

Ярослав
Зубаль

Мисливські
поради

JAROSLAW ZUBAL

MEMORIES OF A HUNTER

Publisher Petro Yamniak, 9 Lincoln Pl., Clifton, N.J. 07011

USA

1971

Ярослав
Зубаль

Мисливські
погади

ВСІ ПРАВА ЗАСТЕРЕЖЕНІ

Обкладинка роботи мистця Василя Дорошенка
Ілюстрації виконав артист маляр Віліям Кухлер

Тираж – 500

НА К Л А Д О М А В Т О Р А

Валлінгфорд, Па.

1971

Філадельфія

ВСТУПНЕ СЛОВО

Мисливський спорт, що вчить нас цінити тварини та любити природу, залишив нам багату традицію. І хоч на Рідних Землях мали ми славних мисливців, а мисливські трофеї з Західних Земель здобували високі відзначення на європейських мисливських виставках, то наша література з мисливською тематикою ще доволі убога. Бо, крім статей та мисливських оповідань, що свого часу появлялись у часописах і журналах, є ще дуже мало книжок із цієї ділянки. Появилась була в Галичині тільки одна книжечка І. Крип'якевича про мисливство в давній Україні, а тут на еміґрації — „Мисливські оповідання" Романа Купчинського. Не згадуючи про інші мисливські видання на Україні (якщо такі є), там тепер перевидують мисливські гуморески Остапа Вишні.

Тим то треба привітати почин інж. Ярослава Зубалля, який, працюючи лісовим інженером перед другою світовою війною в лісах Сандомирської пущі, описав свої мисливські переживання у формі нарисів і тепер видає їх окремою книжкою.

Мисливські спогади можна писати по-різному. Роман Купчинський, як письменник, убирає їх у літературну шату, Остап Вишня додає своїм мисливським пригодам щирого гумору, а Я. Зубаль створює ще до того у своїх нарисах той своєрідний настрій мисливця, що його навіює чар полювання та велич і краса природи.

Спогади Я. Зубалля читається цікаво, без затримки. В них описані й його власні пригоди, подані без зайвих прикрас чи перебільшувань та з того довіклля, де — як зазначає автор — вкорінена була ґлибоко ловецька тра-

диція з усіма мисливськими неписаними правами та звичаями.

Тематика оповідань така багата, як і тваринний світ на тих низинних лісових просторах: олені, сарни, дики (дикі вепри), лиси, куниця, горностай, ласиця, борсуки, видри, зайці, — з дикої птиці — глухарі, тетеруки, орляки, куріпки, перепелиці, слювки, дики качки й гуси тощо.

Кожна пора року давала мисливцям окрему насолоду на полюваннях, коли золота осінь манила до себе безліччю золотисто-пурпурових барв, тремтіла мисливська жилка, як мисливець бачив куріпок, що зіграми летіли над ланами. А пізньої осені притягали мисливців табун чужиних диких гусей, що осідали на відлюдних пасовиськах, готуючись до далекого перелету.

Та головним мисливським сезоном була зима. Тоді у свят-вечірній ранок грали мисливські роги, тоді ж відбувались кількадевні великі лови та часті виправи на диких, лисів, зайців. Були принади й весною: грали тетеруки, вечорами тягнули слювки. А вліті, як пахли скошені сіножаті, було знов інакше: виходили цани на галлявини... І тоді тишу літнього вечора полохав гук пострілів, що губився далеко в лісі...

Та всі ці мисливські пригоди лишилися в багатьох із нас свіжими, небуденними, але не окресленими в виразні картини. У вигляді виразних картин подають їх нариси Я. Зубалю, і, читаючи цю книжку, ми тут на чужині, зводимо їх у наші уяві на очі, знову переживаємо колишнє, бо — *coelum non animam mutant, qui trans mare currant...*

Роман КОБРИНСЬКИЙ

З О Л О Т А О С І Н Ї

Був початок осені, перший тиждень серпня 1930 року. Падали дощі — сум і меланхолія снувалися довкола самотньої лі-

сничівки, що тулилася до старого соснового лісу, при головному тракці, що провадить із Перемишля через Ярослав і Лежайськ на Кельце. З шосе при самій лісничівці веде на північ віднога, битий гостинець до самого містечка Крешова, що вже за річкою Сяном. На річці довгий дерев'яний міст, бо Сян тут широко розлився на піщаній рівнині. У протилежному напрямі від лісничівки на південь, як продовження згаданої відноги, була дорога, що вела самим лісом до залізничної стації і села Лентовні. Ліс цей переважно старий сосновий, перетиканий місцями молодником з домішкою берези. Він належав до ревіру, яким я керував. Село Копки, що на його терені була лісничівка, тягнулося довгою смугою серед піль, здаля від обох гостинців. Ревір називався Тарногура й таку назву мало село, у віддалі 4-рьох кілометрів на схід. До Крешова було три кілометри, а до Лентовні п'ять. На захід гостинець вів до Рудника над Сяном, куди було шість кілометрів.

Сумно було на самотній лісничівці, особливо під час осінньої слоти. Щоби не бути довго самому, я старався пізно приходити з вечері від господаря, де я харчувався. Його дім був на віддалі яких триста метрів від моєї лісничівки. Він братанок багатія, що повернувся з Америки з великою сумою доларів.

У лісничівці, а ще самому, треба було добре стерегтися, бо ходили поголоски, що в околиці нападають бандити. Утомлений цілоденним ходженням по лісі, я скоро засинав, а ще коли при осінніх буревіях шуміли старі височезні сосни, що росли при самій лісничівці. Так, пригадувалося, вколисував мене колись в дитячих роках Прут шумом води, що спадала зі скель і брил каміння на гаті в рідній Саджавці. А тепер, часом уночі, коли я ще не спав, вслухувався у тривожний крик нічних птахів, сов і пугачів. А над раном десь уперто вистукував дятель, лісовий „лікар”, що добре знав, котре дерево хворе.

В лісі росли гриби, що зародили того року як ніколи. Люди раділи й мішками носили.

Вечорами чути було грізний і тривожний рик оленів; олені-бики ставали до жорстокого бою на життя і смерть, у лю-

бовному шалі, захопленні; місце їх бою було десь недалеко від лісничівки. В часі риковища можна було їх легко підійти й мати чудовий трофей, розлогий вінець-роги „дванадцятака”, а часом і „вісімнадцятака”, що в наших лісах нерідко траплялося — („дванадцятак” — це дванадцять відног на обох рогах оленя і т. д.).

По дощовій порі наставала тепла й суха соняшна погода й по лісі снувалися лиси в пошукуванні за поживою; в багатьох місцях були їх нори, місцями ці нори були спільні з борсуками. Неповоротний і повільний борсук завчасу готувався до зими, яка могла бути довга й морозна; а борсук набирив сала на свій зимовий сон. Він більше лазив по лісі й жирував ночами, а вдень спав. На нього ми ходили з псами-ямниками, але такі лови рідко удавалися; а були вони цікаві.

В гушавинах при дубових лісах мали свої лігва дики, і часом у переході заносило їхнім духом, що нагадує запах гнилого злежалого листя в тіні дерев. Їх удень майже ніколи не стрічалось, хіба можна було бачити в переході „самору” (льо-ху) з молодими. Тоді вона й була дуже небезпечна для людини, що випадково станула їй на дорозі. Це й мені трапилося одного разу, то я спасався скорою їздою на ровері.

Тут і там через дорогу чи лінію пересмикався зайчик, стрибаючи („кіцаючи”) поволі. Він і не спішив, бо ніби знав чи відчував, що йому в тому часі не грозить жадна небезпека від стрільця.

Робили запаси на зиму теж звинні вивірки (білки), стрибаючи з гілки на гілку або дряпаючися блискавично скоро вгору стовбуром дерева; мов акробати повисали вони в повітрі на найтоншій гіллячці. Вони закопували в землі горішки чи жолуді, щоб їх пізніше не знайти.

Над лісами високо вгору літали птахи-хижаки — яструби голуб'ятники, кречети та ще інші винищувачі корисного птаства та дрібної дичини. Рідко появлялися орли, мишолови, крикливі чи риболови, яких тільки інколи вдавалося вполювати. Шкідниками були теж інші пернаті, як ворони й сороки.

Часто можна було стрінути в лісі безпритульних блукаючих собак і здичавілих лісових котів, яких теж винищувано так, як пернатих хижаків.

Над річкою Сяном, три кілометри від лісничівки, по цьому боці, гніздилися і перебували великими зграями дикі качки, переважно качки-крижні, рідше чирки. Вони мали там добрі умови життя на ставах, що постали на старому річищі Сяну. Уся ця місцевість вкрита непрохідними кущами верболозу, кошикарської лози й різними іншими зарослями. Качок було тут безліч, що як підлітали вгору, то закривали сонце. Було це дійсне ельдорадо мисливця.

Одного осіннього пообіддя зайшов до мене контролер Скура, що їхав візком попри лісничівку й запросив мене проїхатися з ним на річку Сян, де він мав охоту заповювати. Ідемо гостинцем і минаємо зліва кінець села Копки, а зправа село Козярю. От ми вже на місці перед мостом на Сяні, що ділив колись дві монархії: Австро-Угорщину й Росію; за мостом була колись російська прикордонна варта, звичайно зложена з козаків. За рікою дорога пнеться стрімко вгору, де містечко Крешів.

Та для нас важка проблема, як добратися до ставів із качками, бо гушавина така, що силою треба пробиватися, а добре було б мати гостру шаблю. Місцями ями з водою і треба вважати, щоб не зсунутися туди. Аж по якомусь часі нам удається добратися до середини гушавини, й тут ціла хмара качок з несамошитим вереском у переляку зривається вгору. Це добрий момент для пострілу – і після нього два качури падають у кущі. Запам'ятавши місце, де качки впали, ми кинулися їх шукати, бо не мали мисливської собаки. Я думав, що дуже сполохані качки більше не прилетять сюди, та помилився, бо вони небагом знову надлетіли й знову після пострілів два великі птахи були поцілені, аж пір'я посипалося з них у повітрі; вони впали недалеко тих, що перше були стрелені.

Я не брав участі у стрілянні, та ще й не мав власної рушниці, і зрештою не мав ще жадної вправи у стрілянні й таки не мав відваги.

А цього мисливця я тоді вважав за неабиякого стрільця; та пізніше показалося, що він не був один з кращих, а ще мав дуже слабкий зір і носив окуляри з товстого скла. Проте це таки була моя перша наглядна лекція полювання на качки.

Коли ми верталися, сонце було вже на заході й своїм промінням золотило поля, що простягалися довгою і широкою смугою, як далеко оком глянути. Ці поля були вже в осінній пустці, лише довгими пасмами виднів тут і там золото-жовтий люпін; легенький вітерець надносив його міцний і милий запах. Загони люпину — це добре сховище для куріпок, які малими зграями часом, мабуть кимсь сполошені, пролітали з особливим фуркотом і свистом, низько над землею. На них починають полювати вже від першого вересня. Пересиджують вони на картоплиських, капустищах та інших місцях, де щось залишилося після жнив.

Доїжджаємо до головного гостинця, біля якого стоїть лісничівка. Заходяче сонце золотить своїм промінням край старого соснового лісу при самій лісничівці, де я щоденно господарюю. Щораз більше живу з моїм лісом, лісом взагалі, якого раніше я не знав і кожного дня відкриваю в ньому щось нове й цікаве, його таємниці, заховані перед людським оком.

Золота осінь починалася в лісах і на полях. Надійшло перше місяця вересня і перше полювання на куріпки. Найбільше їх водилося на просторах полях між селами Лентовнею і Ловиськом, де вони мали добре пристановище в картоплиських і особливо на загонах люпину; жовтий люпін, це зелене добриво на вбогих піщаних ґрунтах.

Їдемо на перше полювання в осінньому сезоні сільським возом з „півкошиками” (кошиковим васагом), лісовою вибоїстою дорогою, на якій місцями є сплетене на землі коріння дерев, що ростуть при дорозі. На такий дорозі віз підстрибує і треба добре держатися драбини: це підкидування в якійсь мірі злагідне спеціально зладжене „сидження” з гороховиння, яке не втовкується, як те з соломи, в часі довшої їзди. Настрій у нас веселий, чудова погода, провіває легкий вітерець, що освіжає; в лісі пахне вже початком осені. Виїжджаємо з лісу на простору ділянку, звану Виступ, що граничить з ревіром Лентовня. Тут не виправдала себе посадка лісу, сосна саджена на ораниці, вузькими смугами; вибуяла високо трава й все заглушила; а тепер буде подвійна або й потрійна, важка й коштовна робота.

Скоро ми вже на подвір'ї побережниківки, де є збірний пункт мисливців. Тут залишаємо наші підводи й далі йдемо пішки польовою доріжкою. По холодній ночі на полі ще роса, як по дощі. Поля тепер безлюдні, бо давно вже по жнивах, а збір картоплі та ярини ще не зачався. Це нам на руку, ніхто не буде нам мішати у полюванні.

Крім мисливців з нашої адміністрації, маємо кількох гостей, а між ними знаменитий „пташиний” мисливець Б'єнарж, начальник залізничної стації в Руднику. Він то буде змагатися за першість у стрілянні куріпок з лісничим Корасевичем і його синами.

Уставаємося в розстрільну і йдемо у невеликій віддалі один від одного, щоби не поминути птахів, які нерозумно підриваються аж тоді, коли на них наступити. Треба опановувати нерви, бо птахи підриваються так нагло й з таким пронизливим „фурхотом”, що й опанований та зрівноважений мисливець мимохіть здригнеться і вистрелить за скоро й без прицілу, — навмання. І з того бувають „пудла” (промахи у стрілянці). Коли натрапити на громадку куріпок на полі, особливо в густому люпінні, то вони не завжди всі підриваються, а часто по кілька, а то й по одній. Але звичайно підривається ціла зграя і вони при тому видають різкий, гострий і свистучий звук — „ф-р-р-р-р-р- ...”; його можна віддати, вимовляючи „ф-р” та вдаряючи язиком тремтливо об піднебіння.

Куріпки після пострілів, поцілені падають, а легко пострілені часом тікають „на піхоту”; інші дещо розлітаються чи розсіваються, але летять далі громадно. Звичайно вони відлітають не дуже далеко, так, що можна доглянути й запам'ятати місце, де вони „запали”; часто під час відлету змінюють напрям лету й це може змилити мисливців відносно місця, де вони могли би бути. Однак не завжди можна їх побачити і там, де їх бачено, бо вони часто міняють місце, перебігаючи „на піхоту”. Тоді треба знову їх шукати й ця дія повторюється. Часом вони теж під час лету розбиваються на дві чи більше груп.

У одній зглаї буває їх кільканадцять. Після пострілів летять зразу низько над землею, а пізніше збиваються дещо вго-

ру та звичайно не летять прямо, а заки западуть, закривлюють свій лет, летять луком.

Так ми, йдучи полями вже „розбили” кілька зграй куріпок, зробили добрих кілька кілометрів дороги та втомлені йдемо на відпочинок. Десь під ліском, у тіні дерев маємо мисливське снідання; п'ємо по чарці й після перекуски п'ємо пиво та гарячий чай. Обговорюємо пригоди сьогоднішнього полювання і розважаємося гутіркою, жартами, а навіть змагаємося у стрілянні до підкиданих угору порожніх пляшок.

Після снідання ходимо далі й полюємо аж до вечора, а тоді влаштовуємо собі добру вечерю в сільській корчмі, де попиваємо та ще співаємо пісень і умовляємося на наступне полювання. Це буде вже в другій половині жовтня і це полювання буде комбіноване, на куріпок і зайців. Воно й буде цікавіше та багатіше в емоції і пригоди. На прощання стискаємо собі руки, з привітом „Вайдманс гайль”.

ПІД СТИНОЮ РУДНИЦЬКОГО ЛІСУ

ЛОВИ В ЛОВИСЬКУ

Чи назва щось каже? Часом і так. Сільце чи присілок Ловисько, кинене далеко від головних шляхів і наче сховане від

людського ока серед лісів і піль — — затишне, мирне й з обіцянками для мисливців.

Лови мали тут свій питомий чар. Тутешня природа була дикіша, як у інших місцевостях і мала в собі щось таке, що манило й вабило; ця природа таїла в собі ще багато нез'ясованих таємниць, які так притягають кожного мисливця.

І саме в цьому закутку природи мали ми, лісівники-мисливці, свій обітований край. Хоча тут не було так багато звірини й птахів, але й того, що там було, нам вистарчало. І ми, п'ятеро—семеро лісівників адміністрації рудницького маєтку, винаймали щорічно ці ловецькі місця для власного, незалежного ні від кого полювання. Ніхто нам тут не міг нічого забороняти чи наказувати, словом — — ми були самі собі панамі. Коштувало це недорого всього 10-15 злотих річно від особи. Крім того, нам приходилося ще платити два чи три злоті за кожне полювання, як оплату за нагінку тощо. Одне мали ми й деякі прибутки з полювання; ми могли продавати надмір впольованої дичини. Особливо добре оплачувалися лисячі шкури (пересічно 30 злотих за одну).

Одного осіннього дня, вчасним ранком заїжджаємо на подвір'я побережника, що тут живе й заразом сповняє функцію сторожа нашого вгіддя. По привітанні й короткій нараді вирушаємо на місце ловів. Терен тут почасти горбовинний; „гори” не високі, заввишки кільканадцяти метрів, порослі, як і весь простір, лісом середнього віку й молодником. Росте тут переважно сосна з домішкою берези та трохи недорідної смереки. Ці ліси, а радше ліски й загайники, не загосподаровані, як це є у великих маєтках; немає тут ліній простірною поділу, т.зв. відділових ліній, і ми при полюванні мусимо користуватися дорогами, стежками й просіками та луками й галявинами. Ліс тут росте здебільша дико, й ми полюємо неначе в малих не-трах, а це теж має свій чар.

Проводить полюванням надлісничий Пойзель, наш найстарший лісівник і знавець мисливського діла, що вдобавок ще добре знає місцевість. На полювання приїхали ще гості з Рудника й Ніска; вони з нами стало полюють.

Беремо кілька гонів. Напрям вибираємо такий, щоб гінці

проходили знизу вгору, бо зайці не люблять і не вміють збігати із стрімких схилів; їхні довші задні „скоки” (ноги), краще служать для бігу догори.

Опівдні ми вже маємо одного лиса й до 15 зайців; лиса устрілив один з наших гостей. Ми вже добре втомлені, бо весь час на ногах, і тут не можемо користуватися підводами. Під селом, де залишилися наші фірманки, робимо снідання; розпалили велике вогнище й гріємо у великому казані мисливський бігос. Після чарки „чистої” розв’язуються язики й оповіданням про різні пригоди немає кінця. Є мова й про наші буденні справи, а дехто оповідає цікаві спогади з мисливства в минулому. Та мусимо поспішати, бо маємо на приміті ще кілька гонів, надійних на всяку дичину.

По сніданню ще краще стріляється — кожний в доброму настрою і має надію на кращий успіх, як перед полуднем. Я, нарешті маю двох зайців на моєму рахунку. В передостанньому гоні стою на становищі, де старий сосновий ліс урізується в молоду культуру, самосів. Ліс рідкий, видно далеко. Ще гінців не було видно, як бачу зайця, що стрибає між деревами; „складаюся”, стріляю і заець перекидається. Та на цьому не кінець, бо нараз чую якийсь шум і грюкіт та крики гінців. Недалеко, яких двадцять кроків від мене, як буря проривається стадо диків, може сім штук. Поки я на щось зважився, то їх вже й не було. Прикро було мені, та що я міг зробити із шротовою рушницею та ще з дрібним шротом у набоях. Треба би мати бодай „нульку” (грубий шріт величини горошку, яким стріляється лиса в зимку). Та ще треба влучити дика в шию, бо інакше й такий шріт не багато йому зашкодить. Найкращою на дика є „бренека” (олив’яна куля в набої до шротової рушниці), та я її не мав у тому менті.

Вже починало темніти, як ми брали останній гін. Був це свіжий зруб, на якому ще залишилося небагато старих дерев, насінників. Тут мав добрий успіх лісничий Корасевич, що й став королем полювання. Така почесність належить тому, хто має найбільше впольованої дичини на рахунку. Мав він славну рушницю „вінклерівку”, спроваджену з відомої в Європі фабрики мисливської зброї „Вінклер”, у місті Віллях у Австрії.

Рушниця була як „цяцька”, „бронірована” (з викарбованими взорами на металі) та ще калібру 28. Це найменший калібр і треба не абиякого мисливця, щоб із такою рушницею полювати. А у нього „пудла” майже не існували („пудло” – це невдалий постріл). На останньому гоні він додав до свого рахунку ще лиса й кількох зайців.

Багато потіхи мали ми з іншим мисливцем, лісничим Пінчаковським. Він мав дубельтівку калібру 12; в протилежності до рушниці Корасевича, це був найбільший калібр, бо мисливці мають рушниці – переважно калібру 16. А ще його рушниця була т. зв. „дротівка” (цівки з навиваного дроту; такі рушниці дуже міцні). Та він ще, нам на потіху стріляв „димним” стрільним порохом; ми всі стріляли „бездимним”. Вже досить стемніло й коли він вистрілив, то аж вогонь бухнув із дула й стрілець наче потонув у димові мов у хмарі, поки дим не розвіявся. Його рушницю ми називали гарматою, і мали з того багато сміху.

На заході була червона багряна заграва заходячого сонця, що яскраво відбивалася на верховітті високих стовбурів сосон. Ми гляділи з насолодою очаровані небувалою красою природи аж зовсім стемніло. Тоді приїхали по нас підводи й ми, повні незабутніх вражень, верталися домів.

Майже кожної суботи в сезоні полювань, мали ми в щораз іншому місціприємність заповнювати. Все нові й приманчиві пригоди складалися на те, щоби їх колись з насолодою згадувати й передавати іншим.

АДМІНІСТРАЦІЙНЕ

ПОЛЮВАННЯ

Сама назва каже нам, що в таких полюваннях брали участь особи, що працювали в адміністрації маєтку, так з цен-

тральної управи, як і місцеві керівники ревірів. Треба ствердити, що влаштування цих полювань користувалося повною і згідливою співпрацею власника маєтку. Каса маєтку платила всі витрати, зв'язані з переведенням полювань, а кожний ревіровий лісівник мав обов'язок підготувати й провадити таке полювання. Правда, що вся впольована дичина належала власникові й була йому віддавана зараз після полювання, та кожний учасник полювання (з адміністрації), діставав звичайно одного чи двох зайців із здобичі. Крім того, господар даного ревіру, що в нього відбувалося полювання, одержував ще „стрілове” за всю впольовану в його ревірах звірину. Це одержував він не лише з адміністративного, а з усіх полювань, під'їздів, та взагалі від усього, що „впало” в його ревірі.

Цінник був досить цікавий; подаю його при кінці нарису. Поділ грошей зі „стрілового” між керівником ревіру й гайовими, був на мою думку не зовсім справедливий, бо керівникові ревіру призначувалося аж 60, а гайовим лише 40 відсотків цілої суми до поділу. Крім цього ми ще отримували „стрілове” від убитих у лісі шкідників — здиравілих лісових котів і собак, а з птахів, яструбів усіх видів, ворон, сорок тощо. Цих шкідників упольовувала сама така лісова служба під час своєї щоденної праці.

Адміністративні полювання ми дуже любили, бо ми були їх господарями; ми запрошували своїх гостей зпоза адміністрації і ніхто нас у цьому не обмежував. Товариство було своє і дібане.

Скоро мав скінчитися сезон осінньо-зимових полювань, що тривав від 1 вересня до 20 січня. Полювання відбувалися звичайно в суботи, а перед кінцем сезону майже кожного дня. В той час, коли ми полювали, ми були звільнені від інших зайнять.

Цим разом ми мали полювати в ревірі Тарногура, до якого я мав певний сентимент — там була моя перша посада лісівника. Господарем полювання був тепер лісничий Пінчаківський.

Збірка на гаївці Фронца коло „двора”. Уставаємося від поля, а гінці йдуть від головного гостинця. Ділить нас вузька

смуга старого рідкого лісу з густим хащоватим підліском. Незабаром надходять гінці, тут упало кілька зайців.

На черзі два гони при лісовій дорозі до Гробель, де сосновий молодник і галявини над потоком. Нічого помітного тут не сталося, лише хтось із гостей устрелив сову, яка пробудилася і летіла на своє лихо. Переходимо на Широке Поле, старий бір, (де „моя” перша соснова культура з 1931-го року). Ми сподівалися знайти тут лисів, та здобули лише кілька зайців. Ще один гін з невеликим успіхом, і їдемо на мисливське снідання до лісничівки в Копках.

При чарці й гарячому бігосі поправляється наш мінорний настрій; ще й свіжими пампухами трактує нас гостинний господар.

Моя рушниця ще не „задимлена” і я не маю причини бути веселим; та мене потішають, що після невдачі звичайно приходить успіх. Я в це не дуже вірю, але все таки на дні жевріє якась іскорка надії; в мисливстві все можливе. Та й найдійніші гони призначені на пообідній час. У першому гоні з’явився заєць переді мною, та стріляти знову не довелося, бо віддаль була завелика, понад 80 метрів. Наступний гін у п’ятирічній сосновій культурі. Переді мною незначне підвищення терену, сосонки грубо присипані снігом. Починають гнати й вже чути здалеку калатала. Гушак не дозволяє далеко бачити, але я завважую, що між сосонками стрибає здоровенний зайцюга; пасу його очима й мушкою на кінці цівки рушниці. Нарешті — мала галявинка, я стріляю і він пропадає у снігу. Не знаю, що з ним. Гримлять постріли, майже всі стріляють, як „до шайби”, і кінчиться гін. Надходять хлопці з нагінки, один з них схиляється, щоб піднести зайця і вигукує тріумфально; значить, я добре трапив.

А тепер Старі Зруби, мішаний сосново-дубовий рідкий ліс, де ще не дуже давно була маса зайців і тому цю ділянку лісу називали „заячим магазином”. Та й зараз їх тут не так мало. Стою на лінії, а мій сусіда зліва контролер Скура. Обізвався мисливський ріг, вже гонять. По часі чути вже калатання і ледве чутні голоси гінців. Зайці починають шмигати через ліню і бачу, як мій сусіда прицілюється і кладе одного, а за

хвилину другого зайця. От, думаю, цей уже десь наклав їх що не міра від ранку, а я маю тут доперва другого. Та, на диво, як я при обрахунку довідався, це була й уся його здобича за цілий день.

Спішимо на наступний багатонадійний гін, що зветься Ѓлоговець. Старий бір з дуже густим підліском, клином урізується в поля тарногурських селян. Мисливці стоять на вузькій доріжці; ліс тут сягає по саму гаівку гайового Ѓум'єняка, (його пізніше вбили лісові злодії в селі Єжове). Переді мною мала галявина й великий куш посередині. Цей куш ніби дає мені якусь надію; з нього може щось вискочити. І я не помилився.

Засурмили мисливські роги; це не абиякий оступ і можна сподіватися лисів, але маємо зразу стріляти в усе, що підбіжить під цівку рушниці. Я стою терпеливо, й добре пильную простір перед собою, не спускаю ока з нічого. Вже може сутінок скоро западе, бо це старий ліс, але на снігу ще добре видно.

По якомусь часі вже чути далекі голоси гінців, десь гримлять перші постріли. А тут нічого! Що за біда? Ще хвилина минає і ... раптом випадає з того ніби „заклятого” куша заєць і прямує впростець на мене. Прикладаю рушницю, прицілююся і після пострілу заєць гарно „ролює”. І думаю, що це вже все, що ж може після зайця ще вийти; настрої у мене падає! Та, це не був кінець, а радше початок цікавої пригоди, яка доказала, що в мисливстві реґули мають свої вийнятки.

Є загально відомо, що звичайно перший іде лис, а доперва за ним інша дичина. А тут сталося навпаки! Я стою терпеливо до кінця і пильно вдивляюся в куш, бо стрілянина на лінії стрільців і на флангах посилюється. Чекаю на другого можливого зайця, а тут... несподівано висунувся з куша ще лис. Він ще далеко від мене, біжить не швидко трюхцем і, то показується, то ховається за соснами. Нарешті підбіг уже на постріл, але саме тоді сховався за стовбуром старої сосни. Та ще й станув там як заворожений і не рухається далі, лише кінець „кіти” (хвоста) видно.

А вже от-от стемніє і що буде з нами?! – Гінці вже зов-

сім близько й я міг би прогавити таку рідкісну й чудову нагоду. Та видно, лиса таки „притисло” й він вийшов із-за сосни; grimнув мій постріл і лис простягся на снігу, трохи поворушився і затих.

Надходять хлопці з нагінки, один підіймає зайця, а інший кричить, що тут ще й лис. Збігаються усі мисливці й гінці та дивуються небувалому випадкові, бо всі були певні, що в таких обставинах лиса устрелити не можна. Але факт фактом. Мене поздоровляють з успіхом, а молодий Косаревич каже мені, що бракує тільки одного зайця, щоб я став королем полювання. Та ба, звідки його взяти!

На снігу, а ще на полі досить добре видно, і ми займаємо ще один гін; невеличка соснова культура. Ми уставляємося так, що місцем обстрілу є поле. Вже дуже стемніло й лише на флангах хтось стріляє. А на мене, як то кажуть, й миша не вийшла, а я вже був нагострився на того зайця, що мав мені допомогти стати королем полювання. Та на ловах не все так, як ми хочемо й не все маємо щастя. Отож мені довелося задовольнитися віцекоролівством. Але й це не погано!

Уже зовсім стемніло, як ми увійшли в побережниківку. Ми вже дуже зголодніли й зразу посідали за стіл до вечері. Попивали львівське пиво. Після оживленої балачки й обговорення цілоденних пригод, ми співали ще пісень; одну чеську пісню, в якій заохочується до пиття пива та ще українського славного „Гриця”. Може це для мене співають цю пісню? А втім, нашого „Гриця” радо співають всюди.

ЦІННИК НАГОРОД ЗА „СТРІЛОВЕ” :

Звірина: — й заплата в злотах:

Олень бик — 15.00 : ланя — 10.00 : цап рогач — 10.00
дик (вепер) одинець — 15.00 : вирізок — 10.00 : кабанчик —
5.00 : лис — 5.00 : заєць — 0.40.

Шкідники: собака — 1.50 : кіт — 1.00 : яструб голуб’ятник
— 3.00 : кречет — 3.00 : кібець — 2.00 : ворона — 0.50 : сорока — 0.50.

Ще була така хутрова звірина, як куниця; за неї платили 10.00 злотих. Рідкісною здобиччю були: ласиця, горностаї, видра, борсук, що його смалець помічний в туберкульозі; за цих не платили. Стрілового не платили за птахів: куріпок, перепелів, глухарів, тетеруків, орябків, диких гусей і качок, слукву й інших, та за шкідливу сойку.

Не платили теж за малоцінних звірів, таких, як от тхір, норка, хом'як, білка й інші.

Дуже рідко траплялися такі хижаки, як вовк, рись чи дикий кіт. Рідко появлялися птахи – дрохви, чаплі, бузьки, журавлі, орли, фазани.

Пояснення:

Олень: Самець – бик, самка – ланя.

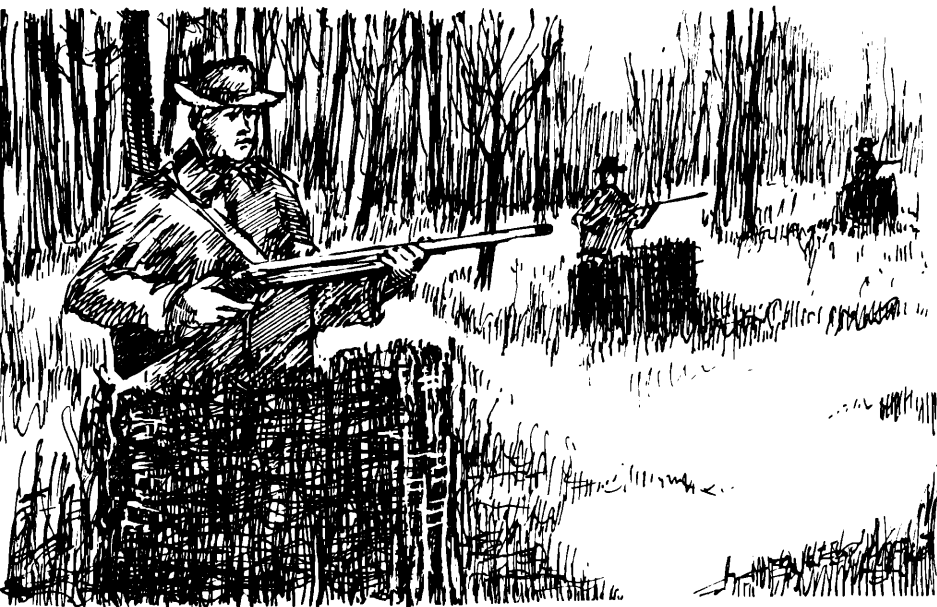
Сарна: самець – цап, сарнюк або рогач, самка – коза.

Дик (вепер): самець – одинець – 5-річний і вище

 вирізок – 3-4-річний

 кабанчик – 1-2-річний

самка – „самора” (назва з польського).

ВЕЛИКІ ЛОВИ
/ в САНДОМИРСЬКІЙ ПУЩІ /
Перший день

Маєток „Рудник над Сяном” — це лише одна ланка великих лісових просторів, що простягаються майже безперервно

на цілі десятки кілометрів, з південного сходу на північний захід і на південь від річки Сян, в районах міст — Лежайськ, Розвадів, Сандомир. Це залишки колишньої Сандомирської пуці. Колись тут були непрохідні ліси-бори, місцями й праліси, що їх пізніше прорідила сокира для людської користі. Колись давно, було тут повно всякої дикої звірини, так що й небезпечно було самотньому та безборонному запускатися в такі лісові нетрі.

Тепер лише деякі місця своїм виглядом і дикістю нагадують про минуле, а в деяких місцях залишилися назви, що вказують на те, що тут колись було, як от: Велика й Мала Барть, Ведмежий Ґронд, Буйволина, Свинохліви, Вовчі Доли, Звіринець, тощо. Ці назви кажуть нам, що тут колись жили грізні для людини дикі звірі.

На доказ того, що тут росли непрохідні праліси й гушавини, зустрічаємо такі назви, як от: Великі Борки, Великий Ґронд, Велика Вільшина, Дубовий Ґронд, а передусім — Чорний ліс.

Рудницький Ключ — це переважно соснові ліси, що ростуть на врожайний пісках, на лісовому гумусі; подекуди більшими чи меншими групами ростуть — смерека, ялиця, модрина, а поодинокі, неповноцінні для вжитку сосна Веймутка й сосна Банка. З листяних — дуб, ясень, береза, осика, місцями групи молодого граба, а бука зовсім немає. На мокрих місцях більшими групами росте чорна вільха. На деяких місцях дуже густий підлісок дерев і кущів є добрим пристановищем для дичини. Лісове руно складається з різних трав, вересу, папороті й квіття, головню сильно запашних — конвалії і зозулинця, великого багатства лісових ягід — суниць, малин, квасниць, ожин, журавин тощо; чорних ягід була така маса, що їх закупували різні фірми „на пні” й збирали та висилали до більших міст, а навіть вагонами, заморожені, за кордон, особливо до Англії. Було теж багато різного роду грибів. Згадати б ще, що поважну частину площі маетку займали луки, розкинені мальовничо серед лісів; вони й були місцем виходу й випасу для травоядної звірини. На деяких місцях на луках, плитко під поверхню були небагаті поклади залізної руди, і з того назва Рудник.

Лісова звірина була така: олені, сарни, дики (кабани, ведмеді), лиси, зайці, борсуки, куниці, горностаї, ласиці, білки (вивірки), зрідка дикі коти, видри. Із вловчих птахів — глухарі, тетеруки (тетереви, тетер'ї), куріпки (куропатви), перепелиці, слукви, дикі качки (в більшості крижні, менше чирки й інші), дикі голуби, перелетні дикі гуси й дрозди, над Сяном фазани, й багато дрібного птаства; зрідка бували перелетні журавлі, на потоках і каналах чаплі. З хижих птахів — орли, кілька видів яструбів, сови, ворони, сороки, сойки, дрозди тощо.

Рудницький терен — це велика рівнина. У лісах проваджено раціональне господарство, і увесь простір лісів був поділений на відділи-секції, що переважно були правильної геометричної форми. Секції відмежовані одна від одної широкими господарськими й вузькими відділовими лініями; було багато доріг, доріжок, стежок, різних просіків і галявин; шляхи — державні, повітові, громадські й приватні. Всю територію перетинають ще водні канали, потоки й річки. Головні канали широкі, побічні вузькі. Ціла ця мережа ліній, доріг і каналів — створює добрі й вигідні умови для ловів-полювань.

Рудницький маєток був власністю графа Єроніма Тарновського ще від початку цього століття. Батько його Станіслав, професор історії і ректор Ягйлонського Університету в Кракові, незвичайно чесна й шляхетна людина. Там родина Тарновських мала свій палац (на Гроблях). Проф. С. Тарновський був відомий як приятель українців і часто виступав на оборону їхніх прав, як про це свого часу було писано в щоденнику „Діло“, що виходив у Львові. Після останньої світової війни я стрінув зовсім випадково в Кракові, в червні 1945 року гр. Є. Тарновського, дуже постарілого й пригнобленого. Він навіть старався мені якось допомогти в моєму майже безвихідному положенні; та його колись поважні впливи, тоді нічого не значили. Як я пізніше, проживаючи з родиною в Німеччині, довідався від мого колишнього гайового Заставного, він помер уже в 1946-му році, у віці близько 60 років.

В маєтку панувала глибоко вкорінена ловецька традиція з усіма мисливськими неписаними законами й звичаями, що

їх усі строго придержувалися; сам власник маєтку, усі працівники лісової адміністрації та місцеві й позамісцеві гості, що брали участь у полюваннях. Усі вони були досвідченими й випробуваними мисливцями та знавцями всіх ловецьких законів і приписів. І кожний, без огляду на свій вік чи становище, мусів цим законам повинуватися. За одинадцять років моєї там праці як керівника лісових ревірів, пригадую собі лише один дрібний випадок легкого поранення шротом, коли два молоді мисливці-початківці проти мисливської засади похопилися стріляти в зайця, що пробивався крізь нагінку. Господар полювання гостро зганив їх у приявності всіх, зазначуючи, що не виключає їх сейчас з полювання тільки з огляду на їх молодечий вік і незнання мисливської практики. Батько одного з них з місця виплатив 20 злотих хлопцеві, що був легко задраснений одною шротиною; справа була поладнана й всі були вдоволені.

За рідкісні випадки „рекошету”, коли шріт відбивався від замерзлої землі, чи від виковзаного на дорозі коріння, ніхто не міг відповідати. А про якісь смертельні випадки й мови не могло бути. Строгий і твердий ловецький правильник цілком себе виправдував, охороняючи людське здоров'я і життя.

Лови чи полювання були в згаданому ловецькому терені різного характеру, залежно від дичини, на яку полювали, від пори року, від цілі й призначення та від місцевих традицій і звичаїв. Лови могли бути: гуртові чи поодинці, з нагінкою чи без нагінки, зі сталими чи рухомими становищами, в лісі й на полях, під'їзди й підходи, рідше лови на засідку чи привабу, тощо. Часто лови були й комбіновані, з двох чи більше родів.

Хочу описати одні з таких групових ловів, що відбувалися кожного року в листопаді й тривали звичайно три дні, кожного дня в іншому ревірі. Приготування до них починалися вже з кінцем літа. Наперед виготовлювано плян ловів з докладною мапою місцевости, з зазначеними на мапі гонами чи оступами, все опрацьовано до найменших подробиць. На мапі значено всі намічені гони, напрям, в якому мають іти гінці, чергування і якість гонів, місця уставилення нагінки, перехід з одного до другого гону, місце для підвід, місце для мисливсько-

го снідання, тощо. Плян ловів виготовляв найкращий знавець ловецького діла, старший надлісничий Ришард Пойзель, спольщений чеський німець, людина високої товариської культури, шляхетний у поведінці й завжди жартівливий. З ним ми, господарі ревірів об'їжджали всі намічені місця майбутніх ловів і визначали всі справи: що, де й як мало відбутися.

За два тижні до ловів, побережники з найнятими до цього спеціальними робітниками, ставили становища для стрільців на місцях, що їх намічував господар даного ревіру. Були це загороди з паколів та з гілок хвойних дерев у формі півкола. По середині стояв стовпчик з поперечкою для опертя рушниць і з зазначенням числа гону, числа становища й напряду (стрілкою), куди мисливець по скінченні гону мав іти. Становища були розташовані в прямій лінії, а коли мусіли творити лук, то цей лук мав бути випнутий вперед, а не назад, бо тоді мисливці могли б себе обстрілювати. Перед початком ловів прочищували лінії і дороги з заросту та в разі потреби робили просіки „візурки” в гушавинах, для кращої орієнтації і видно-сти.

Яку велику вагу прив'язувано до вдалого проведення ловів, це видно з того, що за яких два тижні до початку їх, у районах майбутніх ловів припиняли всякі лісові роботи, особливо рубання дерева, щоб не полохати звірини.

Треба ще було вибрати відповідне місце на мисливське снідання, щоб не тратити багато часу на доїзд і від'їзд, але якнайдалі від попереднього й наступного гонів. До обов'язкових робіт належало ще полагодити дороги, мости й містки, покласти кладки для переходу гінців через потоки й канали й на останку — замовити нагінку в числі близько 100 людей, а також підводи.

Надійшов довгоочікуваний день ловів, коли я мав бути їх господарем і провідником. Насувалися різні думки й сумніви, чи вдасться це все, бо частково була й моя відповідальність за їх успіх. Найкращі приготування не завжди бувають запорукою успіху; багато залежить від погоди, пригожого чи непригожого вітру, від наявності дичини в даному терені та й від самих мисливців. Але не менше залежить від провідника

ловів, від того, як він їх поведе. А найважливіше те, що він вповні відповідальний за безпеку усіх учасників під час ловів.

Уставав пізноосінній, холодний і туманний ранок. За кілька днів перед тим була добра погода, було сухо й не було снігу, отже лови мали бути „на чорній тропі”. Удень, коли сонце трохи нагрівало повітря, було досить тепло; і добре, що не було вітру, з яким буває морока на ловах, бо звірина, (особливо дики), не хоче проти вітру на мисливців виходити.

Ліс прибрав уже осінню шату, більшість листяних дерев скинула своє листя, а на деяких воно залишилося, граючи в світлі сонця багатством кольорів – від ясножовтого через брунатний до темночервоного. Листя затримували порозкидані поодинокі й групами молоді дубки. Листя, що встелило землю, намокле від дощів і роси, видавало специфічний запах, що нагадував вонь вепрів, у місцях, де вони мали свої лігва, і неначе мішався з ним.

Ліс ще дрімав і тиша панувала в темних і сповнених таємниць, соснових борах. Лише десь через лінію пересмикнеться переляканий зайчик, а з гілки на гілку, з дерева на дерево перестрибне лісова акробатка білочка; як автомат вистукує своїм сталевотвердим дзьобом лісовий „лікар” дятель, у верхів’ї дерев перелетить ранній заспаний птах. Та ліс ще дрімав і ждав на щось небувале, що мало статися, зрушити його й його жителів з довготривалого спокою, пройти бурю – грозою по таємничих гушавинах і нетрях, що таїли в собі щось незнане й сховане в найдальших закутинах. Та природа не завжди дозволяє вирвати в себе все те, що вона хоче захвати перед цікавим на відкриття людським оком.

Находила сьома година ранку. На просторому подвір’ї лісничівки вже стояли гуртами та гутурили гінці, що мали сьогодні наганяти звірину. Це були люди різного віку, від зовсім молодих хлопчаків до сивоволосих дідів, а любили вони ці лови так, як і ті мисливці, що пристрасно віддавалися ловецтву. Здавалося, що велику кривду зробив би той, хто не допустив би їх до цієї такої бажаної участі в ловах. І завжди бувало так, що майже ніколи не відсиляли їх додому, тому, що прийшло забагато. Окремо стояла в гурті лісова служба в

одностроях. Вони обговорювали різні свої справи, а також висловлювали свою думку про нинішні лови. Серед них домінував вимовою і дотепом, веселий і жартівливий „варшав'як" Барановський і його дуже боялися усі недотепа й наївні, яких він немилосердно „набирав", на загальну втіху слухачів. До того ще він був неоцінений у здійсненні важких і складних завдань під час ловів. Його рішучість і енергія були часто запорукою успіху. (Його ліквідували після II світової війни).

Перед восьмою годиною ранку стали заїжджати на візках і лінійках мисливці, гості власника маєтку. Усе вже обговорено раніше, а тепер ще даю останні доручення і вказівки лісовій і мисливській службі; крім активних побережників, були ще колишні вислужені гайові, і деякі лісові робітники, добре ознайомлені з ловецтвом. Я показую, як мають ставати з нагінкою і де та коли мають рушати на умовлений сигнал. Їм недалека дорога до першого оступу, й вони відходять довгим вужем. Кожний має своє визначене місце й мусить його ввести час пильнувати. Тут панує безумовний послух і дисципліна, без чого важливі лови ніяк не можуть удатися.

Я з мисливцями їду на лінію стрільців (під лінією треба розуміти відділову лінію поділу лісу на відділи чи секції) і на такій лінії є становища, на яких стають мисливці лицем до гону, яким гінці наганяють на них дичину.

Перший оступ це Мала Барть, де можна сподіватися лисів і зайців. Власник маєтку ще розпитує мене відносно цього оступу, про особливості поодиноких становищ. Це повторюється перед початком кожного оступу. Його особливо цікавить, котрі становища краші, щоб він знав, де й кого поставити. З цим був часто клопіт, бо в ловецтві немає нічого стовідсотково певного, а часто буває і навпаки: на найкращому становищі ні живого духа, а на гіршому звірина сиплеться як „з мішка".

Доїжджаємо до лінії стрільців і переходимо далі вже пішки, заховуючи спокій і обережність, щоб не полахати звірини. Курити не можна, розмовляти лише пошепки або й на мігах. Кожний мисливець одержує своє становище при розставлянні. Це робиться з певним, прийнятим у мисливстві церемоніялом, з уклоном і подякою.

Коли тут усе готове, я спішу на лівий фланг, що йде по каналі. Перед нами густий мішаний ліс, за нами старий сосновий бір. Іду швидко назустріч фланговим гінцям, які підходять на певну віддаль до флангового становища. Гайовий, що провадить фланг, підбігає до мене й зголошує, що нагінка вже розставлена й можна зачинати. Вона розтягнена на громадському пасовищі під самим нашим лісом. По хвилині вважаю, що правий фланг повинен бути теж на місці й даю короткий сигнал ріжком; частіше я робив це на цівці рушниці.

І заграли здалеку мисливські роги. Серед інших я пізнаю чистий високий звук мисливського рога, найкращого в маєтку й у всій околиці, старшого лісівника Томи Пайонка. Звучно й протяжно лунає мисливський бойовий поклик з потрійним кінцевим рефреном. Йому зараз же відповідають грання на рогах на обидвох крилах розставленої нагінки, на лівому й правому. Це знак, що ціла довжезна лава людей рушає з місця. Цим разом маємо рекордове число 180 гінців, а з ними двадцять кілька побережників і колишніх лісівників, обізнаних добре з ловами.

І збудився з нічної дрімоти ліс, закричали десь сполохані птахи. Відгомін рогів понісся ген далеко по борах-лісах, полянах, луках і галявинах, нетрях і гущавинах. І дивно якось впливає це грання на мисливців і на всіх, причасних до ловів. Усі неначе наелектризовані, стають чутливими й вразливими на все, що довкола них діється. Кожний шелест, порух, тріск ломаної гіллячки, а навіть шум вітру в коронах дерев впливає на мисливців. Їм здається, що от-от на них набіжить якийсь звір, і тоді їм треба швидко діяти.

Мисливці насторожилися на своїх становищах, заніміли, припинили-вдивляючись поперед себе, готові на всяку несподіванку, щоб не прогавити найменшої нагоди, бо хитрий лис перший виходить, шукаючи завчасу виходу з небезпечного оточення: він часто з'являється перед неприготованими мисливцями, ще заки рушила нагінка; це неодному трапилося.

Була інструкція — перший постріл лише по більшій звірині, по диках і лисах, а в зайців стріляти не можна, лише після перших пострілів. Цього всі мусять додержуватися.

Вже досить часу минуло, як почався гін, а ще не було ні одного пострілу. Це вже починає мене непокоїти, і я виходжу назустріч гінцям. Бачу здалеку, як люди вийшли з одної частини лісу, перейшли луку Квасову й увійшли в одну з поперечних ліній, на якій хапливо вирівнюються. Прибігає до мене гайовий Заставний і з жалем, ніби виправдуючись, зголошує, що через його правий фланг на очах усіх, два лиси вийшли з оступу, який саме ми гонимо. Заставний – це старий служака ще з австрійської школи, що колись перебув першу світову війну в австрійській армії на сербському фронті, й ніяк не міг погодитися з тим, що щось могло статися неправильно; був, видимо, сконфужений і стурбований. І, справді, заповідалося погано, міг бути глухий гін (без жодного пострілу). Та ще була надія, бо в центрі лінію стрільців скісно перетинає рівчак, зарослий високою травою і папороттю, і туди звичайно любить пролазити хитромудрий лис. На цьому становищі стояв мабуть гр. Мицельський, відомий добрий стрілець.

Нарешті глуху тишу перериває гук вистрілу, що його відгомін несеться далеко лісами та збуджує усіх до чуйности, бо може дехто уже втратив на цей гін надію. Стає відрадніше, і я зідхаю з полегшею. Другого пострілу безпосередньо по ньому немає, отже, перший був влучний. Через хвилину чи дві гримлять один по одному постріли, справжня канонада по правому боці. А це вже підбадьорює, усі раді, що не даремний був труд, що добрий початок.

Стрілянина втихає, кінчиться гін, і ми всі виходимо на лінію стрільців. Збігаються всі цікаві подивитися на здобич. Я здалеку бачу, як несуть гарного лиса й кількох зайців, це був саме той лис, що пробігав рівчаком попід місток. Як на початок, то незле. Як я довідався, цей лис довго крутився між нагінкою і стрільцями, сподіваючись, мабуть, скористуватись із метушні, та неспостережено проскочити рівчаком під охороною жовтої, як і він, папороті. Та його добре пильнувало бачне око мисливця, і тут він знайшов свій кінець. Поговоривши коротко про свої враження і спостереження, мисливці спішать у вказаному напрямі, щоб звідти під'їхати на наступний гін.

На черзі оступ – Велика Барть. Тут могли бути дики й, самозрозуміло, лиси теж. Щоб не тратити дорогого часу, гінці залишаються на місці й чекають лише на сигнал, а мисливці бічною окружною дорогою поспішають на свої становища на черговій лінії.

Через десять хвилин ми вже на місці, а за нами скоро підтягаються правий і лівий фланги. Та гінці мають тут деякі труднощі з тереном, бо мусять переходити через канал, що перетинає оступ скісно. На каналі в коротких відстанях багато кладок. Це трохи затримує і сповільнює рух людей, бо їх багато й ще треба весь час утримувати розстрільну в можливо рівній лінії. Я стараюся бути ближче нагінки, щоб особисто допильнувати переходу й порядку. Нарешті доходимо до половини оступу, останні гінці ще переходять канал, люди вирівнюються й помалу йдуть уперед, злегка постукуючи палицями по стрічних стовбурах дерев.

Поки що, ще тиша, лише тут і там чути притишені голоси людей і характеристичне постукування кийками по деревах. І, раптом – несамовитий крик і галас розірвав тишу. Це сталося так нагло, що певно усі здригнулися від того страшного реву; було чутно вигуки: „бий, не пускай, тримай!” Це тривало лише кілька хвилин і так нагло, як і почалося, урвалось. Я похолов, бо знав, що це значить: ця наглість переходу від страшного галасу до могильної тиші є найгіршим, фатальним знаком у мисливстві, бо це означає, що „все пропало”. Мене огорнули й жаль і лють, що стільки праці й старань у такому трудному до здійснення оступі пішло намарно.

Як незабаром виявилось, люди з нагінки наткнулися на лігво диків і зопалу счинили великий галас, забувши, що в таких випадках треба спокійно йти далі, бо дики зачувши такий галас, звичайно завертають і прориваються назад. Така череда диких вепрів женеться як буря, що змітає все перед собою і її нічим не можна залякати й спинити. Я і підбіг у тому напрямі й побачив ще здалеку, як хлопці забігали й старалися якось завернути череду: вони вершали, шпурляли всім, що було під їхніми руками. Та все це вже було безнадійне, бо стара мисливська істина каже, що дик піде туди, куди він спря-

мований чи куди спрямоване його рило. Найкраща нагода була змарнована, в череді було близько 6 диких кабанів; це було дуже болюче для лісівника – мисливця.

Як на потіху – на лінії за якийсь час пролунало кілька пострілів, та вже не було кулевих, лише шротові. Виходимо на лінію, та побережники з гінцями не показуються, а неначе ховаються в гущавині; вони знають, що эле зробили й бояться почути нарікання та гіркі слова докорів за неухважливість. Вислід гону – ще один лис, що був стрілений уже далеко за лінією і кілька зайців; цих останніх тут дуже мало, бо це далеко від орних полів і мало для них поживи.

Наступний гін – це своєрідний лісок-гайок середнього віку, що в ньому ростуть сосни звичайні, сосни Веймутка й Банка та дубки, берізки й різні куші, – мішаний ліс. Це Висків Гронд; довкола широко простягаються луки – сіножаті, а самий лісок має форму великої, видовженої еліпси. Мисливців розставляємо тут півколом, бо якоїсь догідної лінії чи дороги тут не було. Була лише одна перудумова, що мисливці можуть стріляти лише поза себе, а не перед себе. Люди з нагінки сильно згущуються через те, що малий простір, і тому здається, що тут нічого не вирветься з гону непомічене. Посередині ліска цілі лябіринти лисячих ям і нор. Тут раніше було покладено у відповідний час перед ловами, поживу, як теж було покладено й по інших важливіших для полювання місцях, де звичайно перебувала дичина.

Лише нагінка рушила з місця, як раз-по-раз залунали постріли. І так гриміла канонада з усіх боків, що й трудно було розпізнати, хто й у що стріляє. А коли скінчилося, то виявилось щось неймовірне, таке, що майже ніколи в ловецтві не трапляється. Відома річ, що лиси звичайно йдуть одинцем і в небезпеці кожний з них рятується, як може, особливо хитрошами, яких трудно передбачити. А тут аж три лиси йшли один за одним, і їх усіх поклав майже на одну купу мисливець кн. Чарторийський, вродливий високий брюнет і добрий стрілець. Це мабуть, йому трапилося перший раз у житті, і він, певно, й був тим дуже здивований. До нього усі тиснулися, щоб його поздоровити з успіхом та в кількох словах спитати, як це мо-

гло статися. Усі не могли з дива вийти, а я сам не повірив би, якби на власні очі не побачив. Та тут треба взяти під увагу те, що гінці були дуже згущені, ішли пліч-о-пліч і прямо руками могли спихати дичину на мисливців. Звірина теж була зігнана до купи й не мала іншого виходу — як іти на мисливців.

Кн. Чарторийський був незвичайно вдоволений і ми всі також. Вислід цього гону — чотири лиси й кілька зайців. І настрій у всіх після попередньої невдачі значно поправився.

Та надійшов уже час на „найпевніший гін”, як його жартівливо називали мисливці, на мисливське снідання. На недалекий, але досить віддалений від попереднього й наступного гонів, (щоби не полахати дичини), близько вбогої на звірину Попілярні, на широкій галявині стояли вже готові столи й лави з неструганих соснових дощок. Оподалік палало велике вогнище й на ньому гріли мисливський бігос у величезному казані, а досвідчений кухар мішав його великим ополоником, щоб, не дай Боже, не пригорів. Ще далі численною юрбою стояли гінці й обговорювали пригоди та вислід сьогоднішніх ловів.

Зійшлися усі мисливці й господарі та засіли до столів. На початок кружляла велика алюмінійова чарка „чистої” на покріплення, ogrіття і для поправи гумору. При чарці й гарячому бігосі розв’язуються язика.

Мисливці завжди мають що оповідати — часом і забагато. Кількох балакунів узялось оповідати несамовиті історії, в які мало хто вірив, та всі слухали й час до часу недовіжливо похитували головами. Це була добра нагода для таких оповідачів-виговоритися перед добірною ловецькою публікою, а для слухачів це добра розвага.

Збоку йшла інша жвава дискусія гінців, у якій було трохи признання, а більше критичних зауважень до поодиноких мисливців і їх подвигів. Критика була трохи в’їдлива й іронічна, а проте в більшості вірніша й правдивіша, як при головному столі. До неї часто прислухалися і мисливці, між якими був старенький у відставці полковник Волковиський. Він мав нервову хворобу й увесь час крутив головою, наліво й направо. А що він був кепським стрільцем і зчаста „пудлував”, то гінці жартували, що то він головою заперечує, що нічого не застрелить.

На цікавих розмовах скоро минав час і треба було добре спішити, бо вечір пізньою осінню западає скоро й нагло. А ми ще не мали ані одного дика на сьогоднішньому рахунку.

Два дальші оступи — Пожужка й Великі Борки — не дали нічого надзвичайного, хоча ми сподівалися здобути на Великих Борках диків. Пожужка — це мішаний молодник, місцями з галявинами. Тут впольовано одного лиса й з десяток зайців, бо недалеко були поля. Великі Борки — старий сосновий ліс з рідким підліском; тут попалися два лиси й кілька зайців. Щасливцями були князь Радзівіл молодший і власник маєтку.

Вся наша надія на два кращі оступи в маєтку, Свинохліви й Лоївку. Це старий і майже непрохідний ліс старого віку. Ро-сли тут групами ялиця й смерека, а поодинокі береза, осика, дуб та інші. Дуже густий підлісок був добрим сховищем для дичини. Вже сама назва Свинохліви — давала мисливцям надію, що тут певно водяться дики. І ще тут було покладено поживу для дичини (коней „шкірників” і картоплю). І на лисів була надія, бо тут було біля тридцяти лисячих нор.

Якщо б і в Свинохлівах ми не натрапили на диків, то вже напевно повинні ми знайти їх у Лоївці, бо там були їхні лігва. Ці два останні оступи ми брали разом, бо гінців ми мали досить, щоб розтягнути розстрільну. Лоївка — це густий і місцями непрохідний темний ліс, по лівому боці межу творить вузький канал і далі лука Куфлівки.

Порозставленні мисливців на широкій господарській лінії, подаю сигнал до нагінки — рушати. У відповідь грають мисливські роги в центрі й по обох флангах, а відгомін їх несеться далеко лісами й борами. Мисливці стискають рушниці й пильнують своїх полів зору. Всі ждуть з напруженням, бо ці оступи мають бути вінцем сьогоднішніх ловів. Я йду лівим флангом по каналі, де дики мали свій „вексель”.

Оповідали, що колись у цьому лісі під час ловів мав місце трагікомічний випадок. Це було тоді, коли в цих лісах було дуже багато дичини, а дики ходили великими стадами по кільканадцять, а то й по кількадесять штук разом. Одне із становищ на лінії стрільців було за широким і густим кущем в самій середині малої галяви, що півколом урізувалася в ліс. На

цьому становищі поставили молодого й ще недосвідченого мисливця. Коли вже наближалася нагінка, на нього, з жахливим грюкотом вискочило велике число диких вепрів. Він бідний розгубився та навіть не вистріливши кинув рушницю і на смерть переляканий відскочив набік; а дики наче буря погнались повз нього. Багато було з того сміху, веселих оповідань та іронічних зауваг.

Гінці вже наближалися до половини оступу, коли ми почули підозрілий галас коло того місця, де звичайно залягали вепри. Ми почули теж зараз після того, гострокулеві постріли десь на половині лінії стрільців, де ліс був найгустіший. Вправним вухом практичні мисливці легко відрізняють кулеві постріли від шротових. Це мене й потішило, бо я вже був певний, що прийшла черга на більшу звірину, на диких. На другому кінці оступу залунали теж постріли – знак, що цей оступ може бути сьогодні найкращим і винагородить нас за дотеперішні невдачі.

Врешті все втихає, і ми швиденько виходимо на лінію стрільців. Там бачимо величаві трофеї – трьох великих диких. Один з них добрий зразок старого одинця, що попав на кулю князя Радзівіла молодшого й одержав постріл „на комору” (в саме серце). Звалився він під старою сосною перед самою гушавиною, в якій був би зник безслідно, коли б не був добре влучений. На його хребті довга вилискуюча щетина (пера), якої вже пильнує один з гайових, щоб не висмикали її люди з нагінки; ця щетина є корисною в шевстві, як дратва.

Другий дик на сусідньому становищі був середній „вирізок”, здобич Радзівіла старшого, батька вже згаданого. Обидва ці князі були з Волині, типові магнати, цікаві виглядом і поведінкою: обидва низького росту, кремезні, повільні й маломовні, з густими вусами й баками, у батька сивими, а в сина чорними. Треба згадати, що один з Радзівілів був сенатором у Варшаві й українська Репрезентація там знаходила часто в ньому піддержку, коли треба було боронити права українського народу й його культурні домагання. Про це писала українська преса.

Третього, теж доброго дика поклав граф Мицельський у

Свинохлівах. Тут впали ще три лиси й кілька зайців. Одного лиса, на диво, устрелив-полк. Волковиський.

Оглядаємо всі ці трофеї і дивуємося успіхові гостей — мисливців. Цей оступ був добрим завершенням першого дня великих ловів, і я з задоволенням подавав загальний вислід цілого дня власникові маєтку.

Уже почало вечоріти, й заходяче сонце золотою і криваво-червоною загравою слало своє проміння на високі стовбури соснового бору. Гості, задоволені й вдячні, сідали до від'їзду, за ними поволі їхали вози навантажені впольованою дичиною. У графському палаці відбулося того вечора гучне прийняття для гостей; там вони й ночували.

Загальний цілоденний вислід полювання був такий: три дикі, одинадцять лисів і близько тридцять зайців.

Уже зовсім стемніло й затихло в лісі, коли я усе поладнав та з лісовою службою повернувся на возі додому; я був дуже втомлений, бо весь час на протязі дня нервувався, але й був задоволений, що все таки не найгірше перевів перший день ловів.

ДРУГИЙ ДЕНЬ ВЕЛИКИХ ЛОВІВ

Цим разом лови відбулися не в мене, не в моїй „парафії”, а в ревірі Гроблі, де лісничим був Макс Вільк, молодий ще, але один з найкращих стрільців у маєтку.

Я – тут вільний від усякої відповідальности, маю тільки дорадчий голос, допомагаю своєму сусідові у різних справах, так, як першого дня мої сусіди допомагали мені порадою. Це товариська чемність і добровільно прийнятий нами всіма обов'язок. До цих обов'язків належало вважати, щоб була справно проваджена нагінка, щоб у відповідний час рушала, щоб підводи чекали на нас у відповідному місці, щоб убиту дичину належно підбирали й охороняли, та інші заходи. Це завдання мали теж гайові, та вони були так зайняті провадженням нагінки, що їм не вистачало вже часу на це.

Властивим керівником сьогоднішнього полювання є найкращий знавець мисливства в маєтку – надлісничий Р. Пойзель, що хоча не завідував тепер ревіром, та мав осідок у Гроблях і провадив лісовпорядження.

Збірка сьогодні на гаївці у Фронца, бо звідси, хоча й досить далеко, але все таки найближче до першого оступу в Тарногурських Островах. Це мішаний густий ліс, добре пристановище для більшої звірини. Гінці, близько сотні людей, уже пішли пів години тому й уже десь вишикувалися, готові рушати.

Коло восьмої години ранку ми на місці. Висідаємо кількасот метрів перед місцем призначення і йдемо пішки, заховуючи цілковиту тишу; розмовляти можна лише шепотом. Веде господар маєтку, за ним Пойзель і Вільк, а за ними гості. Ми-ж керівники ревірів, самі залишаємося недалеко нагінки, а два з нас на флангах для зв'язку.

Керівник ловів дає ще кілька кінцевих вказівок та інформацій і по розставленні стрільців на лінії, все завмирає в мовчанці й очікуванні чогось незвичайного, що має прийти. Густий і майже непрохідний ліс настроює оптимістично й багатонадійно. Кожний із стрільців сподівається, що може саме на нього набіжить щось; це викликає в мисливця тремтіння в тілі й неначе гарячку; він не відчуває ані холоду – ані голоду, бо живе тим, що може його несподівано заскочити; його опановує настороженість, а його зір і слух напружені до найвишого ступеня.

Зв'язковий подає короткий сигнал для нагінки – рушати. За хвилину чуємо тихий, ніби приглушений звук мисливських

рогів, спершу в центрі, а потім на кінцях — на лівому й правому крилах розстрільної гінців.

Оступ досить довгий і нагінці треба до 45 хвилин часу, щоб пройти його; багато часу забрало вирівнювання лінії гінців на лініях, просіках, принагідних галявах, луках, що були по-дорозі. Десять до п'ятнадцять хвилин було зовсім тихо, лише здалеку ледве чути постукування кийками по стовбурах дерев. А відтак розітнувся перший постріл, і його луна покотилася далеко лісами; можна було догадуватися, що це був добрий стріл до лиса, бо знову запанувала тиша. Люди з нагинки поволі наближалися до кінця гону й тоді прогриміла ціла серія пострілів. Підходимо до лінії стрільців, на яку вже виходять гінці, знак, що гін скінчений. Виявилось, що впали тут два лиси й зайців — два чи три; це далеко від полів. Хтось там стріляв у якогось птаха, може в сполошену в ранішньому сні, сову.

Наступний гін є „відвертаний”; мисливці залишаються на місцях, на своїх становищах, а нагинка швидким маршем заходить на кінець другого оступу й буде гнати до тої самої лінії, що в першому гоні. Це Гробельські Острови, ще густіші та й довший тут оступ; тут майже завжди бувають ведмеці, бо тут їхні лігва. Мисливцям треба ждати майже півтори години, тож вони сходяться на короткий час на гутірку, на якій потихеньку діляться враженнями з минулого. Та не довго, бо з лисами ніколи немає певности, бо занепокоєні рухом у лісі, можуть нагло показатися, ще заки гінці рушать. Тож мисливці вже знову стоять готові зі зброєю в руках.

Вже минуло яких 45 хвилин чи більше, коли почувся якийсь підозрілий шум, а ще пізніше подали вістку, що в оступі є дики. Підбігаємо до одної з ліній, і вже бачимо, як тут і там показуються темні силуетки диків. Зворушення набирає на сили, всі жвавішають, цікаві, що буде. І нарешті чути гострий гук кулевої зброї, це вже певне, що стріляють у диків. Раз-по-раз, ще й ще лунають поодинокі постріли, вже тепер і шротіві.

Ще кілька пострілів — і все втихає, бо гінці наближаються до лінії стрільців і за кілька хвилин — вони поволі, як би

отягалися, виходять з гушавини; деякі з них несуть убитих лисів і зайців та складають їх для підрахунку на лінії. Спішу й я до одного місця недалеко лінії, де бачу, як кілька мисливців, а між ними й граф Тарновський, поскидалися біля величезного вбитого одинця; вони розглядають на ньому місця, де ввійшли й вийшли кулі, що його прострелили. Вони вкладають для перевірки набої до кожного отвору й дебатують про те, хто, властиво є тим мисливцем і кому належить цей великий трофей. Засперечалися про те, чия куля тих двох, що стріляли до дика, була вирішною. Вкінці вирішено, що одинець належить кн. Радзівілові старшому, якому й передали гілку смерічки, вмочену в „багро” одинця; він втикає її собі й носить на капелюсі. Другий, теж добрий дик належить кн. Чарторийському, якого теж відзначають гілкою. Ще є два лиси, що їх вполювали гр. Тарновський і сусід Лобачевський. Вислід доповнюють кілька зайців.

На черзі один з найкращих оступів маєтку – Звіринець, що про нього ходили майже фантастичні відомості, а його слава була всім відома. Треба коротко подати його історію. Заснував Звіринець гр. Гомпеш, попередник теперішнього власника, теж великий добродій місцевої й довколишньої громади. Коли він переїжджав містечком чи селами, то роздавав гроші бідним, а особливо дітям. Вдячні громадяни поставили йому гарний пам'ятник на ринку в Руднику. Чи він ще тепер там стоїть – не знаю.

Велика лісова площа кількох соток гектарів, як добре пристановище для дичини, була обведена огорожею, з відкритими переходами в місцях, де були „векслі” звірини. Недалеко була колиба – сторожівка, де стало перебував сторож, що охороняв місцевість від непроханих гостей.

Тут на терені кількох секцій, водилася сама велика звірина – олені, вепри, лиси; олені мали своє пристановище, вепри свої лігва, а лиси безліч нор, цілі лабіринти підземних тунелів. Ця звірина мала тут ідеальні умовини життя. Після смерті гр. Гомпеша, з бігом часу все було занедбане, огорожа загнила й розвалилася, проте й так дичина перебувала радше тут, як в інших місцях.

З певним респектом і надією затягаємо цей оступ. Мисливців опановує якесь надхнення і незвичайне поживлення, коли вони з готовою зброєю займають свої становища й чекають на щось надзвичайне.

Заграли мисливські роги – збудився задріманий ліс, насторожилися мисливці, рушили гінці повагом. Я цим разом іду позаду нагінки, щоб краще все спостерігати. Довший час панує тиша, лише гінці злегка постукують кийками. Вопи раз-у-раз вирівнюються, деякі губляться в гушавині й аж пізніше добігають на свої місця, та тут вже втручається енергійний гайовий Барановський і його палиця летить їм навздогін.

Щось задовго панує зловісна тиша й уже непокоїть думка, щоб це не був глухий гін. Це могло статися деінде, але не тут. Аж ось врешті чути постріл на правому фланзі, де певно якийсь заблуканий лис пробував прорватися, шукаючи спасенної діри в оточенні. За хвилину пролунав і другий постріл по лівому боці, а це вже добрий знак. Ми вже були з нагінкою на половині гону, коли почули якесь замішання і оклики посередині нагінки, а за хвилину грюкіт і тріск, неначе орда йшла й трошира все на своїй дорозі. Навчені досвідом гінці вже не робили того крику й вереску, що колись і зараз ми почули сильну кулеву стрілянину на лінії стрільців; вона тривала якийсь час, а потім ушухла. Спішимо в тому напрямі, цікаві на вислід, скільки там наклали дичини.

На лінії застаємо ціле побоевище; один з мисливців оповідає зворушено, що чув добре як дики йшли, неначе лявіна, та він нічого не бачив перед собою в гушавині, а чув сильний грюкіт, як щось пробивалося з густих кушів; він чекав нетерпляче готовий з рушницею, аж вкінці здоровенний одинець висунувся з кушів і тільки на мить зупинився був на галявині, вибираючи напрям, куди має йти. І це використав стрілець, щоб добре його влучити. Другому стрільцеві дик вискочив недалеко від нього й аж за лінією, де рідкий ліс, він зміг його покласти. У висліді було чотири дики, три лиси й кілька зайців. і це був гарний вислід.

Після мисливського снідання з чаркою „чистої” і гарячим бігосом, беремо ще кілька оступів. На Вовчих Долах у-

стрілено ще одного лиса й кілька зайців. На кінець чисто заячий гін Кецок, де впольовано більше як двадцять зайців.

У кінцевому висліді дня було: 6 диків, в тому два одинці, 8 лисів і несповна 40 зайців.

ТРЕТІЙ ДЕНЬ ВЕЛИКИХ ЛОВІВ

Третій і останній день великих ловів : проходить у ревірі
Коньчиці, що є під моєю адміністрацією, і через те й я маю

бути керівником цих ловів. А ще останній день повинен бути завершенням і короною триденних ловів. Одначе не було певности, що він таким буде, бо, як відомо, в ловецтві нічого не можна гарантувати чи обіцувати; можна мати лише надію на щастя. Проте не можна й покладатися на сліпе щастя, а треба ще й старатися, та ще й добре.

Уставав холодний і туманний ранок, зривався легкий вітер, що мав розігнати туман. Та вітер на полюванні не був бажаним явищем для нас, бо власник маєтку завжди бажав змінювати плян полювання відповідно до напрямку вітру. Це вправді можна робити, але лише на малих полюваннях. І треба було його переконувати, що це неможливе – нараз змінювати так довго опрацьовуваний і старанно складений плян, власник кінець кінцем поступався перед нашими аргументами.

Це повторювалося майже кожного року й ми наперед знали, як воно скінчиться і не дуже тим турбувалися.

Збірний пункт був на новій побережниківці, в Коньчицях, під самим лісом. Тут на восьму годину ранку всі з'їжджаються і сходяться. Нагінка вже раніше рушила й ждала на сигнал.

Перші два гони малонадійні; ліс ріденький, сосновий, і його перетинає публічна дорога, від якої розставлені люди з нагінки. Можливий тут лис, а дик хіба би заблукався.

Вже заграли мисливські роги, ожив ліс і мисливці настожились, чекаючи з нетерплячкою.

Перший гін, як і наступні, межують із сусіднім маєтком, що в ньому всього кілька ревірів. Була тут ще одна неприємна справа; працівники того маєтку влаштовували собі полювання завжди в той день, коли й у нас полювали, і робили це для того, щоб збирати все, що від нас до них переходило, – поранена чи й здорова дичина. Це вважалося некоректним, але вони так робили.

Пролунало кілька пострілів – і у висліді ми мали одного лиса, що проривався через фланг, і кілька зайців.

У другому гоні – устрелено всього кілька зайців, перед самим закінченням гону, коли вже було певним, що більшої звірини не буде.

Третій гін – Прусів Кут, колись дуже багатий на дичину,

пізніше втратив свою колишню славу. Це старий сосновий бір з густим підліском смереки й кущевих; форма його — трикутник, обмежений по двох боках каналами — потоками. Найгірше й невикідно, що гінці мусіли починати від вершка того трикутника й збивалися у велику громаду. Тож було багато мороки, щоб з тієї громади пізніше розвинути правильну розстрільну й ще не було й поперечної лінії для вирівнювання.

Ледве рушили гінці, як на лівому крилі, де, власне був „вексель” лисів, почули ми постріл. По хвилині другий постріл на середині лінії мисливців, а пізніше ще кілька. Як потім виявилось, ми здобули двох лисів і кілька зайців. А дики, як нас поінформовано, вийшли перед самим початком гону. Була надія, що може знайдемо їх у Студенці, в наступному оступі, але вже по сніданню. Ми втратили багато часу між другим і третім оступами, коли треба було відбути довгу дорогу, майже 5 кілометрів.

Після мисливського снідання переходимо до Студенки. Це чисто „дичий” гін; тут покладено багато поживи для диків, які мали в цьому оступі свої лігва. Це було досить далеко від додг, лс — молодий, сосновий з домішкою берези й дики тут мали спокійне й вигідне пристановище. Отут і довелося нам пережити найцікавіший, ба й драматичний момент за час усіх ловів.

Треба було поспішати, бо перед нами ще два найбільші чи найдовші оступи. Мисливці стають на, — старанно й солідно споряджених становищах і вичувається особливе напруження та схвильованість перед чимсь важливим, в дожданні несподіванок, що й є суттю мисливства.

Нагінка пройшла чималий відтинок гону, коли ми почули один кулевий постріл. Я був недалеко від флангу, де на становищі стояв гр. Андрій Бнінський, молодий ще, білявий і дуже симпатичний мисливець. Він приїхав у другий день ловів і вчора не мав великого успіху. Звичайно, він приїздив на лови зі своєю молодю дружиною, гарною чорнявою. Вона часом стояла з ним на становищі, а цим разом її не було й може це було її щастям.

Зараз по тому пострілі почулися якісь дивні погуки, нена-

че хтось кликав на допомогу, а за цим знову ми почули ще два постріли, один за другим. Це вже було щось тривожне й незвичайне. Ми притьмом кидаємося туди й бачимо несамовите. Коло широкого куща, за яким було становище графа Бнінського, лежить убитий молодий дик, а недалеко від нього лежить сам мисливець з рушницею в руках, а в куші ще другий убитий дик.

Гр. Бнінський після нашого приходу, зривається з землі й жестикулюючи, з видимим схвилюванням розповідає про свою несамовиту пригоду з диками. Виявилось, що на нього напав молодий дик, який був поранений у сусідньому маєтку, а Бнінський стріляючи в нього, похитнувся і впав, коли дик, хоч уже смертельно цим разом пострілений, з розгону його штовхнув; та в тому моменті на нього кинувся другий дик. Мисливець уже не мав часу на те, щоб устати, бо кожна секунда була вирішальна; дик був уже лише кілька кроків від нього. Тим то він лежачи стріляє раз за разом і поцілений смертельно дик прямо звалюється йому на ноги.

Ситуація була дуже небезпечна й могла бути трагічна, та було й дещо комічного в тому, що мисливець кожному, хто надходив, оповідав докладно, ілюструючи цілу подію; він кидався на землю і показував як то було. А люди дивувались і поздоровляли, що він вийшов ціло із скрутного становища, але й вибухали сміхом, бо він показував усе це дуже комічно.

Крім цих двох вепрів, убито ще одного на лінії стрільців та устрелили й одного лиса.

Тоді, коли гінці зближалися, був я свідком примарного видовища; між кущами появився дик з простріленою долішньою щелепою, що звисала йому як червона хоруговка. Поки надбіг один з мисливців із становища, дик нагло зник у кущах. Його так і не знайшли ні цим разом, ні пізніше. Хто й де його поранив, ми не довідалися, може, в сусідньому маєтку. А його ще раз чи два бачили гінці, як з'являвся і зникав нагло.

Наступний оступ дав ще одного вепра, двох лисів і кілька зайців. Це були Суровцувки, і тут ми переконалися, як треба бути обережним на ловах. Ще поки рушила нагінка, мисливці гуторили собі спокійно на лінії, і саме в цей час, величезний одинець, якого рідко коли можна стрінати, спокійно й не поспі-

шаючи, перейшов собі через лінію і зник у лісі. Декотрі з мисливців кинулися в погоню за ним, на лінійці, та не наздогнали; це безнадійна справа.

Так кінчався третій день великих ловів і наближався до свого кінця день. В густому лісі, серед високих, старих дерев швидше западає ніч, як на широких вільних просторах та на полях. Сонце вже було на заході й ховалося за лісом та криваво-червоним блиском золотило високу стіну старих сосон. З настанням ночі ліс змінюється до непізнання; Довгі й дивні тіні лягають далеко від дерев, а з гушавини неначе виринають якісь потворні страховища, що погрожують із за кожного дерева й куша якоюсь примарною небезпекою.

Останній оступ сьогодні – це славний Чорний Ліс. Це великий комплекс, що складається із семи більших секцій. Оповідають, що тут колись ріс могутній праліс, такий густий, що й пройти було трудно, а вже під ніч ніхто й не показувався. Під кривлею високих дерев росли густо кущі-хаші так, що там завжди панувала чорна темрява; соняшне світло не могло пробитися до землі, від цього й його назва – Чорний Ліс. Цей ліс був колись власністю купців-багатіїв, що ганяли лише за користю і рубали та нищили його безсовісно. Вони провадили нерациональне лісове господарство, без калькуляції, „з кишені до кишені”.

Проте ще залишилися товстелезні могутні зразки вікових дубів і ялиць, поодинокі росли більше як столітні сосни та групами ясені, берести, берези, а на мокравинах – вільхи. Чорний Ліс тягнувся від селянських сіножатей села Єжове (це велике село славилось надмірною кількістю лісових злодіїв та чигунів, а й кількох бандитів; там був убитий один з моїх гайових, за виказання лісової крадіж).

На цих саме луках під лісом були розставлені гінці, що мали наганяти дичину до широкої господарської лінії, яка перетинала цілий маєток. По лівому боці була лука Кроква, а по правому – інша лука Велика Вільшина.

Численна нагінка, втомлена цілоденним ходженням по лісах, поволі наближалася до становищ стрільців. Тут і там хтось гукнув, деякі перекликались, молодші жартували, постукуючи

кийками об стовбури. Побережники старались ще зберегти який-такий порядок. А що оступ був дуже широкий, то й обидва фланги ступнево входили в ліс і разом з нагінкою згущувалися.

На початку було якось тихо й глухо й я став побоюватися, що тут може бути глухий гін. Та нараз десь ізліва гукнув постріл і відгомоном пронісся далеко борами-лісами. Йому у відповідь відізався другий, теж ізліва, але вже ближче лінії стрільців. А за тим настала сильна канонада, ціла лінія гриміла гуком пострілів.

Доходячи до самої лінії, ми побачили таке, що рідко лише можна бачити; через лінію, повільно перестрибуючи, переходила велика череда („рудель”) оленів, може більше як двадцять їх, бики, лані й молоді. Ніхто, видима річ, у них не стріляв, бо на оленів полюється поодиноці, звичайно на риковищі, ранньою осінню.

Почалася стрілянина від лисячого становища на Крокві, а скінчилася гураганним вогнем на лінії стрільців. Я був задоволений з цілого полювання, і трохи відпружив свої нерви, що були напружені весь день, коли треба було всьому давати лад і керувати усім, як на полі бою. Це була аж надто велика відповідальність, бо найменший промах міг призвести до небажаних наслідків, що не раз бувають і трагічні.

Люди вже доходили до самої лінії, і вже добре було чути їхні голоси; ще було кілька пострілів у запізнених зайців, що плуталися під ногами в людей, а хлопці ще кидали у них усім, що було під руками, щоб нагнати їх на мисливців. А коли влучений заєць „ролював”, то вітали це вигуками задоволення, вихваляючи влучність стрільця.

Тут і там хтось із гінців несе лиса чи зайця, все під уважним оком лісової служби. Вислід цього оступу був добрий: один дикий кабан, три лиси й кілька зайців.

Задоволені мисливці оповідають із захопленням про свої успіхи, як то вони, що були в невідгідній ситуації, бо, мовляв, поночило, було далеко для пострілу, і звір був майже невидний між деревами та ховався і зникав у кущах чи папороті, а їм все таки вдалося його влучити.

ФІНАЛ ВЕЛИКИХ ЛОВІВ

А тепер ще не кінець праці при великих ловах, бо треба ще подбати про гідне їх закінчення, таких багатих на події — ловів. Усе було заздалегідь заплановане й приготоване для влаштування особливого ритуалу, згідно з традиційним ловецьким звичаєм.

Усі сходяться в одне місце, куди зведено всю впольовану дичину. Недалеко лінії, де скінчилися лови, є мала галявина, що півколом врізується у ліс, густий сосновий молодник. Це місце призначене на р о з к л а д — „штреку” дичини. На встеленій хвосою землі розкладено дичину. У першому ряді лежать дикі вепри, у другому — лиси, а далі мирно лежать біля своїх

смертельних ворогів лисів – зайці, як також кілька принагідно устрелених птахів. Серед повної темряви, в середині півкола й по обох кінцях галявини, палахкотять величезні ватри з нарубаної на це хвої та освітлюють усю галявину й надають усьому якоїсь незвичайної таємничості й урочистості. Тут віддаємо пошану впольованій дичині, щоб зазначити, що лови відбулися правильно, за всіма засадами мисливської етики й моралі.

Тут виступає старший лісівник Тома й на мисливському розі сурмить мисливський бойовий погук із потрійним рефреном, що лунає далеко борами – лісами у простір ночі.

Червоні відблиски вогнів мерехтливо лягають на покладеній півколом дичині й на зібраних, які здіймають капелюди й шапки, коли настає хвилина урочистої мовчанки. Тоді я, як керівник сьогоднішніх ловів, підходжу до господаря і власника маєтку й доповідаю йому про вислід ловів, які відбулися в найкращому порядку й успішно. Він дякує мені потиском руки; підходять теж усі мисливці, що брали участь у ловах і теж дякують мені.

Ще раз лунає протяжно звук мисливського рога, уже ніби на прощання, і всі розходяться, задоволені пережитими враженнями. Ці враження, на які так багаті були ці лови, ще довго будуть темою оповідань і спогадів при зустрічах, поки промине один рік і всі знову з'їдуться сюди на такі ж лови, але може з іншими, новими пригодами.

СВЯТВЕЧІРНЄ ПОЛЮВАННЯ

Кожного року напередодні Різдва, відбувалося традиційне, з давен-давна заведене полювання, що його в даній околиці

називали „вігільним”. Воно мало свій особливий чар та викликало багато емоції.

Тоді вже, звичайно, панує в повній своїй силі й красі, зима, що, настроює і манить, — зима, з морозами й снігами.

Так було й того року, в день, про який мова. Довший час сипав безупинно сніг, була й заметіль, що її так приємно оглядати крізь розмальовані морозом вікна з теплої кімнати. День перед полюванням сніг перестав іти й посилювався мороз, було 15-20 ступнів нижче нуля. Тож треба було добре одягнутися щоб не перестудитися, бо не раз так було, що доводилося влісі мерзнути.

Ще добре не розвиднілося, як перед лісничівку заїхали звичайні селянські сани. Ці сани багато кращі, як залубки, бо на них більше місця, — а як треба то мисливці й по боках можуть причепитися, і вигідніше з них сходити чи зіскакувати в переїздах з гону на гін. Вони також краще надаються на нев'їджену ще дорогу, як теж не так легко вивертаються, як це недавно нам трапилося із залубками.

Я добре одягнений, беру свою „бельгійку” та яких двадцять патронів, з яких звичайно половина власного виробу, а решта куплені. Пороху я вживаю марки „Сокіл”, бо інший „Шарак”, хоча дешевший, то його мисливці немилосердно ганяють, а найкращого, марки „Ротвайлер” — я ще не маю, його треба звідкись спроваджувати. Рушницю дбайливо завиваю у вовняну хустку, щоб не „змерзла”, а властиво, щоб не потіла, як увійти до ogrітої хати.

Миттю минаємо заспане ще містечко Рудник над Сяном, де на вулицях ані живого духа немає. Далі минаємо сосновий молодник і розлогий „двір”, де палац власника й центральна управа маєтку. Це все розташоване серед старого парку зі столітніми деревами, внизу рибний став, а на вищому місці сад і фільваркові будинки. Виїжджаємо на поле — і ми вже на гаївці Фронца, де службу виконує молодий син колишнього побережника.

На подвір'ї уже кілька саней. З управи є контролер Карп'єж і рахмістр Токарський; уже є також гості, що постійно з нами полюють: учителі, урядовці й військовики з Ніска, з по-

вітового міста. Ми їх запрошуємо, а вони цьому дуже раді. Прибувають, трохи спізнившись, лісівники з Гробель, — надлісничий Пойзель, лісничий Вільк і практикант, абсолювент лісової інженерії, Корасевич. Ці два останні кращі стрільці, і між ними часто відбувається конкуренційний змаг за перше місце чи за титул „короля полювання”.

А вітає нас усіх на вступі господар сьогоднішнього полювання, лісничий Роман Пінчаковський, що походить з Печеніжина, близько Коломиї. Він завжди дуже ввічливий та жартівливий. Обіцяє нам багато несподіванок, лише снідання сьгодні буде пісне. Але „запіванка” таки буде для „куражу”.

Ціла валка саней переїжджає через присілок Халупки. Крутою польовою доріжкою з’їжджаємо вниз над річку Сян, де й почнемо зараз полювати. Прояснюється, і тільки зрідка налітають легкі сніжинки, як кажуть: мороз тисне, а сніг іде лише „з лютости”. Та це найкращі умови для полювання на лисів. Кожний сподівається багато від такого дня; а по перших пострілах кожний зігрівається, і не раз і на морозі стає гаряче.

Над самим Сяном три добрі гони. Тут між полями й рікою густий чагарник, місцями низькорослий лісок, з вербами й карлуватими дубами. Господар ловів огряднений собі й веселий, бавить усіх жартами та підбадьорує. Мене з ним зближує те, що ми походимо з близького сусідства, бо Саджавку від Печеніжина відокремлює тільки стрімка гора Діл, що на Підкарпатті між Коломиєю і Делятином, над річкою Прутом.

Господар каже нам, щоб ми поспішили, бо нагінка вже розставлена, тільки чекає на нас і на сигнал. Тут можна сподіватися лиса, а зайців напевно багато буде. Над Сяном можливі й фазани, яких нам майже ніколи не вдалося вполювати. Господар провадить, а ми всі йдемо стежиною гусаком за ним. Усі йдуть мовчки, а розмовляємо про найпотрібніше — пошепки. Щоб зайво не балакати, господар лише рухом руки вказує кожному з нас по черзі його становище, при чому ми з ним уклоняємося, згідно з мисливським звичаєм увічливості та поважання.

Я одержую становище недалеко берега ріки, яка вже до-

бре замезла й через те стала вже теж простором для можливого відстрілу звірини. Беріг тут високий і урвистий. Два наші стрільці одержали рухомі становища на флангах і там можуть виявити свої стрілецькі вмінності. Там від піль найкращі можливості, бо зайці вириваються звичайно на поле, коли їх гінці виполошують з кущів.

Вже дано сигнал для нагінки, щоб рушала й у відповідь відіззався далеко мисливський ріг, що його чути по всій околиці. По чистоті й висоті звука пізнати, що це сурмить старший гайовий Тома.

А вже по кількох хвилинах, які чомусь нам видаються дуже довгими, чуємо гук перших пострілів на правому боці на фланзі, де „оперують” Вільк і Корасевич. У нас ще тихо, й ми нетерпеливимосся та чекаємо – готові стріляти, по лівому боці над рікою. Однак справа не така легка, бо гінці мусять пробиватися крізь велику гушавину, присипану товстим шаром снігу. Це стримує рух і сповільнює просування вперед. Щоб сніг не сипався за шию, гінці понатягали на голови мішки в формі чернечих каптурів.

Врешті й на лінії стрільців уже лунають постріли, але це по другому боці, ближче поля. По якомусь часі чуємо здалека голоси – це зближається нагінка; але при тому зауважуємо якийсь особливий рух чи замішання; хтось неначе крутиться по кущах, немов би гнався за кимсь.

Та я пильно обсліджую місце переді мною, і бачу, що через гущу пробивається на малу галявину зайчик і йде проти мене „на кулявий штих”. Прицілююся і стріляю, заець „ролює” і ціла фонтанна снігу збивається над ним. Нарешті й я маю щось на своєму рахунку – на початок, бо дуже неприємно, коли після закінчення гону вас питають, скільки у вас, а ви лише розводите руками.

Та нас усіх дуже цікавить, що таке сталося по лівому боці, і всі спішимо туди. Нам кажуть, що рахмістр стріляв у лиса двічі, та лише його підстрелив. А мисливець, сам короткозорий, носить окуляри з товстим склом, тому й частіше стріляє, думаючи, що з багатьох пострілів котрийсь таки буде влучний. А підстреливши лиса, він побіг за ним услід, завваживши,

шо лис „багрить” („фарбує”). Але він проти мисливської засади, залишив своє становище ще перед закінченням гону й переслідував свою жертву; це й є недопустимим у мисливстві. Ми розуміли його запал, та не могли виправдувати його вчинку, бо мисливські закони, хоч не писані, були у нас дуже строго виконувані й кожний мисливець мусів їх додержуватися, коли не хотів наразитися на неприємності.

Два хлопці, що побігли за ним, вернулися по якомусь часі з порожніми руками. Це безнадійна справа здоганяти підстреленого лиса, який є дуже видержливий, а ще в зимовий час. Багато було веселости й сміху, коли пізніше й сам, знеохочений і доведений до відчаю, мисливець повернувся. Він був дуже втомлений і спітнілий, хоч був сильний мороз. Господар був видимо невдоволений з такого замішання і заклопочений порядку в полюванні, та з огляду на особу мисливця і на особливий день ловів, мусів цим разом йому простити, і все обійшлося на жартах.

А на фланзі від поля, наші флангові „гострострільці” мали вже по чотири зайці на їхньому рахунку.

Другий гін проходить як продовження першого, гінці залишаються на місці, а ми переходимо на нові становища. Я стою за товстою вербою і нічого не бачу. Та довкола чудова природа, всюди біло, як у казці, гілля дерев угинаються під тягарем снігу, а сніжинки ще злітають; усе сріблом блищить до сонця. Недалеко рідний Сян в льодових оковах; а там далі на сході він протікає українською землею, витікаючи з рідних Карпат, наш Срібнолентий. Цей рефлекс триває лише хвилинку, а потім я повертаюся до дійсности.

Ще один гін беремо над Сяном, у гушавині. Я вже на становищі близько поля і знову кладу одного зайця. Дотепер вистрілив три набойі, а лиса нема, самі зайці. Коли вже маємо відходити звідси, бачимо як кілька фазанів пролітають над рікою; величаво виглядають у своїй червоно-золотій шаті; довгі їх хвости тягнуться в повітрі за ними; деякі завзятіші мисливці стріляють їм наздогін, та це вже далеко до них, може й сто метрів: це наші стрільці роблять більше для слави, що „стріляли у фазанів”, — мовляв.

Тепер виходимо на відкрите поле, де маємо взяти два „кітли” Господар ловів випускає мисливців і на кожного з них припадає п'ять гінців. Форма вступаючих у поле людей має вигляд підкови, що має замкнутися далеко аж під двірським городом.

Перед ведуть два гайові, що прямують у протилежних напрямках, злегка накреслюючи півколо. По якомусь часі уже ледве видно людей, що перші відійшли, тільки мріють як темні крапки на снігу. Десь здалеку вже чути постріл, а зараз другий, що на сильному морозі звучить як сухий ляскіт з батога. Це постріли до стрічних зайців. З-поза туману пробивається сонце, і його проміння відбивається від білого снігу та сліпить очі.

Чути сигнал, — це знак, що котел замкнено й що тепер усі ми, зробивши зворот, ідемо до середини; праве крило робить зворот наліво, а ліве — направо. Я виходжу на малий горбок, і бачу усю картину ловів, як на долоні. В одному місці є рівчак і кілька малих кущиків, як це часом можна бачити на полі. Там повинні бути зайці. Та раптом зчиняється галас, — сталося щось надзвичайне. Я й бачу, як щось жовте й велике скрадається і можна було подумати, що це собака. Та ні! — це таки був лис. Мабуть уперше таке трапилося, що лис опинився у замкненому кітлі, бо він надто хитрий, щоб не вирватися з кітла, заки той замкнеться. А лис неначе здурнів, крутиться шукаючи виходу. Виникає питання: хто з нас матиме щастя? Та от лис вибрав собі одне місце, яке вважав за спасення. Контролер спокійно прицілюється, гримить постріл, і лис припишк у снігу.

Тут другий сигнал сповіщає, що більше вже не можна стріляти в середину, а лише поза себе, на зовні. Ще кілька зайців, що зриваються ізпід ніг стрільців; гримлять постріли й котел скінчений.

Беремо ще один котел під самою двірською огорожею. Замикаємо його й знову густа стрілянина. Полювання в кітлах має свій чар, бо тут усе видно й кожний може прилюдно пописатися у стрілянні. Вже кінчиться котел і всі зачинають сходитися, аж тут зривається заєць під самою огорожею. Він уже

близько від мене, всього кілька метрів і немає часу довго міряти й тому стріляю не прицілюючись і заєць „ролює” у снігу. Стріляти зблизька не є легко, бо шріт летить „кулею” і тому менша можливість влучного поцілу.

На мисливське снідання привезли з „двору” пенцак на олії, якого зі смаком заїдаємо після чарки й попиваємо гарячим чаєм.

На перший гін після снідання іде стара й рідка соснина на краю міста – Хоїни. Тут мізерія – які два зайці й усе. Далі дещо краще – густий молодник. Переходимо на те місце, звідки ми вийшли вранці – на гаївку Фронца, і займаємо старий сосновий бір з густим підліском – Широке Поле. Але тут сподіваємося чогось кращого, бо в лісі є лисячі нори.

Стоїмо вже на широкій відділовій лінії. Дивлюсь я перед себе, аж щось бродить по лісі. Напружую свою увагу, бо це лис. Не рухаюся, але й так він мабуть мене зауважив, бо зміняє напрям і зникає мені з очей. Зараз по цьому я чую постріл, та ще й біля мене. Це надлісничий Пойзель закінчує лови добрим трофеєм. Маємо у висліді двох лисів і близько сорок зайців.

Королем ловів став Вільк, маючи на рахунку дванадцять зайців, а віцекоролем був Корасевич з дев'ятьма зайцями.

Нарешті прощаємося, дякуючи господареві за добре влаштоване полювання. Усі бажають одні одним всього добра з Святами Різдва й Нового Року. Такі побажання висловлюють і мені, хоч знають, що я святкую аж за два тижні.

Сани мчаться швидко, коні швидше біжать додому. Заходжу до теплої і затишної хати, де в милій атмосфері, з моєю розповіддю проходить вечір. Але не забув і про рушницю: вичистив її добре, – це теж мисливська засада.

НА ДИКІ КАЧКИ

Субота взимку, звичайно день вільний від зайняття в лісі; лишалася хіба тільки загальна інспекція чи контролю лісової

служби. Я найбільше любив цей день, бо тоді міг бути сам-на-сам із своїм лісом і з тою казково-гарною природою, що в зимі має свій особливий чар.

Хоч це було життя між чужими, то все таки недалеко були свої. Вже сама річка Сян, наш Срібнолентий, що протікає цими місцевостями, нагадував мені про рідні сторони. Недалеко, бо віддалене лише 27 км., місто Лежайськ, де була наша Церква, Народний дім, своє товариство. А ще ближче, в селі Дубрівці, наша греко-католицька парохія, де старовинна церква з 18-го сторіччя, – усе над річкою Танвою, в якій я часто купався. Там наш священник, що його дім стояв завжди отвором для гостей, які зблизька й здалека звичайно приїжджали на кожні більші свята. Тоді можна було стрінати знайомих та приятелів і це для нас були найкращі, незабутні часи. Може, це комусь і не подобалось, та ми на це не зважали. Особливо запам'яталися свята Різдва Христового, Йордану й Великодня, коли наша українська громада збиралася численно, зблизька й здалека. Під час церковних відправ співав у церкві хор добре вишколений тоді о. Мостюком; на закінчення співали „Боже Великий, Єдиний”. Хоч ці люди, вийшовши з церкви, розмовляли по-польському, то це не перешкоджало їм бути добрими українськими патріотами. Вони говорили: „Ми естесьми україньци”.

Саме був морозний і погідний день, що на нього я вже довго чекав. Було 15–20 ступнів Цельзія, нижче нуля. А що недавно ще були сильні вітри й сніговія, то снігу насипало вище колін, і сніг був сипкий та розсипався, як пісок під ногами. Річка Сян і всі її притоки, затоки, ставки й потоки позамерзали. Все скував лід товстою корою, а на те нападав товстий шар снігу. В такий час водне птаство, а особливо качки-крижні, що мали там свій сталий осідок, переносилися на інші місця, в т. зв. теплиці, на потоки й канали серед старих лісів, у глибокі яри, в затишки. Там були місця, що ніколи не замерзали, хоч би які гострі були морози.

Вибираючися на довший час до лісу, я добре одягнувся; кожушок, чоботи, зимова шапка натягнена на вуха. Через плече – бельгійська рушниця, дубельтівка марки „Гекко”, багато

патронів, готових купуваних і частково власного виробу, що їх приготвила мені моя дружина (це була її улюблена робота взимку).

Виходжу з лісничівки, що під самим лісом; іду лісовою дорогою над стрімким берегом річки-каналу, що тече ярмом, під шаром льоду. Наліво старий сосновий бір, направо молодник, а далі чисте поле. За два кілометри по другому боці поля, а смугою попід лісом простелився присілок Долини. Там і побережниківка Барановського; у присілку живуть переважно бідняки, деякі з них лісові злодії, то й треба мати їх стало на оці.

Доходжу до малої гаті на річці, де вода має малий спад і не замерзає, і тихо дзюрчить. Тут бувають качки, але дуже рідко, бо люди з Долин сюди приходять і їх полохають. Підходжу й — раптом несамовитий, з переляку, крик качок; підриваються чотири качки, підлітають і на момент зависають у повітрі, ніби надумуються, куди мають летіти. Був пригожий момент для пострілу, та я не був приготований на це й моя рушниця, згідно з засадою, не була набита. А поки я її набив, качки вже відлетіли далеко. Добра нагода ще може трапитися, а ще у такий зимовий день.

Входжу вузькою доріжкою в густий сосновий молодник. Бреду глибоким снігом і сам роблю слід, бо ніхто ще сьогодні не йшов. Тільки сліди лисів та зайців свідчать про те, що ліс, хоч і під товстою сніговою крівлею, — живе.

Довкола абсолютна тиша, ніщо й ніде ані поворухнеться. Лише часом чути десь легкий шерех; це випростувалася гілка сосни, з якої обсунувся сніг, і вона звільнилася від надмірного обтяження. Та мисливське око помічує найменший порух, не лише перед очима, а й обабіч, ба навіть позаду. А вухо ловить найслабше шарудіння чи шелестіння, а навіть шерех спадаючого снігу; такий уже в мисливця досвід. Бо мисливець мусить спостерігати все, що діється довкола нього й усе як слід оцінювати.

Входжу до старого й рідкого соснового деревостану із смерековим підліском. Я вже близько бічного потоку, що тече зразу неглибоким річищем, яке далі стає щораз глибшим ярмом,

де люблять бувати качки. Там теплі місця, і вода не замерзає.

Іду обережно трохи оподаль від берега яру, бо качки дуже чуйні; вони завважують найменший рух. Виходжу на галявину серед старого бору. Тут наче в святині. Довкола дерева присипані снігом; проміння сонця відбивається від міріад кришталів білого снігу, і все виглядає як зачароване, як у казці! Який могутній чар навіває воно на самотню людину! Вам здається, що ви в зовсім іншому, якомусь кращому й вимріяному світі, далеко від людського гамору, від прикросів і турбот життя. Яка краса в цьому зимовому лісовому царстві! Серед безумовної тиші чути десь лише ледве чутне цвірінкання малесеньких пташин у верховітті старих дерев; це звучить як дзвонення дрібненьких дзвіночків на різдв'яній ялинці й ви не знаєте чи це ява чи вам лише причувається. Стою як причарований до місця і довго придивляюся до цих незбагнених чарів природи, забувши про мету моєї виправи.

Отрясаюся від цих казкових почувань і бреду далі снігом до наміченого місця. Зразу бокою від яру, де можливі качки, а потім поволі зближаюся до нього. Яких п'ятдесят метрів від яру йду вже хильцем. Недалеко берега набиваю рушницю, притискаю її до себе й кожних кілька кроків спиняюся і прислухаюся; нічого ніде не чути, все немов завмерло. У глибокому снігу можна просуватися майже безшелесно, але все таки треба вважати, щоби не наступити на суху гіллячку під снігом і себе не виявити. Вкінці падаю на коліна й так повзу до берега яру. Один необачний рух – і все може пропасти. Шо кілька кроків вихиляю голову зпоза грубих стовбурів дерев. А потім стаю за товстелезною сосною і лише одним оком кидаю в глибину яру. По кількох підглядах – серце забилося жвавіше; на білому покривалі снігу на дні яру завважую темні цяпки, що рухаються. Підсуваюся дещо ближче й нараховую сім птахів. Це важливо, що п'ять із них – качури; їх легко розпізнати, бо качур має довгу, темно-зелену й як оксамит полискуючу шию та пишнобарвне пір'я.

Один з них, більший качур, здається виконує обов'язок сторожа зграйки, бо раз-по-раз підносить вгору головку й, стоячи на вищому місці, розглядається на всі боки. Решта

жваво бовтається у воді, в малому плесі незамерзлої води; вони занурюються до половини тіла, виставляючи комічно зад і лапки над поверхнею води.

Якийсь час приглядаюся, тримаючи око на качурі-сторожеві, що стоїть окремо на беріжку, як спостережник. Мороз починає добре щипати, мої руки костеніють, бо я не можу рухатися, щоб завітисися хоч трохи.

Вибравши відповідний момент, виходжу раптово з-за со-
сни з рушницею напоготові. Тоді качки з диким вереском, зпереляку зриваються і підлітають угору, де на короткий момент затримуються: вони так роблять тоді, коли вони є між високими деревами. Я беру на мушку одного, а зараз таки, не чекаючи на вислід, другого. Мені робиться гаряче, серце б'ється молотом у грудях; я радий, бо два великі птахи гепають на сніг. Решта швидко відлітає і здалека ще чути їх переляканий крик.

Як гук грому обидва постріли розітнули мертву лісову тишу й, здається, розвіявся кудись увесь чар зимової казкової природи. Гомін нісся далеко борами-лісами. Відізвилися десь недалеко й лісові поліцаї сойки, закричали сполохано.

Я не сходжу, а зсуваюся із стрімкого берега вниз до яру, не зважаючи на те, що в чоботях і за коміром повно снігу. Цього я і не відчуваю збираючи свою здобич. Це мій перший дублет, застрелення двох птахів за одним прицілом, а двома пострілами.

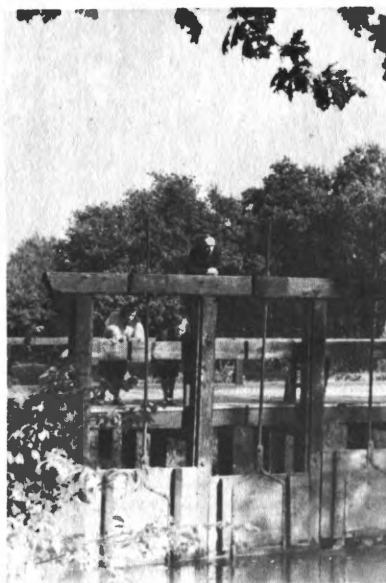
Спішу до іншого місця, де глибока вода біля шлюзи не замерзла й там теж можуть бути качки. Якось я ходив туди без зброї, і вони там зривалися. Та тут важчий підхід, бо це лука Куфлівки, а за потоком вже славна Лоївка. Здобич завішую на дереві, а сам маневрую так, щоб підсунутися неспостережено, ховаючися поза шлюзою. Маючи вже якийсь успіх, проваджу себе сміливіше, підбігаю хильцем; я не бачу качок, але й вони не можуть мене бачити. Я вже близько 50 метрів від шлюзи, рушниця вже в мене набита, і я не дбаю про обережність — іду сміливо. Нарешті настає метушня — і з криком зриваються качки. Спокійно прицілююся, стріляю раз і другий — і знову маю ще одного дублета. Два великі качури-крижні, важко спа-

даючи, гупають на сніг. Приємно, що це самі качури, цієї зими я лише одну качку – самичку устрелив. Треба зауважити, що мисливці неохоче стріляють у самичок.

Відшукую попередніх двох качурів і йду додому. Та по дорозі завертаю ще до одного місця під молодим ліском. Набиваю рушницю і доходжу до містка на потоці. Тут зриваються дві качки, але летять у протилежних напрямках. І я ще одного качура спускаю на сніг.

Я задоволений, бо маю вже повну п'ятку, а це в наших лісах рідкісний успіх, за один день, чи, властиво за пів дня.

Відчуваю деяку втому, може від пережитих пригод, а також я вже зголоднів і тому спішу вже до теплої хати, обвішаний трофеями.

НАД ШЛЮЗОМ

У М О Р О З Н И Й Д Е Н Ї

Сніг був вище колін, і мороз тиснув здорово, бо це були перші дні місяця січня тридцятих років у лісах Рудника над

Сяном. Полювали ми тоді на зайців та лисів. Цими останніми ми аж ніяк не нехтували, а ще день для цього хитрого звіра був відповідний. Після сніжної заметілі, коли стихне вітер і стане погідно, а ще як ясний соняшний ранок та налітають зрідка сніжинки, – тоді лис виходить з нори й блукає лісом, шукаючи поживи.

Мисливці приїхали саньми на лісничівку Загорода. Це були: із „двора” контролер Бахман і з ним рахівник (бухгалтер) Пташек, мисливець – невдаха, гості з „повіту”, комісар Фелькель і ще хтось з них, начальник Податкового Уряду Турек та один офіцер, поручник, усі ці гості з Ніска. Над’їхав ще надлісничий Пойзель з Гробель та усі сусіди, керівники лісових ревірів. Тут це постійне товариство, дібране й „зігране”.

Шож їх стягнуло саме до мене? Може, мальовничий і різноманітний терен мішаних лісів з розкиданими луками – сіножатями, а може й славна вже на всю околицю моя „дягілівка”, власного виробу неперевершена горілка (навчив мене цієї штуки старий лісничий Корасевич).

На початок, щоб розігрітися, беремо поля між Рудником і присілком Долини. Декілька кущиків, рівчаків і задолинок можуть щось обіцяти й навіть дати. Нагінка в числі сорок людей була цілком достатня на таке полювання. Це переважно молоді хлопці, жадні більше мисливських переживань і пригод, як заробітку, хоча один злотий за день у ті скрутні часи, був непоганий заробіток.

Я висилаю в обидва протилежні боки стрільців і гінців, по чотири гінці на кожного стрільця. Вони відійшли по закривленій лінії, закреслюючи два півкола, аж під ліс, де мав бути замкнений „котел”. Перші, що пішли, вже досить далеко, а їх рушниці виблискують у ранішньому сонці; проміння сонця відбивається на снігу й сліпить очі. Постаті мисливців маліють у більшій віддалі, і вже чути перші постріли, що звучать сухо на морозі.

Коли вже коло замкнулось, я даю сигнал, щоб усі звернулись лицем до середини й ішли до центру кітла. Сиплються постріли й я даю другий сигнал, що в середину не можна стріляти.

Перстень з людей щораз більше маліє і густішає.

Нараз крик гінців притягає загальну увагу. Виявляється, що два зайці так міцно спали в рівчаку в сухій траві, що прокинулися аж тоді, коли люди були вже від них всього на кілька кроків. Аж тоді вони зриваються і пробують рятуватися втечею, а біжать у протилежних напрямках; один з них залишається, влучений шротом.

Кілька зайців є нашою здобиччю у першому „кітлі” й ми вже зігрілися.

Аж тепер сідаємо на сани й мчимося лісовими дорогами та лініями. Сніг із під копит коней летить нам в обличчя, та це не шкодить нам, це тільки причина до жартів. Ідемо крізь молодник, гілля, присипане снігом, б'є по лиці й сиплеться за комір.

Беремо частину старого соснового лісу з смерековим підліском. По другому боці гушавина й стріляти трудно, та тут мають показати свої вмілості наші „гострі стрільці”, що довго не міряють, а стріляють „навскидь”. Я сам виходжу на край лісу, стаю на розі з виглядом на луку; мушу добре припильнувати, бо моя рушниця ще сьогодні „не задимлена”. Коли зачали гнати, зчинилось багато галасу й стрілянини. З лісу вилетів, як з пращі заєць, витягнувся струною, маю його добре на стріл; стріляю і він „ролює” та збиває цілу фонтанну снігу над собою. Я задоволений першим успіхом, а гінці, що саме надійшли галасливо схвалюють влучний постріл.

Маємо у висліді знову кілька зайців, а потім ідемо далі, сподіваючись уполювати щось більше, може й лис трапиться.

На черзі Малі Борки, густий ліс середнього віку, недалеко лисячі нори. Стаємо на широкій лінії, усі нерухомі „як мур”, з умовою, що тут перший постріл до лиса, як це буває на великих ловах. Ще ми добре не вишикувались, як на правому фланзі гримить постріл; там стоїть контролер Бахман, добрий стрілець. Ще триває стрілянина по всій лінії, а вже виходять засніжені гінці. Сходимося на лінії, у Бахмана гарний лис, у інших кілька зайців.

В наступному гоні, рідкому мішаному лісі — дивовижа: під кінець, коли вже маємо сходити зі становищ, зривається

у когось із під ніг заєць і мчить перед усіма стрільцями. Стріляють майже всі, кожний хапається, щоб відзначитися, а заєць живий і здоровий стрибає вкінці в канал, де високі береги вода там не замерзла, купається у воді й, може тільки переляканий біжить далі під сміх і жарти стрільців і гінців. І таке буває!

А тепер мисливське снідання на гаївці, на Долинах. Надворі зимно й входимо до теплої хати, господарі гостинно запрошують. Рушниці всуваємо під подушки й накривала, щоб не потіли. П'ємо по чарці й їмо гарячий бігос; ідуть оповідання і обговорення сьогоднішніх пригод, сміємося з „успішного” стріляння в зайця, що скористувався метушнею і вискочив з халепи живий.

Ще маємо чотири гони, і нагінка вже вийшла на призначене місце.

У Свинохлівах, ще заки ми над'їхали, вийшла черед з шістьох вепрів, що через межову лінію подалася до Гробель. Тут вийшов „глухий гін”. Але в Лоївці убив другого лиса комісар Фелькель. Я його поставив на „векслю” і це добре, що гість уполював лиса.

Ще пробуємо Прусів Кут, і тут гінці сповістили, що шойно з гону вийшли два лиси. Отже не пощастило! Але це прегарний старий бір, підшитий смерічками й кущами. Кінець -кінцем і тут здобули кілька зайців.

Руда, це молода соснова культура близько піль і тут зайці посипались, як з мішка. Кожний стріляв і майже всі мисливці мали добрий успіх. Цей гін був добрим завершенням веселого полювання.

В доброму настрої заїжджаємо ще на лісничівку, де покріплюємося і обговорюємо сьогоднішнє полювання, так багате в пригоди. Ще умовляємося на майбутнє, бо залишилося нам лише два тижні до закінчення сезону, до 20-го січня. Це час до якого було ще можна полювати на зайців; пізніше вже не влаштовувалося громадних полювань, бо тільки було висліджування диків і евентуальні полювання чи під'їзди на них та рідше полювання на лисів. Ранньою весною були підходи на слюкви; в травні підходи на тетеруків, а вже вліті під'їзди на ципів – сарнюків.

П О Л Ю В А Н Н Я В Л Е Н Т О В Н І

Лентовня – перша залізнична стація від Рудника на схід, друга є Сарина, а потім уже Лежайськ, де живе численніша

українська громада. Лентовня – лісовий ревір, ліси майже чисто соснові, переважно молодники, а старші соснові деревостани здебільшого хворіють на соснового гриба („Траметес піні“). Одначе, з такої вже хворої сосни матеріал добре надається на луб'яні кошики й тому тут так багато мороки з лісовими злодіями, що ганяються за таким матеріалом.

Дичина тут – зайці й багато лисів, вепри трапляються рідко, бо мало дубів, а жолудь для них добра пожива. Молоді ліси дуже густі, то й полювати тут весело й приємно.

Сьогодні полюємо серед зими, сніги присипали все, ще й морозець кріпкий, але мисливці почувають себе здорово.

Їдемо саньми лісовими дорогами й лініями; вже сама наша дорога серед чудової панорами по сході сонця, має свій питоми чар. Заїжджаємо на край села, де починається ліс, гайові приміщують наших візників, а далі йдемо пішки, щоб не робити галасу в лісі й не полахати дичини.

Полюванням керує лісничий Роман П. і хоч грубенький собі, та ходить добре, звивається, як треба. Він увесь час жартує, „натягаємо“ один одного, але ніхто не ображується. Намагаємося передбачити, що хто вполює. На „короля“ полювання висуваємо лісничого з Гробель, Вілька. Кращими стрільцями й поважними кандидатами на першунів є Корасевичі, батько й сини. Щодо лисів має шастя надлісничий Пойзель, наш мисливський арбітр.

Підходимо до першого гону, й господар полювання роздає нам становища; протекції жадної немає, він вихвалює приділені нам становища, а ми підсміхаємося і погрожуємо, що як становище буде кепське, то йому в себе дамо таке саме. Стріляти можна в усе, що лише підійде під цівку рушниці; отже не треба перебирати й коверзувати.

У лісі тиша, зелень сосон прегарно гармонізує з білістю снігу, є на що подивитися і не нудитися, чекаючи на прихід гінців до нашої лінії. Віддаль між нами стрільцями, близько п'ятдесят метрів і добре себе бачимо; та жадного контакту чи розмови у нас не може бути, і кожний стоїть „як мур“, бо кожний добре знає, як легко можна „прогавити“ лиса.

В очікуванні й непевності минають хвилини, але кожний

сподівається, що нагло може щось вигулькнути з густої стіни лісу, а в цьому сподіванні вся суть і принада мисливства. Що більше полюється, то ще більше хочеться полювати. У цьому є щось від газарду, що штовхає мисливця на все нові пригоди. Навіть в найгіршій місцевості, на найгіршому становищі, завжди є якийсь шанс на успіх і кожний мисливець сподівається, що якраз на нього щось таки вийде.

Над головою перелетів ранній птах, десь закричали сполохані й стривожені сойки, і знову все затихло довкола. Око помічає найменший порух, а вухо ловить найслабший шерех, навіть листочка, що спадає з дерева. От у даліні мигне щось між деревами й вже думка, що це певно скрадається хитрий лис, що не раз виходить ще заки постають мисливці й рушить нагінка. А там знову зайчик, замість тікати звідси, стрибає саме до гону, який ми займаємо, щось йому помилково уявилося!

Пролунав звук мисливського рога й рушила нагінка. Кілька хвилин ще панує тиша, аж нагло чути постріл, але якийсь ніби далекий, як сухий тріск, це на морозі так звучать постріли. Певно в лиса стріляв хтось, бо на зайців ще рано. Я бачу, як далі, на третьому від мене становищі, пострибує зайчик; в моменті чую постріл і він „кізлує” в снігу. Я ще не мав нагоди до пострілу. Якийсь час ще триває стрілянина, а втихає, як гінці показуються тут і там та виходять з гущі на лінію стрільців.

Усі сходяться на лінії і оглядають трофеї цього гону: є один лис і більше як п'ять зайців. Лиса устрелив молодий Корасевич.

Ще беремо кілька гонів перед сніданням і ще одного лиса має на рахунку надлісничий Пойзель, а я – одного зайця. Вільк відзначається на зайцях, яких „змітує” одного за одним бо ще має добрий „набіг”, („анляф”).

А тут уже й мисливське снідання на поляні серед лісу. Весело палахкотить велика ватра, гінці гріють закацублі руки й хухають у долоні, аж пара бухає їм з уст. Уже підгрівають мисливський бігос, і приємні пахощі мило подражнюють ніздрі виголоднілих мисливців, Та, чи тільки мисливців? Одне

мені не подобалося, що не було у нас старання, щоб заспокоїти голод наших гінців, які так жертвенно справлялися. Про це ніхто не подумав, а можна було, бо один злотий, не мусів бути єдиним винагородженням за їх труд. Та тоді ще у нашому маєтку покутувала стародавня шляхетська манера: хоча панської погорди не було, то була ще неухвалюваність до „нищих” людей. Я про це згадую, бо в мені нуртувало незадоволення із-за цього.

Господар ловів щиро припрошує, а ми знаємо, що він нічого не жалує і щедро наготував усяких делікатесів. Засідаємо за столи з неструганих соснових дощок і на такі ж лави. чарка запіканки підносить наш настрій, розв’язуються язики, а сьогоднішні мисливці – герої стараються „скромно” обговорити свої пригоди з лисами та із зайцями, жестикулюючи й докладно описуючи з усіма подробицями те, що вони пережили.

Та час нагальний, ще маємо узяти багато надійних гонів. Вийшло сонце й ясно освітило всю околицю, але вже немає часу лубуватися прегарними видами лісової, зимової природи.

Я стою на становищі посередині довжини лінії; переді мною старий сосновий ліс, у підліску розкидані куші й суха жовта папороть, а все накрите снігом. Тут досить невесело й мала надія, щоб щось тут вийшло на мене.

Ледве господар поуставляв усіх стрільців, як бачу, що далеченько щось рухається, лазить обережно крізь папороті, так, що й снігу майже не струшує. Я завмер і стою, як статуетка, й оком не кліпну. За яких 80 метрів, я вже пізнаю, що це скрадається лис і раз зникає, а потім знову появляється в густій папороті. Але дуже трудно мені взяти його „на мушку”, бо раз-у-раз ховається за товстими соснами. А тут треба рішитися! Умить підношу рушницю до ока й стріляю, але це сталося тоді, коли лис уже ховався в папороті. Нічого не бачу, та треба чекати, поки скінчиться гін. У різних місцях гримлять постріли, видно вже зайців притиснули до лінії, і вони, витягнувшись як струна, стрибають через лінію. І я одного кладу за лінією. Нагінка вже близько, й перед себе в напрямі гінців стріляти вже не можна.

Як тільки надійшли гінці, я біжу на те місце, де був „мій”

лис. Підбігає і місцеий гайовий та кілька хлопців; бачимо „багро”, але лиса немає. Ідемо за слідом, але чуємо крик з лінії, що маємо йти на наступний гін. Я певний, що лис мусів десь залишитися, бо дуже „багрив”, а може добився до своєї або й чужої нори та в ній сховався. Отож умовляюся з гайовим, що він після полювання прослідить далі за цим лисом, бо, як запевнювали всі, він не міг далеко відійти. — І дійсно, через тиждень мене повідомили, що знайшли того лиса в норі, до якої він уже не зміг глибоко влізти, і його навіть було видно знадвору. Але він, як казали, вже був непридатний; тяжко було в це повірити, бо це була зимова пора, з морозами, та що було робити? А треба завважити, що шкірка з лиса мала ціну близько 30 злотих, а місячна платня гайового — 20 злотих.

До вечора ми взяли ще кілька гонів; два лиси були устрелені; одного встрілив гість Фелькель з Ніска, а одного Корасевич, мол., що й став королем полювання. Вільк мав менше щастя, хоча дев'ять зайців було на його рахунку. Одначе лис числиться за 5 пунктів, а заєць лише за один. Я ще встрілив після снідання двох зайців.

Кінцевий вислід був такий: 4 лиси й близько 30 зайців. Вправді й дики були в одному оступі, та вони вийшли з нього ще до нашого приходу.

Щоб гідно закінчити полювання, їдемо на вечерю до місцевого „ресторану” а власне до корчми Коляна. Це був старий і дуже комічний чолов'яга, і було з нього „сто потіх”, коли його немилосердно „натягали” з різних причин, а найбільше з романтичних. Він засмажив нам яєшню з салом і увесь час доносив нам пиво. Після жартів і гутірки, ми ще проспівали пісень на підпитку, подякували господареві ловів за добре кероване полювання і роз'їхалися домів

НЕСПОДІВАНКА

І знову субота, день вільний від значнішої праці в лісі, а ще зимою. Був кінець місяця січня; зима була довга, люта й

морозна, а сніг габою привалив усе: поля і ліси, в лісі – дерева й кущі, шляхи й стежки та лінії, луки й галявини, що й пройти важко; місцями снігу аж по пояс понавівало. Останньої ночі йшов лапятий сніг.

Добре одягаюся, на плече закидаю рушницю. Так озброєний, я не боюся нічого й нікого, та й диких, страшних для людини звірів у лісі немає, хіба якого чигуна можна стрінати в дорозі; але такий, певно не бажає зустрічі зі мною, як і я не бажаю з ним.

Спочатку йду полем попід самий ліс, бо всюди зарівняло, всюди дорога однакова. Потім проходжу крізь сосновий молодник, в якому лише місцями світить зелень, а решта – все біле; гілки під важким тягарем снігу позвисали. Деякий час іду проробленим слідом, куди певно, ішов гайовий, обходивши свій район. Але далі пробиваю собі дорогу сам і з трудом, поволі бреду снігами та вважаю, щоб у цівки рушниці не набилося снігу, що часом трапляється, особливо в мисливців – початківців.

Входжу в старий сосновий ліс з рідким підліском смерічок, дубків і кушових. Коли я вийшов на край лісу, на сіро-сірому небі показалося сонце, та осяяло все довкола. Так чисто й біло й так же чисто стало на душі. На думку приходять така рефлексія; на цьому безлюдді, серед такої казкової краси природи, здається, що не існує десь там у широкому світі якась людська злоба, ненависть, злочинність та тиранія і знущання людини над людиною. Тут бо панує абсолютна тиша, далеко від світового гамору й ця тиша так заспокоює душу. І мимохіть насувається питання: чому в світі стільки терпіння і муки, коли життя таке коротке? Треба би влаштувати все так, щоб кожному було добре жити, мирно й щасливо. Такий великий вплив має на людину краса лісової природи й зимової тиші.

Отриваюся від думок і йду далі. Поволі просуваюся краєм берега, що стрімко спадає до потоку вниз. Потік замерз і присипаний снігом, лише в деяких місцях вода не замерзла, де є малий спад. Там вода переливається і монотонно дзюрчить. Затримуюся на короткий час, бо вже втопився і треба

відпочити. Тут звичайно бувають качки, але сьогодні їх немає.

Далі беріг обнижується і тут уже молодник, досить густий, сосна з домішкою берези, а ще далі над самою водою поодиноці ростуть високі вільхи.

Недалеко вже кінчиться ліс і має бути поле. Тут іду трохи швидше з рушницею за плечима, вже не сподіваюся стрінути птахів. Аж раптом – щось зашуміло, стрепенувши крильми. Дивлюся і не йму віри своїм очам, бо такого зроду ще не бачив. Щось дуже велике низько над землею прямо перед моїми очима пролітає. Я з несподіванки не добрав відразу, що робити. А це величезний яструб, що ніс у своїх кістях великого качура. Хижак миттю зник у гушавині, за кілька метрів від потоку, і не було вже часу на те, щоб зняти рушницю і вистрілити. А ціль була добра й легко можна було мати подвійну здобич, яка може трапитися хіба лише раз у житті.

Я, вправді вистрілив „на пострах”, думаючи, що хижак з наглого переляку випустить свою жертву, та надаремне. Я ще довго ходив і перешукував усю близьку околицю і ... не знайшов нічого; певно хижак-яструб не знав переляку.

ДИКЧИМУРАВЛИЩЕ?

Кожної зими, коли лише був відповідний сніг, лісова служба мала обов'язок вистежувати диків. Не була це легка чин-

ність, а ще дуже відповідальна. Легко можна було гайовим справитися з вистежуванням тоді, коли була „понова”, коли упав свіжий сніг. Коли ж сніг уже довгий час лежав, треба було затирати старі сліди, щоб не помішати старих слідів із новими. Таке зарівнювання слідів відбувалося зараз після вистежування і воно було дуже втомлячим; але гайові, щоб не гаятися пішки по лініях і доріжках, радили собі так, що об’їжджали санками, запряженими в коня, а за санками тягнулася хвойна гіллячка, що автоматично затирала всякі сліди.

Після вистежування, усі гайові, що вистежували диків, сходилися на межовій лінії, між ревірами Рудник і Ёроблі, де було найбільше диків і вони мали свої лігва. Звичайно гайові були готові з вистежуванням на час між десятою і одинадцятю годинами ранку.

У той час я вже був на місці, де сходилися гайові та звітували про вислід своїх обстежувань. А я виготовляв у письмовій формі звідомлення — „рапорт” про те, де, скільки й яких диків було обстежено. Це звідомлення я висилав спеціальним післанцем до управи маєтку, а там уже повідомляли власника маєтку, усно чи телефонічно.

Ми ж чекали на межовій лінії на відповідь, чи відбудеться полювання на обстежених диків чи ні. Нераз доводилося довше чекати, а щоби не мерзнути, ми зігрівалися при розведеній ватрі й при тому обговорювали різні лісівницькі й мисливські справи. Отже ми не нудьгували й час нам проминав швидко й приємно на цікавій гутірці.

Виїзди на полювання обстежених диків відбувалися дуже рідко, з чого служба була задоволена, бо відпадала всяка відповідальність за можливу невдачу.

Того дня, про який мова, був вистежений („отроплений”) вепер-одинець у лісовій місцевості, у „Пожужці”, віддаленій всього на один кілометр від лісничівки. Це трапилося вперше, що в цьому місці й так близько був вистежений вепер, та ще й одинець і може тому, я одержав повідомлення, що полювання відбудеться. Ми чекали недалеко місця, де був обстежений одинець.

Були три гайові під рукою, а я післав ще по кількох хлопців, що охотно прийшли з недалеких Долин, для нагінки.

Ми вже на місці й зберігаємо спокій і тишу, хоча пізніше виявилось, що це було зайве.

Саме приїхав власник, скинув із себе довгу кирею-накидку, підшиту лисячим хутром і я його поставив на бічній лінії, на вхідному дичому сліді. Гінці з гайовими відійшли, з тим, що мали відразу рушати, не чекаючи на сигнал.

Так ми чекали й минуло вже близько десять хвилин, а ще нічого не видно й не чути. Я вже почав непокоїтися, що, може, дик непомітно вийшов з оступу, поки ми надійшли. Та по хвилині ми почули постріл з рушниці; це вистрілив гайовий Здеб, як це було умовлено, на знак, що натраплено на дика. Ми чекали ще кілька хвилин, та ніщо не показувалося нам і нетерплячий граф уже став збиратися до від'їзду, коли надбіг один з хлопців і, задихавшись, повідомив, що дик є в кушах, але лежить та мабуть міцно спить і не хоче поворухнутися, дарма, що гайовий вистрілив.

Біжимо туди на місце, куди вів нас хлопець, але в гушавині було ще темно, й не можна було роздивлятися. Коли граф спитав, де є властиво той дик, то гайовий показав дика, що лежав недалеко муравлища. Граф, що був дуже добрим стрільцем, довго не надумуючись, ані не приціляючись, вистрілив у ... муравлище. І аж тоді величезний дик зірвався на ноги й чкурнув у гушавину.

Був час і можливість ще раз вистрілити, та граф був, видимо, збентежений, що змарнував таку небувалу й добру нагоду, більше не стріляв, лише швидко від'їхав. А ми не знали чи плакати чи сміятися, але це друге у нас переважало; лише шкода, що пропало – „стрілове”!

ПОЛЮЄМО НА ВОВКА

Кінчалася довга й сувора зима на початку тридцятих років, була друга половина місяця лютого. Ще лежав нетовстий

шар снігу, позамерзали всі річки й потоки, тихо текла під міцним ще льодом річка Сян. У лісах-борах панувала глибока тиша, лісові зруби були майже на викінченні, білили звали со-снового, очищеного від кори дерева.

Був ясний морозний ранок. У зимовій шаті, в усій своїй повазі й красі, дрімав ліс, усіма відтінками блищав на гілках дерев проти сонця кришталеву чистий сніг, а сонце вже досить високо підбилося вгору.

Уночі впало трохи снігу, була „понова”, ідеальний час для вистежування дичини, особливо диких кабанів. Таке вистежування відбувалося на протязі всієї зими, коли лише був відповідний шар снігу.

Всюди по лісі, на відповідних місцях, була розкладена для дичини, особливо для диких вепрів і лисів, пожива, кінське м'ясо й картопля, переважно печена, щоби не замерзала.

Лісничий ревіру Рудник, старший уже чоловік і чудовий мисливець, часто оповідав мені про різні пригоди із своєї мисливської практики. А мав він дуже цікаві пригоди, що про них були поміщені нариси й оповідання в мисливському журналі „Лов'єц”. Оповідав він мені багато й про вовків, на яких полював колись на Підкарпатті, в долинському повіті. І він якось приобіцяв, що якщо трапиться у нього в ревірі вовк, то він постарается мене запросити на лови.

І саме в той час, про який мова, мене повідомлено окремим післанцем, що появився вовк.

Лісничий Корасевич мав трьох синів і кожного з них навчив мисливства. І ця чвірка мисливців часто брала участь у полюваннях, маючи завжди найкращі успіхи. Пам'ятаю, як я дивувався наймолодшому з трьох братів, Адасеві, коли він без найменшого зусилля влучав кулею в підкидувані вгору предмети, бляшанки чи пляшки.

І того дня один з гайових з великим захопленням оповідав нам, як він попав на сліди вовка й вислідив його в лісовому відділі Лоївка. Там велика гущавина могла бути для вовка добрим захистом. Сліди чи „тропи” вовка подібні до собачих, лише вони більші розміром, а п'ята в сліді має серце-подібну форму. Часто вовк, як теж і лис, вступає у сліди свого попе-

редника, так, що часом трудно пізнати, скільки їх пройшло тим слідом.

Ось ми вже на місці й стоїмо на становищах. Нас чотири: лісничий, два його сини й я, четвертий. Поки ми приїхали на місце, там уже були простягнені на обох флангах „флядри”, які є дуже корисні в полюваннях на вовків. Флядри – це довгі шнури з поначіплюваними на них клаптями кольорової матерії, переважно червоної барви, у певних відступах. Ці флядри були навинені, як каблі, на шпулі, і їх у разі потреби швидко розвивали й протягали, звичайно на флангах даного гону у висоті 50-70 сантиметрів від землі. Чіпляли їх на кущах і на стовбурах дерев; а вовк через такі флядри ніколи не пройде, лише буде шукати іншого місця для втечі з гону. Гін був так, як замкнений, бо по обох боках були простягнені флядри, на фронтовій лінії станули мисливці, а ззаду були гінці.

Ми стояли на становищах і чекали, бо нагінка мала рушити, як тільки побачить, що ми над'їхали. На широкій лінії добре було видно. Перший зліва був лісничий, другий був середульший його син, я третій, а по правій стороні молодший син лісничого.

Стоячи й чекаючи на щось небуденне, я згадав усі ті страшні історії і оповідання про вовків, яких я наслухався від бувалих людей та й начитався з книжок. Ці пригоди людей з вовками є цікаві, а zarazом і страшні для людини, що знає їх лише з оповідань, а які вони жохливі для тих, хто стрічався сам-на-сам з тічнею голодних вовків. Тоді ж вони особливо небезпечні, бо чують свою силу. Вовки, кажуть, дуже розумні створіння і в різних випадках застосовують навіть певного рода стратегію, бо звичайно не нападають відразу, а чекають на найбільш для них вигідний момент. Ще бувши малим хлопцем, я пережив зустріч із вовками, коли їхав з батьками саньми через ліс уночі. Коні тоді дуже непокоїлися, стригли вухами й пирхали („форкали”). Тоді ми вовків відстрашили, запаливши оберемок сіна й соломи.

Та в цьому випадкові ніякої небезпеки не було. Та й небезпека на полюванні лише збуджує зацікавлення і викликає переживання, яке становить усю суть мисливства.

Вже, певно, минуло добрих кілька хвилин, як рушила наша нагінка, але в лісі панувала тиша, ніщо ніде ані не ворушилося, хоч у великому напруженні око ловило кожний найменший рух, вухо найслабкіший звук.

Гінці вже повинні були дійти до середини гону, напруження досягнуло вже свого максимуму й робилося то гаряче, то холодно. І тоді... щось далеко мелькнуло між стовбурами дерев; ліс у тому місці був негустий і без кущів. Приглядаюся пильніше й бачу вже, як щось велике трюхцем біжить на мене. Дрижаки пішли мені по тілі, я увесь був ніби наелектризований, стискаю судорожно рушницю і поволі підношу до лиця. Вовк, бо це й він був, змінив нагло курс і побіг навскіс на мого сусіду, середульшого сина лісничого, Маріяна*. Вовк міг бути яких 80 метрів від мене, тоді. Я відіхнув, хоча й жаль було втратити таку рідку й може єдину в житті нагоду, могли устрелити такого небувалого в нас звіра.

А вовк прямував на Маріяна, що стояв за кушем; Маріян був добрим мисливцем; завжди спокійний і зрівноважений, ніколи не гарячувався, і я був задоволений, що йому припала честь стріляти у вовка. Я добре бачив, як він стояв, як мур, не зраджуючи найменшого хвилювання. Та вже вовк був близько нього, а він чомусь не прицілювався і це мене зачало непокоїти; вовк уже добігав до лінії, вже й вступив на ню. Аж, коли проскочив лінію, мій сусіда блискавично підніс рушницю і прогримів постріл. Вовк зник за лінією і нічого не було видно.

Та вовк був добре влучений. Біжимо всі до того місця і оглядаємо великого, сірого вовка, що простягнувся на снігу. Стискаємо мисливцеві Маріянові руку й поздоровляємо, бо це був його перший такий значний трофей. Для відзначення цього, ми, за мисливським звичаєм, втикаємо йому за капелух смерекову гілочку, вмочену у „багри” вовка.

*) _____

Маріян Корасевич, колишній мисливець, помер у перших днях місяця лютого 1971, про що мене повідомили з Рудника.(Я.З.).

Н А С Л У К В И

Поволі й ніби несміливо надходила цього року весна. Ще так недавно танув на сонці сніг, залишаючися ще в затінених

долах і ярах. Серед лісу місцями білили здалеку очищені від кори колоди й „копальняки” соснового дерева, що їх ще не вивезли візники, чекаючи, щоб вони висохли й стали легші; заплата була від кубічної маси.

Але вже слідно було всюди, що переможна весна надходить, а зима мусить відступити. Перші зазеленіли гілки біленьких, ніжних беріз, що хоч несіяні й несажені – росли всюди, бо вони, як теж осики й тополі, легконасінні й вітер розносить їх насіння далеко й широко. Місцями зацвіли вже білі тендітні проліски, а пізніше й інші лісові квіти, особливо, запашні конвалії і зозулинці-орхідеї.

Лисніли сріблом проти сонця плеса води, напущеної для наводнення сіножатей, щоб вони вдержували вологість, так потрібну в часі пізнішої можливої посухи.

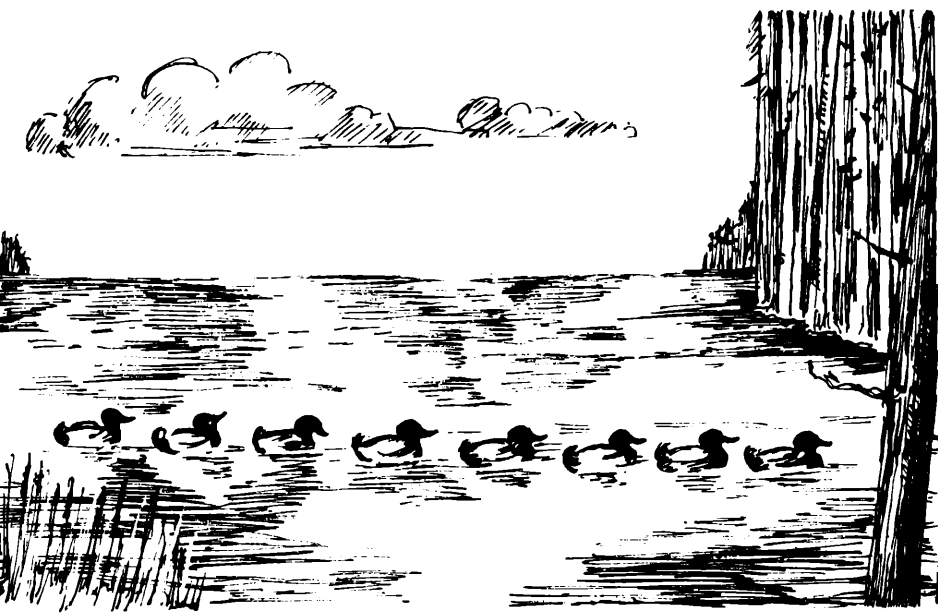
Найкращі місця в лісі для переліту слукв – це галявини між сосновими лісами, порослі упрорідь березою. Над цими березовими галями найчастіше пролітають слукви, – в теплі, пізні весняні вечори, звичайно після дощу. А що вони летять уже майже потемки, то стріляти в них дуже трудно. Перелітають переважно самчики, а самички сидять у траві й ваблять звуком: „п і і ц - п с в с т - п с к”, а до них відзиваються самчики протяжним, глухим, хрипучим звуком: „к в о л - к в о о л - к у о р р”. Ці голоси мисливці називають хорканням і цсиканням. Часом буває, що й самичка пролітає з самчиком і тоді треба вважати, щоб не устрелити самички, страта самички є стратою одного виводу молодих: самичка летить перша, а за нею самчик.

А втім, слукви незавжди летять прудко, – при лагідній погоді вони летять м’яко й поволі, а коли холодніше, летять швидко; часом пролітають досить високо, часом низько над самим верховіттям дерев.

У мене дуже рідко був вільний день вечорами, щоб вийти на слукви, а коли й мав вільний час, тоді якраз вони не завжди тягнули. Я ставав під стіною лісу й уважно прислухався, чи не чути того неголосного звуку – „к і р р - к і р р - к х о в - к х о в”. А вже тоді, як западав присмерк, чулося звучання надлітаючих птахів; щось мигнуло високо над деревами, а треба

дивитися вгору, де на тлі яснішого неба краще було видно. Прицілююсь, стараюся провадити на „мушці” силуетку птаха секунду, дві й стріляю. Але нічого не видно, чи щось упало, чи ні, бо щораз стає темніше.

Розглядаюся і шукаю, (а треба мати особливе щастя) і вкінці знаходжу птаха трохи далі від того місця, де він повинен був упасти. Рідкісне це полювання і не легке, тим і задоволення більше.

МІЙ ПЕРШИЙ КАЧУР

Весна була вповні, в усій своїй величі й красі. Ліс уже прокинувся із зимового сну; перші зазеленіли ясною зеленню

тендітні берізки, якими перетиканий увесь ліс. Унизу зазеленіла трава, зацвіли лісові квіти. Перші – біленькі й синенькі проліски, а потім п'янку пахуча конвалія, що білими килимами стелеться при дорогах і лініях, під лісом. А пізніше зацвіте ще міцніше пахучий зозулинець, білим і фіялковим товстим цвітом. Розкидане по лісі, зрадливе й отруйне вовче лико, квітне так чудово – рожево.

Над полем уже вибився вгору передвісник весни, жайвоноронок, що зависає в повітрі й трелями вицвірінює та тріпотить крильцями на місці; десь далеко обзивається зозуля і завзято кує. Вечорами заливається і виводить свою пісню соловейко, а по землі пострибують чорні коси, теж добрі співаки.

Така то принадна весна в лісі. Шлюзи на каналах позасувані й на луки напущено води; на Комісаровій луці (тепер на ній уже росте ліс) широке плесо води, як на озері, блищить сріблом у соняшному промінню. Легкий вітрець морщить поверхню води дрібними брижами.

Дикі качки-крижні вже гніздяться над водою, на берегах річок і потоків серед високої сухої трави й папороті. Їх гнізда добре захищені й хитро заличковані, а качки, що висиджують яйця, не бояться прохожих людей; можна й на два-три кроки підійти до них і не сполохати їх. Таке мені трапилося кілька днів тому. Я навіть побіг по фотоапарат і зовсім зблизька зробив знімок, та, на жаль, фільм був „бланковий” і цього до сьогодні не можу віджалувати. А качка-самичка сиділа в гнізді й навіть не поворухнулася. Через тиждень, коли я прийшов удруге, її вже там не було, певно вивела каченят, які вже в перших днях плавають та пірнають.

А по плесі води на луці, неначе фльотилія, плавали собі, один за одним, повагом, вісім качурів. Це в той час, коли самички сидять на гніздах і до них відносяться охоронні приписи, а до качурів ні. Вони гордо витягали свої довгі, зелені й блищачі оксамитові шиї. Та вони кружляли більше по середині плеса, лише часом підпливали ближче до берега, мабуть відчуваючи, що подальше від берега їм безпечніше.

Я, захищений у лісі за старими, товстими соснами, уваж-

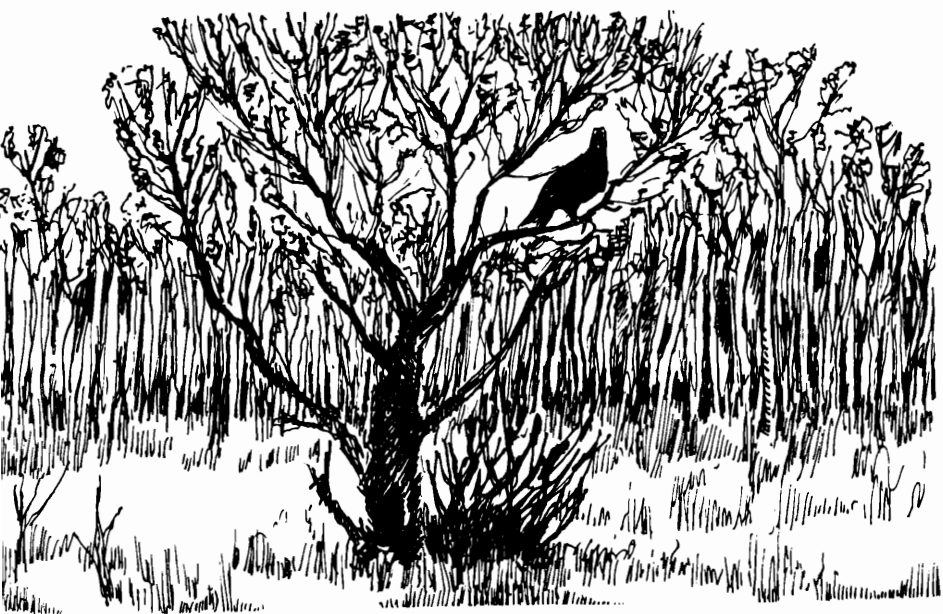
но спостерігав їх та чекав на нагоду, коли вони підпливуть ближче. Але й тоді ще на стріл було задалеко, яких сто метрів віддалі. Та в одному місці беріг був трохи вищий і вузьким гострим півострівцем врізувався в плесо, а на кінці його був малий, але густий кущик, за яким можна було заховатися. До цього кущика від краю лісу було метрів до тридцять, і цю віддадь треба було пройти неспостережено; качурі дуже чуйні птахи.

Вибираю момент, коли качурі спокійно пливуть собі в протилежний бік і не можуть мене бачити, тож підбігаю хильцем, а потім вже падаю на землю і повзу далі в старій сухій траві по землі. Рушницю підтягаю за собою і ще добре пильную, щоб вона не вистрілила, хоча вона й безкуркова („гамерлеска“) та ще й забезпечена. З курковими рушницями було багато нещасливих випадків, особливо взимку, коли від холоду скостеніють чи заклакнуть пальці та втрачають чутливість. А ще легко можна зачепити курком за щось у переході крізь гушавину й тоді рушниця сама вже стріляє.

Нарешті я доповз до кущика й спокійно лежу за ним та позираю на моїх качурів. Вони саме відплили в протилежний бік. Але я маю тепер час і терпеливо чекаю на нагоду. По якомусь часі вони підпливають до мене, пливуть „шнурком“, а спереду качур-красень. Тепер потрібна найбільша обережність, один необачний рух – і все може бути втрачене; зірвуться з води й відлетять.

На березі за сосною зорить за мною родич Василь, сам добрий мисливець і любитель природи. А качури шораз ближче, і серце починає битись жвавіше. Уже лише метрів вісімдесят, сімдесят, шістдесят і п'ятдесят! Це саме пора для мене; зриваюся на весь зріст, а качури й собі зриваються з води з вереском – „таг – таг – таг“ ...; я вибираю найближчого й прицілившись, стріляю. Качур падає в воду, аж вона розприслася під його тягарем.

Дивне почування задоволення наповняє мене, цеж мій перший качур. А Василь бреде у чоботях і приносить мені гарного птаха.

*ПІДСЛУХИ КОРОЛІВСЬКОГО
ПТАХА*

Я був тоді на другому році своєї лісівницької праці в лісах маєтку Рудник над Сяном. При різномірних деревостанах

було багато праці, і тому я не міг мати багато вільного часу для мисливства. Але при мені був, як практикант, мій родич Василь Р., що, будучи добрим мисливцем і любителем природи та маючи більше вільного часу, міг уживати його для мисливства. Він і перебував серед природи день і ніч, вивчаючи її таємниці.

Ліс уже прокинувся із зимового сну, все зазеленіло, віджило. Весна була в повному розквіті, квітли пахучі конвалії та інше квіття, що яскравим килимом укривало все межилісся. На деревах розвинулося листя.

Стояла тепла травнева погода.

У лісі закінчували роботу з відбіркою дерева та вивозом його. Окремо висилали ми будівельне дерево сплавом по річці Сян, а далі по Вислі до гданського порту. Цей водний транспорт вимагав спеціальних заходів і підготовки. А вже теж кипіла робота на садженні лісових дерев та в розсадниках.

В такий час повідомили мене лісівники, що тетеруки вже добре токують. Це був місяць травень, їхній час, коли їхнє грання лунає серед березових гаїв. Про цього королівського птаха я наслухався від свого попередника, лісничого й великого мисливця Корасевича. А він мав що розповідати з свого довгого життя і багатой мисливської практики, та ще й був майстром ув оповіданні. Ми, молоді й ще недосвідчені, слухали його з захопленням.

Властивим центром токування тетеруків був сусідній, малий маєток Пржендзель, де переважали молодники сосни з сильною домішкою берези та просторі березові гаї. Ці останні поросли на місцях, де згоріли ліси під час першої світової війни. Подібний характер лісів, але в менших розмірах, був і по нашому боці в ревірі Кончиці, а особливо в відділах – Студенка й Ситав'яний Луг.

Рішаюся пожертвувати одну ніч, щоб зазнати безпосереднього чару лісової ночі. Василь без вагання погоджується іти зі мною. Місце нашого призначення було за п'ять кілометрів від лісничівки. Там є спеціально колись поставлена колиба для мисливців; з неї можна все довкола бачити й спостерігати,

а найважливіше, що до цієї колиби тетеруки здавна призвичаїлись.

Була десята година ночі, коли ми збиралися в дорогу. Вдома ще нам відраджують, що це, мовляв, небезпечно, бо дуже темно й ще можна напоротися на яких злодіїв або чигунів. Та нас ніщо не могло вже спинити. Беремо теплий коц, бо ночі ще дуже холодні. Беремо рушницю і пістоль, хоча не думаємо їх уживати, хіба лише для самооборони або, щоб не йти голіруч, бо це не личить лісникам.

Ніч темна, але ми добре знаємо дорогу й різні стежки та переходи. Йдемо поволі, бо часу маємо аж надто багато. Нам треба бути на місці ще до світанку, деь біля другої години по півночі. Простуємо краєм лісу, а далі густою культурою. Потім входимо в старий, високостовбурний ліс. Тут уже нічого не видно й на крок і ми орієнтуємося, дивлячися вгору на ледве видне небо. Це єдиний спосіб, щоб не заблудитись або не стукнутись лобом об стовбур дерева. Уночі все інакше виглядає, як удень.

Довкола абсолютна тиша, ніщо не ворухнеться, лише часом безшелесно перелетить над головою нічний птах. Деь здалеку обізвалась сова, і її зловіщий, глухий крик лунає лісами борами. Мимохить здригаємося, чи це не зла ворожба; та вдвійку якось не страшно, відрадніше!

Входимо на простору луку й переходимо через малий шлюз на каналі. Зачинає трохи прояснюватись, мабуть скоро зійде місяць. Довкола нічого підозрілого не видно й не чути, ми самі серед глухого лісу. Що якийсь час стаємо й наслуховуємо; стиха розмовляємо про різні речі, а особливо про природу й мисливство.

Уже певно північ, година духів і ми поволі зближаємося до своєї цілі. Ми вже серед рідкої соснини, перетиканої березою, а це ідеальне місце для тетеруків.

Зразу не можемо знайти нашої колиби, вона ніби деь поділася, зникла. Аж за якийсь час врешті знаходимо її, ми пройшли були повз неї, не помітивши її. Нам треба відпочити й приготуватися до сприйняття вражень, які нас чекають, бо токування тетеруків то неначе якийсь ритуал у природі. Роз-

міщуємося у колибі; нам дошкулює гострий холод, на якого невиспана й перевтомлена людина стає більше вразлива. Та ми користуємося коцом, що його з собою принесли, а це була спасенна думка. Знімається ледве відчутний вітерець. Злегка дрімаємо окутані товстим коцом, але спати не можна; насувається цілий рій думок, як воно буде, яка буде несподіванка.

Заховуємо цілковиту мовчанку, навіть шепотом не розмовляємо, бо ці птахи перед токуванням незвичайно чуйні й вразливі на найменший чи найтихіший звук, на всяке порушення тиші. Терпеливо чекаємо, поки почне сіріти – світати. Я маю добрий слух, а Василь зір – то може не прогавимо нагоди. Але виникає питання, чи будемо мати щастя поглянути на цього королівського птаха.

Наша колиба уже дуже стара й трухлява, ледве тримається, от-от завалиться на нас. Але, може це й краще для нас, бо в її стінах, що збудовані з палів, переплетених пруттям, є багато дірок і шпар, і крізь них добре нам розглядатися на всі боки та спостерігати все, що діється довкола.

Починає сіріти. На межі ночі й дня треба добре напружувати зір і слух; ми вже зайняли відповідні місця під стінами колиби, щоб в останній мент не робити жадних непотрібних і шкідливих рухів.

Покищо панує повна тиша, нічого ніде не чути, ніщо й не ворухнеться... Та по якимсь часі чую ніби тихий свист, що по хвилині переходить у шипіння. Цей звук не можна ані описати ані передати людським голосом. Ще кілька разів він повторюється і стихає, завмирає. І тоді вже здалека чути щось неначе музику; так, – це грають тетеруки, це їхня пісня; щось неначе тихо й ніжно булькоче: *„ру-ту-люх, ру-ту-люх, ру-ту-люх...* Ці звуки, щоб вони сям-так вийшли в людській мові, треба передавати дуже швидко й тихо, майже шепотом, ударяючи кінцем язика по горішніх зубах. По довшій вправі, можна відтворити щось подібне до голосу, що його видають тетеруки-самчики, – когути. Цей голос нагадує трохи булькотіння свійського індика, але немає в ньому індичої поденервованости й злости; голос тетерука мелодійний, тихий, спокійний і співно-лагідний.

Останки темряви розвіюються і зникають, як плахти імли

під подувом легенького вітру. Вже певно по другій годині ночі, і ми терпеливо чекаємо тієї хвилини, коли з'явиться той чарівний птах. А може він взагалі не з'явиться?... Мисливість вимагає часто спокійного й терпеливого чекання та й деякої посвяти, отже, не можна зразу знеохочуватися і тратити надію.

Мелодійне й таке миле для вуха мисливця – грання тетеруків триває з малими перервами, то вривається, щоб за хвилину обізватися знову, то неначе зближається і віддаляється. От воно знову стало зближатися і я пильно придивляюся на всі боки крізь стіни нашої колиби, що були ніби прозорі. Мій супутник, що пильно вдивлявся в одне місце, торкнув мене легко рукою. Я напружив свій слабкіший зір, але не міг нічого побачити, крім окремого дерева на малій галявині. І аж по довшій хвилині, я побачив якусь темну пляму на гілці; це й власне був тетерук. Раптом він злетів на землю і почав завзято токувати. Це робить звичайно когут на землі, а соняшними ранками він токує на дереві.

Прегарне пишне пір'я на хвості скручене в оба боки, назовні в формі ліри (від цього й латинська назва „Лірурус тетрікс“). Ми намагалися докладніше розглянути птаха з пишним пір'ям, та куці заслоняли нам вид.

Може, десь обізвалася тетеручка, яка в небезпеці видає звуки: „лок – лок“, а може й з іншої причини, – але наш птах пурхнув і відлетів. Тут треба сказати, що тетерук під час токування тратить усю чуйність, і стає немов сліпий та глухий. І це власне дає мисливцям можливість до нього підійти й його вполювати. Якже він перестає токувати, то моментально відновлює свою чуйність, і тоді мисливець мусить негайно сховатися.

Ми пережили тієї ночі незабутні хвилини, підглядаючи тетерука, що є дійсно однією з найбільших прикрас наших лісів. Ми не шкодували безсонної ночі й всіх трудів, бо це нам добре оплатилося. Ми навіть не пробували стріляти, бо до цього часу не мали жадних убивчих замірів, ми теж не знали, чи це дозволено. Це було на початках моєї лісівницької кар'єри.

Вертаючися додому, ми насолоджувалися красою ранньої

природи в лісі. Ми повними грудьми вдихали життєдайне лісове повітря, насичене ароматом живиці. А це, таке притаманне сосновим лісам, особливо весною. Ішли ми осяяні сходячим сонцем, і десь зникла втома й сонливість. Ішли ми мовчки, обтяжені повнотою вражень, бо краса й чар лісу були такі великі й сильні, що людська мова заслабка, щоб їх належно описати. І, можливо, що після пострілу, був би розвіявся увесь чар і чистота відчущань була б затьмарена.

Такі моменти трапляються в житті рідко, і нам не довелося пізніше щось таке переживати.

П І Д' Ї З Д И Н А Ц А П І В
(Р О Г А Ч І В)

Загально відомо, що головний ловецький сезон проводиться переважно восени й взимку. Тоді немає охоронного часу на

більшість лісової і польової звірини. Тоді відбуваються громадні й індивідуальні лови на більшу й дрібну дичину в лісах і на полях. Одначе полювання тривають майже весь рік, з певними тільки обмеженнями. А літні полювання зумовлені тим, що хижих звірів, таких, як вовк, рись, лис, дикий кіт тощо, в деяких країнах винищують, як шкідників.

Та природа й спосіб життя інших нехижих тварин вимагали, щоб на них полювати не восени, а вліті; тут головно входять в рахубу цапи – рогачі, чи, як їх ще називають сарнюки, козли. І тут саме про них буде мова.

Таке індивідуальне полювання на цапа називають під'їздом, а вибираються на нього візком чи бричкою, а краще – лінійкою. Лінійка – це віз довгий і низький та широкий з помістом через усю довжину, з досить широким східцем з обох боків. З лінійки дуже легко зіскочити в оба боки й назад вскочити під час повільної їзди. Важливим тут те, що під час зустрічі з цапом чи з цілою черідкою сарн, мисливець, що вже собі вибрав цапа до відстрілу, зіскакує легко й непомітно в відповідному моменті з лінійки, яка вже не затримується, а їде далі. Сарни задивляються уважно лише на коней і воза, а зовсім не завважують стрільця, який звичайно ховається за дерево, за куш чи щось інше. А сарни далі дивляться пильно на підводу й навіть характеристично викручують і завертають голови, аж поки віз не зникне їм з виду.

Цапи – сарнюки в загальному поділяються на однолітніх „шпічаків”, дволітніх – „вилкарів” і трилітніх та старших „шостаків”; ці назви стимульовані кількістю відног у рогів. Перші два не входять у рахубу при полюваннях. Та й не на всіх „шостаків” полюється. Вони поділяються на три категорії, а то залежно від їх якості. Це насамперед найкращі, т.зв. „капітальні”, з добре осадженим і доволі високим вінцем рогів; ще беруть на увагу забарвлення рогів, а саме найкращим вважається брунатний, „вишневий” колір рогів, особливо у насади: якість рогів визначає ще „оперлення” та ширше чи вужче утавлення їх горішньої частини, їх вершка. Середні, звані „нормальними”, є цапи з меншим і слабшим вінцем та гіршими іншими атрибутами, як от, брак оперлення, блідий

колір і тонші кінці рогів тощо. Третя категорія, це зовсім „слабі” із ще меншим вінцем та без усяких прикрас. Крім цих, є ще одна категорія „анормальних” – дегенератів, що їх роги неправильно розвинені, zdeформовані; таких треба в першій мірі відстрілювати, для того, щоб затримати чистоту раси.

Лови, чи краще сказати – під’їзди відбувалися переважно на отих найкращих, ”капітальних” цапів, але часто полювали й на нормальних, коли капітальних було мало або, коли капітальних трудно було стрінути. Під’їзди на капітальних цапів були звичайно резервовані для особливо визначних осіб, гостей і близьких свояків та приятелів власника маєтку, або й чужих людей, що приїздили з-за кордону, часто з далеких країв та за відстрілених цапів добре платили, та ще й долярами. Як собі пригадую, за одного середнього цапа ціна була близько 250 злотих. (Тоді ціна доброї корови).

Кожного року в травні відбувалися в усіх лісових ревірах дослідження стану сарн, в яке включалися не лише вловчі цапи – сарнуки, а й самки – кози, молоді, а навіть оті ненормальні (зв. „милкарі”).

Сарни виходили більшими чи меншими черідками рано вранці й пізніми вечорами, щоб пастися на луках, галявах, зрубках і взагалі в таких місцях, де росла трава. Виходили вони майже регулярно в ті самі місця, в той самий час і ті самі з даної черідки. Це дозволяло лісовій службі, гайовим і ловчим, докладно й точно дослідити, перевірити, записати й подати про це звіт даному лісничому чи керівникові ревіру. Найбільшою і найприкрішою перешкодою в цій важливій праці були комарі й різні мушки, комахи, гедзі й інші, що цілими хмарами кружляли й бриніли над головою своєї жертви, щоб напитися крові. Найбільше їх було в парні й вогкі дні, та ще ранками й вечорами, саме тоді, коли треба було досліджувати. А що на чатах треба було зберігати спокій та обережність, щоб не сполошити дичину, то будь-яке відмахування і оборона від цієї настирливої комашні були неможливі. Єдиною обороною був дим з цигарки чи люльки, та ці засоби не завжди були можливі. Трохи помагав прудкий вітер, що зривав з собою легких комарів. В маєтку було багато мокрих і багнистих

місць, що являли собою добре середовище для множення всієї нечисти.

Обстеження стану дичини мусіло бути дуже точне й вірне, бо пізніші лови – під'їзди були немов би перевіркою і контролю виконаної праці, і горе тому лісівникові й ловчому, що через лінивство чи недбальство подав неправдиві чи недокладні дані. Звичайно ще й керівник ревіру, перш ніж записати й передати звідомлення про стан сарн до центрального правління маєтку, сам або з гайовим перевіряв спеціально або принагідно ті дані. Пригадую собі, що такі випадки недбалого обстеження майже не траплялися. Стан сарн у моїх ревірах виносив близько 170 голів. У всьому маєтку – близько 600 сарн.

Ліси маєтку Рудник над Сяном, розташовані на південь від ріки Сян, сто кілометрів на північний захід від княжого міста Перемишля та на південь від гостинця – шляху Лежайськ – Розвадів і обабіч гостинця Рудник – Ряшів. Ліси – переважно старі соснові бори з домішкою листяних, з доволі густим підліском – творили добре пристановище для дичини. А ліси перетикані трав'ястими луками, сіножатями й галявами – давали добру пашу для трав'яних тварин, а разом творили гарні, мальовничі краєвиди.

Одного літнього дня одержав я повідомлення з централі, що до мене приїде на під'їзд велика особа, сам архикнязь („ерцгерцог“) Віндішгретц, що загостив до нашого маєтку з далекої Австрії. Родина Віндішгретц була віткою роду Габсбургів, колишньої цісарської династії.

Я був дуже цікавий, як буде виглядати моя з ним зустріч і як він себе поведе. Отже пообіднього часу під'їхала до лісничівки лінійка. Зі мною привітався високий, у силі віку чоловік. Одягнений був у сірозелений мисливський костюм, з добірною зброєю і повішеним на шиї льорнетом. Був він стриманий і маломовний, а випитував лише про самі ловецькі справи, про стан дичини в моїх ревірах і про можливості, чи можу я йому показати доброго цапа, бо він приїхав здалека й хотів би вивезти щось імпрезанти. Я досить добре володів німецькою мовою і ми легко порозумівалися.

Я обіцяв запровадити його в найкращі місця, але сказав,

що багато буде залежати від щастя, як це звичайно буває в мисливстві. Та й не сподівався багато з вечірнього під'їзду, але треба було використати все можливе. Місця, куди ми мали поїхати, не визначалися чимсь особливим, крім одного місця, під назвою Великі Борки. Тут насправді виходив капітальний цап у товаристві трьох кіз і одного „шпіцака“, та він був дуже вже полохливий, виходив пізно, коли вже добре стемніло й не кожного вечора. Одним словом, був не зовсім певний. Ми їхали лісовою, піщаною дорогою, їхали поволі й розглядалися на всі боки. Спершу ми їхали сосновим бором, потім виїхали на луку, а далі вже проїздили густим молодником. Десь пересмикнув через дорогу зайчик, закричали перелякані сойки, а високо над нами кричали жалісно яструби. Але сарнюків ніде не було видно, ніби хтось їх заворожив. Я вже починав непокоїтися, бо мій гість щораз зиркав на мене допитливо, – та що я міг порадити?

Ми переїхали знову старолісся і виїхали на надійні Борки. Та ні сліду якоїсь звірини, раз лише майнув у далині, непотрібний нам зараз лис. Ми від'їхали були в інший бік і знову завернули в те саме місце, в надії, що може щось таки вийде, та все безуспішно.

Уже починало темніти, і я звелів швидко їхати назад іншою дорогою, що провадила через луку Пулька. І тоді ми заважили черідку сарн, але досить далеко. Ми зійшли з лінійки і мій гість став приглядатися у льорнет. Це була черідка до 8 штук, в тому два цапки, і один з них, як твердив архикнязь, був дуже добрий. Тепер і настрій у всіх поправився. Я знав, що це не той капітальний рогач, що може бути в моїх ревірах, а просто, як у нас казали, добрий-нормальний. Але гість не міг відірвати очей від тієї черідки, хоча вже ставало зовсім темно. Вкінці він відняв далекогляд від очей і стояв якийсь час у задумі. Стояв на горбочку, як статуя.

І мені, чомусь прийшов на думку Зігфрід з Нібелюнгів, що його нагадував гість своїм високим зростом і ясним, бльонд волоссям. А про що він міг думати? Можливо, що йому стали на пам'ять ті часи, коли багато країв і народів, а в тому й наш український, були у володінні його монаршого роду.

А зараз він лише звичайний гість, що шукає ловецьких пригод, у чужому вже для нього краю, користуючись запрошенням і добре оплачуючи свої мисливські пристрасті.

А вже стало зовсім темно, і наш гість здригнувся, неначе прокинувся з важкого, кошмарного сну та перейшов від мрій до реальної дійсності. Він вернувся до нашої лінійки і став ще випитувати про завтрашні лови. Я завважив, що він зовсім не був розчарований чи знеохочений сьогоднішньою невдачею, а коли лихий початок, то повинен бути добрий кінець. І ще, я потішив його, що на завтрашній день маємо надійніші місця, до того ще, ранішні під'їзди багато певніші, бо матимемо більше часу й добру видність. Тільки треба вирушати дуже рано, щоб не змарнувати ніодної нагоди. Було умовлено, що будемо роз'їжджати доти, аж доки не досягнемо доброго успіху.

Наступного дня я встав дуже рано. Було ще далеко до сходу сонця. Ніч була холодна, й свіже повітря, як бальзам підбадьорує заспаних лісівників і мисливців. Ці не можуть висиплятися, бо завжди мусять бути точно на місці, ніякі спізнення не беруться до уваги й не можуть мати виправдання.

Я вже готовий стояв перед домом, коли почув характеристичний туркіт лінійки, що за хвилину заїхала під браму. Цим разом з гостем приїхав і сам власник. Архикнязь був у доброму настрої, видно, сподівався кращого висліду з сьогоднішніх ловів.

Я мав у думці готовий плян. Недалеко від лісничівки, при самому головному шосе, що веде з Рудника до Ряшева, росла молода шестилітня соснова культура, яка не дуже вдалася, і серед неї були голі місця, порослі високою травою. Тут, за даними гайового Заставного, в чому я й сам переконався, можна було майже кожного ранку стрінати прегарного рогача, в товаристві кількох кіз. Він був дійсно „капітальний”. Виходив дуже рано, може тому, що пізніше починався на шосе рух; селяни з довколишніх сіл їхали возами або й пішки йшли до міста.

Не доїжджаючи до того місця, я не радив їхати прямо туди, бо це місце дуже близько, один кілометр від лісничівки, а

об'їхати добрий шмат дороги лісом і заїхати відділовою лінією з іншого боку.

Було дуже тихо, коли ми в'їхали в ліс. Розносився своєрідний, приємний запах, притаманний сосновим лісам, запах живиці. Тут же був при широкій дорозі, що є відногою гостинця, по правому боці старий сосновий ліс з підліском смереки, а по лівому рідкий сосновий молодник, густо перетиканий і „бичований” влізливою і повсюдною березою. Цією дорогою ми поволі їхали, не спішили, любуючись красою природи й вдихуючи вранішнє, ароматичне повітря. Така рання пора – це найкращий і найприємніший час перебування в лісі. І не знають, що втрачають ті, що проспляють цей чудовий час.

Ми проїхали повз Могилу (назва місцевості; посеред дороги камінний хрест, на місці, де колись грабіжники ограбували й вбили дівчину, що несла більшу суму грошей, продавши корову на ярмарку в Руднику) і звернули на луку Квасову та Малу Барть, а звідси завернули на широку лінію, що вела до нашої цілі.

Ми їхали тепер однорічною культурою і нам стало видно згадану вже шестилітню культуру. Наш візник, симпатичний Новак, що сидів вище на передку й міг більше бачити та мав добру практику в мисливських справах – значуче кивнув нам головою. Гість зразу пожвавішав і стиснув рушницю-штуцера, в поготові. При переїзді через шосе вже добре було видно усю черідку сарн. Великий цап підніс голову й уперто дивився на нашу лінійку. Решта, три кози й один „вилкар”, пробігли стрибками коротку віддаль, а потім і собі стали цікаво дивитися на нас.

Тоді гість непомітно „зсунувся” з лінійки в протилежний бік і наче прилип до товстої сосни, що росла при самій лінії. Ми ж, за правилом, їхали повільно далі, не змінюючи дотеперішнього темпу. Я добре бачив, як мисливець спокійно прицілювся, а рогач усе ще повертав головою за лінійкою.

Аж нараз гук пострілу розітнув ранню тишу; черідка шугнула в поблиський ліс, а цап за нею. Та вправне око мисливця зразу впізнало, що стріл був добрий. Цап „азначив”, а це був непомильний знак, що він далеко не піде. Проте, гнатися

за ним зразу не можна, треба було вичекати якийсь час. За кілька хвилин ми вже були коло паца; він лежав за яких тридцять кроків від того місця, де був устрелений.

А гість не мав слів, щоб висловити своє задоволення, свою радість. Це був один з найкращих наших цапів і архикнязь признався, що він у своєму житті не мав ще такого цінного трофею. І, не лише не мав, а й не бачив подібного. Він дякував власникові, а той, як господар, відзначив його старим мисливським звичаєм, галузкою смереки, вмоченою в „багрі” рогача, що її мисливець застромив собі за капелюх.

Гість мав чого радуватися. Вінець рогів був заввишки тридцять сантиметрів, що й у нас рідко буває, а в західній Європі й поготів. До того ще роги правильно розгалужені та з гарним „оперленням” і темно-вишневим кольором.

А архикнязь не схотів далі полювати, бо, як казав, не хотів собі псувати того небуденного переживання, яке йому дало це сьогоднішнє успішне полювання.

МАГАРАДЖА ПОЛЮЄ

Одного погідного червневого дня — п'ять розкішних лімузинів під'їхали пізно пополудні до лісничівки Загорода. З одно-

го лімузину висів у товаристві графа Тарновського чоловік низького зросту, старший, коло сімдесятки вже, У сірому одязі, і сам ніби „сірий” на виду, непоказний, з невеликими сивими вусами. Із графом він розмовляв по-англійському. Я мало знав англійську мову, з якої мені залишилося дещо з навчання в гімназії, де вона була надобов'язковим предметом, тож мало що з їхньої розмови розумів.

Це був справжній магараджа з Індії, що подорожував по Європі та полював. Про це я знав від інших лісівників, у яких він уже побував. За два тижні його перебування в маєтку він, властиво, не мав жадного успіху, як не рахувати одного середнього цапа, якого й так, як говорено, йому „підставили”. Зате внук його, поставний і чорнявий, тридцятилітній чоловік був добрим мисливцем; та він не у мене полював, а в інших ревірах.

Ще треба додати, що старий магараджа був старанно одягнений, у добре скроєному європейському костюмі. Хоча на обличчі смаглявий, він у тому одязі не робив враження, що він гіндус. Ще був він досить дуже вражливий на напади комарів, від яких увесь час обганявся і їх панічно боявся. Це я зрозумів з його розмови з графом, бо в його мові часто було чутно слово „москітос”.

Тут уже чекав на нього візок, бо в лінійці він, як німецький дідок, мабуть і боявся їхати. Його внук зараз від'їхав до іншого ревіру, а ми рушили до недалекої луки Квасової, де ранніми вечорами виходив добрий цапок з кількома козами. Пообіддя було парне й „москіти” цілими роями стали накидатися на нас. Магараджа зразу натягнув собі на голову накомарника; але накомарник хоч і не допускав комарів, та натомисть збільшував парність, і піт рясно стікав йому по обличчі. Коні наші теж були покриті густими сітками, бо до них добиралися не лише комарі, а й уперті гедзі та великі оводи, більші за бджіл.

Ми задержалися недалеко від луки, а наш візник від'їхав із кіньми далі. Відтак ми стали підходити до місця, де можна було чогось сподіватися. Та наш магараджа так відмахувався від комарів і так крутив головою, що навряд чи якийсь рогач схотів би чекати на його постріл. Через якийсь час щось заво-

рушилося в кущах, і на край луки вийшов повільно рогач і три кози. Вони пооглядалися і стали скубати траву. Магараджа мав цього цапа на яких вісімдесят метрів і не зважувався ще стріляти, а став підходити, щоб мати його ближче.

Цап і кози мали теж проблему з комарями, бо раз-у-раз підкидали головами вгору й стріпували вухами. Та от цап став непокоїтися, і бачилося, збирався піти з цього місця. Треба сказати, що магараджа мав чудову мисливську зброю, одну з найкращих для такого полювання; це був подвійний штуцер, кулева зброя більшого калібру та ще з люнетом, — марки „Голлянд—Голлянд. З такої рушниці мисливець міг стріляти й за триста метрів.

У ту мить, як цап уже поволі відходив, магараджа вистрілив. Можливо, що цап був легко підстрелений, та нам було ясно, що постріл був безнадійний. Одначе мисливець був іншої думки й робив собі якісь надії. Він оглядався і спитав мене по-англійському, чи я маю мисливську собаку. Звідки мав я йому витрясти того „дога” й як би це йому мало допомогти — не знаю. Отож ми походили трохи з гайовим, шукаючи „багра”, та не знайшли нічого й вернулися додому. А магараджа від’їхав на прийняття, на добру вечерю до палацу, а я був задоволений, що бодай розв’язався з ним і скоро міг бути вдома.

Магараджа ще десь там полював на під’їздах у інших ревірах, а за кілька днів таки приїхав знову до мене, а з ним і власник. По короткій нараді ми рішили їхати до ревіру Коньчиці, де мав бути „капітальний” і не трудний до відстрілу цап, у лісовій секції Студенка.

Там недалеко від лінії була лука майже круглої форми, серед мішаного, з сосни й берези, молоднику. Місцевість була тут мокра й цілі хмари комарів літали й бреньчали нам над головами. Магараджа знову став нетерплячий і обганявся безперервно руками, а це, як я вже казав, не було вказаним при підході до цапа. До луки від лінії було яких п’ятдесят метрів неширокого переходу ліском, і це було вигідне для мисливця, бо можна було непомітно підсунутися на край луки й там з-поміж кущів підійти ближче до цапа. Граф дав йому певні вказівки, і він рушив краєм лісу. Ми з лінії підглядали, бо вже й завважили, що цап є на луці, з двома козами.

Від нас з лінії до цапа було щось більше як сто метрів і звідси можна було сміло брати його „на мушку”, а ще з такої досконалої зброї. Та наш гість, хоча вже більше зближився до цапа, ще вагався і на щось чекав, на що — не знаю. Та я був певний, що він і цим разом змарнує таку небувалу нагоду, дарма, що ми попередили його, що цей цап дуже полохливий і що один необачний рух — і все пропаде. Цап нас не міг бачити на лінії і ми давали магараджі знаки, щоб не зволікав більше. Я вже бачив безнадійність становища. І раптом цап щось спостеріг, звів голову й, поки магараджа встиг вистрілити, кількома стрибками добіг до гушавини й зник у ній. А ми лише махнули рукою і з нічим повернулися, бо другої такої нагоди вже не мали.

Та, від'їжджаючи, магараджа, таки залишив чималу суму грошей у фунтах стерлінгів, яку, можна було думати — призначив для адміністрації. Але ця сума, як казали, „застрягла” в центральній управі; лише гайові одержали по п'ятнадцять злотих.

А внук магараджі, як добрий мисливець, мав добрий успіх застрелевши кількох цапів.

А ми, керівники ревірів, мали бодай ту сатисфакцію, що працювали в такому славному з мисливства маєтку, до якого приїжджають гості мисливці навіть із такої далекої екзотичної країни, як Індія.

МИСЛИВЦІ ІЗ ЗАХОДУ

Одного теплого літа, тридцятих років, приїхали були гості мисливці з Німеччини, з околиць Кельну, як казали. Були

це граф Шессберг і барон Лей. Дві різні натури, виглядом і вдачею. Гр. Шессберг – середнього росту, грубий і присадкуватий, рудий блондин. Крім мисливства, – як теж і його товариша, – ніщо його не цікавило й ми лише на мисливські теми й розмовляли, а був він балакучий. Барон Лей – високий, стрункий, чорнявий і смаглявий на лиці, навпаки був маломовний і рідко задавав питання.

Німецька мова не справляла мені труднощів, як справляла вона іншим моїм колегам на ревірах. Добре говорили понімецькому лише Пойзель і Карп'єж, що колись на цій мові були виховані та й сам власник маєтку.

Після обильних весняних дощів, усе росло й розвивалося на піщаних ґрунтах, але парне повітря і безвітряно – дуже сприяло всякого рода комахні, що цілими роями бриніла в повітрі.

Удосвіта, як ще тільки почало розвиднюватись, до моєї хати під'їхала лінійка з обома гістьми та ще з власником до товариства. Але це було лише раз, бо гр. Тарновський думав, що я буду мати труднощі з німецькою мовою, та коли почув, як я вільно з ними розмовляю – більше не приїздив. Та й вони пізніше приїздили по одному. Поганяв коні Новак, симпатичний кучер з фільварку. До того він мав чудовий зір, а сидячи високо, бачив далеко й завжди звертав мою увагу на звірину, як лише десь появилася.

Після привітання я сів спереду, щоб краще керувати під'їздом. Свіже й раннє весняне повітря освіжувало й добре настроювало після недоспаної ночі, бо треба було вставати о другій годині ночі, а ми мали багато об'їхати. Повітря сильно насичене сосново-живичним ароматом, впливало як бальзам, і ми віддихали повними грудьми.

Проїхали ми малий лісок і молоду соснову культуру та в'їхали в сосновий бір. Місцями заросені гілки били по нас, і це теж відсвіжувало. Наша ціль Великі Борки, де виходив „капітальний” цап з кількома козами й одним „шпіцаком”. Він виходив на луку під лісом дуже рано, не пасся довго й був дуже полохливий. Ми, мабуть, за швидко в'їхали на луку попід лісом, бо почули характеристичний гавкіт цапа, який уже хо-

вався в гушавині разом з усією черідкою. Гавкіт цапа не схожий на гавкання свійського собаки; це короткий, уриваний з металічним відтінком і є знаком переполоху чи занепокоєння. Ше під лісом видно було біліючі в підскоках „тарелі” цілої черідки.

Це трохи розчарувало нас, але ми не турбуємось, звільнюємо темпо й їдемо далі лукою попід лісом. Зараз – наша ціль лука Кроква, що довгою смугою, через три секції тягнеться від т. зв. Широкої лінії аж до селянських лук і полів громади Ежове. На луці ростуть рідко розкинені столітні дуби.

Їдемо Чорним Лісом лінією, це дорога не найкраща, місцями вибої і баюри, що в тіні дерев майже ніколи не висихають. У цих сторонах, що більше затінення, то гірша дорога. Прямуюмо аж до ежовських полів, щоб з кінця в'їхати на Крокву, де виходив не дуже рано „добрий-нормальний” цап, який у закордонних гостей, а ще із Заходу, міг правити навіть за „капітального”. Ми тут були обережніші й більш суворі в оцінці цапів, – до якої кляси їх зачислити.

Тепло й парно, тож цілі рої комашні налітають на нас хмарою і шпигають немилосердно, а ще більше докучають коням, яких трудно удержати; вони рвуться в гушавину по боках дороги, щоб отрястися від комашні. Та німцям комарі не шкодять, бо ті намастилися якоюсь такою мастю, що на них ніщо й не сяде. Ми від цих гостей так і не довідалися, що то за масть; мабуть, не хотіли чи не могли нам виявити. Мали й ми свій засіб проти комарів, горіхово-гвоздикову масть, але вона хутко вивітрювалася і більше нудила, як помагала, не була така чудотворна, як у німців.

Виїжджаємо на ежовські луки й скручуємо ліворуч попід самий ліс. Проїхавши певну віддаль, наш візник злегка штовхнув мене ліктем та ще й простягнув руку з батоном. Аж за хвилину й я бачу черідку сарн, що пасеться по другому боці під лісом. Гр. Шессберг мав добре око, бо коли ми зблизилися на догідну віддаль для пострілу, він непомітно сплигнув з лінійки й став за тостелезним дубом, А сарни водили за нами очима й, стоячи нерухомо, тільки повертали свої голови. За короткий час ми почули гострий гук пострілу (обидва мисливці мали найкращу кулеву зброю та ще з люнетами).

Стаємо й сходимо з лінійки (коні не лякаються, вони звикли до пострілів). Наш мисливець стоїть ще спокійно й дивиться в гушавину, він не спішиться і не біжить за застреленою дичиною. По якомусь часі йдемо всі в куші, де лежала здобича, – гарний цап. Як велить мисливський звичай, гр. Тарновський відзначив успішного стрільця.

Маємо ще досить часу й ідемо в другий „мій” ревір, Коньчиці. Там у секції Студенка – серед сосново-березового молодого ліска, була невеличка, круглої форми, лучка, де виходив добрий цап. До тієї луки провадив неширокий перехід ліском, так, що легко й непомітно можна було пройти від лінії.

Цим разом ми вже не застали нічого на луці, бо, коли дуже докучали комарі, сарни довго не паслися, а ховалися в гушавину.

На вечір того ж таки дня заповів свій приїзд барон Лей. Він горів жадобою мати таку здобич, яку вже йому розхвалили.

Він приїхав також пообіднього часу, бо дорога далека, добрих п'ять кілометрів. Знявся вітерець, і комахня, а особливо легенькі як пух комарі, не мали вже тої сили, бо вітер поривав і уносив їх геть.

По дорозі розглядаємося, з нами симпатичний Новак, а не ненависний Бетлея, що встрявав непотрібно в усе. Був дуже гарний, погідний день, ми їхали поволі. Доїхали до місця призначення, і барон Лей зійшов з лінійки. А ще був той „плюс”, що віяв догідний для нас вітер із заходу, а ми приїхали зі сходу. Ми поволеньки їхали далі по лінії, а мисливець почав підходити попри стіну лісу, маючи від мене докладні інформації. Відійшовши половину дороги „шийкою”, що провадила до луки, він, напів відвернений, дав легкий знак рукою „є”. А ми навіть шепотом не розмовляли, бо не годиться в таких випадках говорити, зрештою, ми порозумівалися поглядами.

Через кілька хвилин тишу прорізує гук пострілу. Я переходжу на луку й бачу, як барон Лей, почекавши якийсь час, доходить повільним кроком до цапа, що лежав під лісом, бо був добре влучений і не міг віддалитися. Він і сказав мені, що мав цапа дуже добре на стріл та, що це один з його найкращих мисливських трофеїв. Я передав йому гілку смерічки й поздоро-

вив його з успіхом, висловом „Вайдманнс гайль” ; це й був загально вживаний вислів для мисливців. Барон Лей, хоча й стриманий, не міг приховати свого захоплення і стиском руки дякував за успішно здійснений під’їзд. Цап мав досить високий і гарно розгалужений вінець (роги). У нас він хоч „капітальний”, та не найкращий, а гість заявив, що кращого він собі й уявити не може. Верталися ми додому задоволені й хоча не було ще так пізно, але вже не було охоти шукати нових пригод.

Обидва гості з Кельну чи з околиць цього міста, ще кілька разів приїздили й гр. Шессбергові навіть пощастило одного ранку вполювати дуже полохливого цапа на Великих Борках. А вони полювали в нашій місцевості два чи три тижні, побували в усіх ревірах та у висліді мали по десятку цапів на рахунок. За них вони й добре платили.

Нав’язуючи до попередньо сказаного про деякі труднощі з мовою наших керівників ревірів – мені пригадався один досить комічний випадок. Одного літа приїхав був з Угорщини відомий мисливець граф Пальфі. Йому було приділено полювати на цапів на під’їздах у ревірі Тарногура. Це була моя перша праця як лісівника в тому ревірі, а зараз був там лісничим Роман Пінчаковський. Коли його повідомили, що одного вечора приїде до нього на під’їзд гр. Пальфі, то він дуже затурбувався, як він з ним розмовиться – не знаючи й одного слова по-угорському. Та яке було його здивування, коли гр. Пальфі, приїхавши зіскочив з лінійки й перші його слова були сказані чистою українською мовою: „Може буде дощ?” Лісничий зразу „остовпів” і, як то кажуть „його заткало”. Та потім вони вже вільно розмовляли про все. Гр. Пальфі, мабуть, бував на Закарпаттю або й мав там свої посілости й добре вивчив українську мову й та його мова була може чистіша, як наша галицька. Про це я колись переконався був, як переїздив з Праги через Закарпаття і побував короткий час в Мукачеві та чув там дуже гарну мову наших людей.

ЗМАРНОВАНА НАГОДА

Глибоким яром протікає зараз біля лісничівки Загорода річка Єжове. Далі вона в'ється між крутими берегами через

громадське пасовище й тече через містечко Рудник, а недалеко від міста впадає до ріки Сяну.

На річку Єжове злітаються зимою дикі качки-крижні та осідають переважно серед лісів, де мають спокій та „теплиці” й ніхто їх там не турбує і не полохає.

Був місяць лютий, і сніг ще товстою габою лежав на землі. Погода була гарна й соняшна. Я збирався саме йти до лісу, як прибіг до мене хлопець з Долин, Антек, що його називали „пташником”, бо він дуже любив природу, цікавився мисливством та ходив на всі полювання. Зараз, він був дуже зворушений і сповістив мене, що на річці, недалеко, у віддалі пів кілометра від лісничівки осіла велика зграя крижнів, може, птахів із сто або й більше. Така нагода трапляється дуже рідко, а ще тоді, коли я вдома.

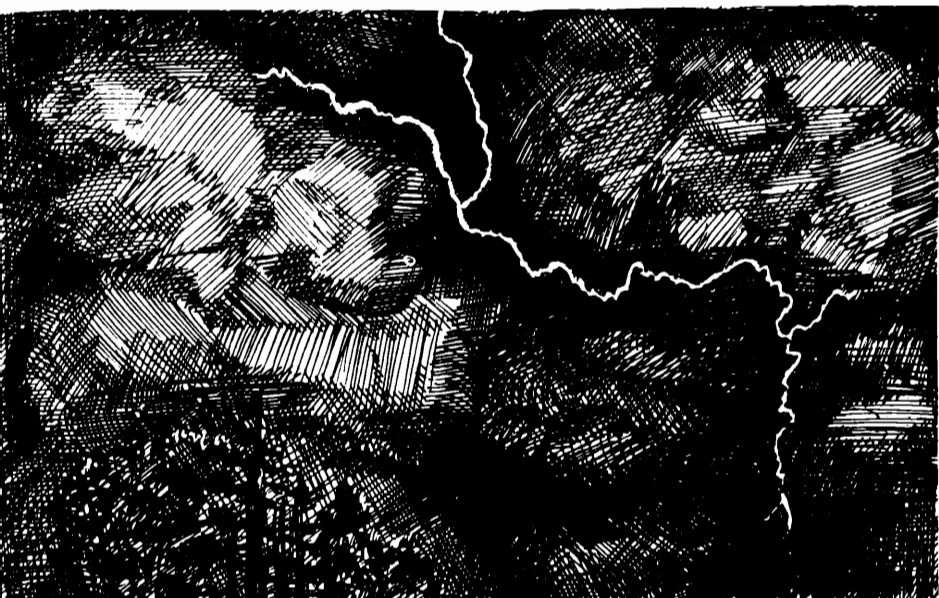
Я вхопив мерщій рушницю і побіг за хлопцем. Він мені вказав місце, де, серед громадського пасовища, річка закручувала серпентиною і творила більше плесо. Береги там круті й стрімкі.

Без довшої надуми біжу швиденько, щоб качки не відлетіли, бо хтось, переходячи туди, міг їх сполохати. Довелося брести глибоким ще снігом. На віддалі вже сто метрів від місця, де були качки, треба було йти хильцем, обережно, бо терен там трохи обнижувався, а вже перед самим урвищем над річкою я лізу на колінах, яких двадцять метрів. Здіймаю шапку й поволі присуваюся на самий край урвистого берега. Ледве підношу голову й одним оком охоплюю плесо води; моїм очам розкривається небувале у нас в цьому місці, видовище. Дійсно, на річці плесо вкрите масою качок, що жваво плюскаються в воді; якийсь час люблюся таким незвичайним видом, а тоді – підношуся на весь зріст. Качки з несамовитим криком підриваються з води. Я, швидко прикладаю до лица рушницю і довго не прицілюючись, натискаю пальцем на курок, і ... „ц о к, ц о к”, – немає гуку й немає пострілу. Що за лихо?! Качки ще затримуються на мент у повітрі, так, що я міг би зробити не один, а два дублети...

Безрадно стою збентежений і сам себе картаю за таку забудькуватість, що я, вперше в житті йдучи на полювання,

забув узяти з собою патрони. Звичайно, я вибирався на лови повільно й спокійно та старанно забирав усе, що потрібне. А тепер, треба зрозуміти, що я був під великим враженням і так був захоплений і поденерований, що й міг забути взяти патрони, без яких і найкращий мисливець нічого не вдіє.

А зараз, пізно було жалувати за такою чудовою нагодою, яка мені цим разом трапилася і ... більше ніколи не повторилася.

П І С Л Я Г Р О М О В И Ц І

Й З Л И В И

Мене повідомлено, що на другий день уранці о третій годині буде під'їзд на цапа. Погода, здавалося була добра, був

гарний час перших днів червня; виглядало, що такий погідний час потриває довше, на дощ ніяк не заносилося.

Я все приготував, наставив будильник на другу годину ночі й раніше ліг спати. Після цілоденної втоми, я вмить заснув і спав твердо. Та перш ніж обізвався будильник, мене збудив страшний гук грому; видавалося, що світ валиться; зигзагуваті блискавки раз-по-раз перерізували чорний небо-схил, майже безперервно гримів грім, а потім пустився злив-ний дощ. Ляло як із коновки, світа не було видно – водяна стіна дощу засланила все. Я ще ждав кілька хвилин, та дощ не ушухав, а навпаки – посилювався. При осліплюючому сві-тлі блискавиць я бачив, як вода річкою текла бистро дорогою повз лісничівку.

І що ж було робити? Я подумав, і був певний, що плянова-ний під'їзд, мабуть, таки не відбудеться, – бо як полювати в таку непогоду?

Я знову ліг спати, та довго, мабуть не спав, бо скоро збудило мене щось інше. Це був туркіт візка, а властиво лі-нійки, що над'їжджала. Я глипнув у вікно й жажнувся, бо побачив, що була прекрасна погода, небо ясне, а з бурі й дощу ані сліду. Вода всякає моментально в пішану землю і постає вра-ження, що дощу давно не було; лише в задолинках світилися калюжі.

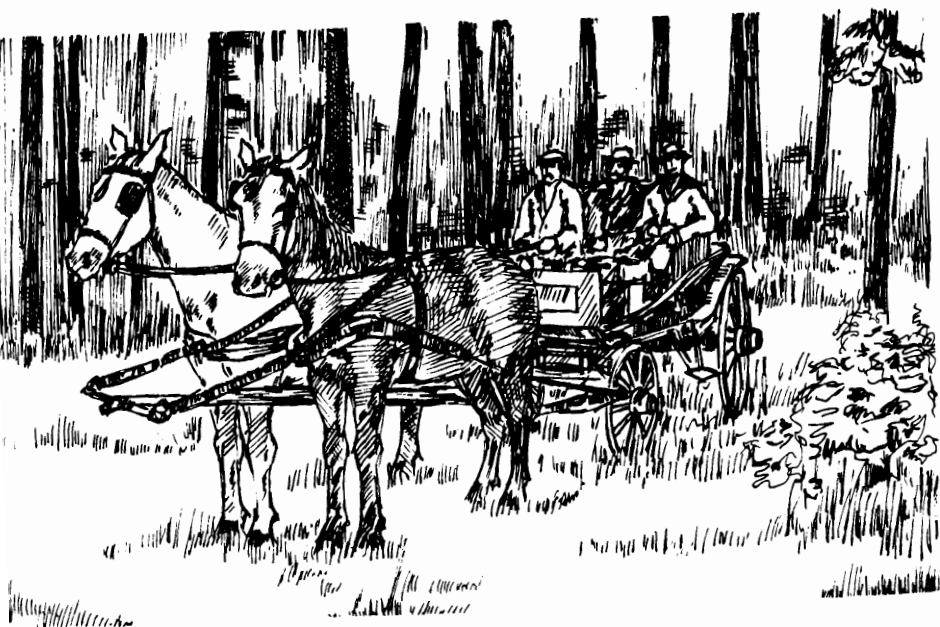
Лінійка звернула з гостинця і саме в'їжджала бічною лі-совою дорогою на лісничівку й я зриваюся, як ошпарений, шлю дівчину сказати, що „пан уже іде”, скачу в штани й череви-ки, яких не вспів зашнурувати, кидаю на себе щось, бо я в нічній сорочці, сідаю біля графа-власника та й їдемо на під'їзд на цапа, що виходив на луку біля громадського рудницького лі-су. Їдемо бистро гостинцем, а зараз звертаємо вправо, пере-їжджаємо через міст на річці й їдемо вже по м'якій польовій дорозі. Легко несеться наша лінійка, коні мчаться, лише чути слабкий туркіт коліс та удари кінських копит. Місцями висока трава росю обливає наші ноги. Повітря очищене дощем, аж пахне й відсвіжує.

Кружимо здалеку коло місця, де мав виходити сарнюк з двома козами, та якось його не видно. Мабуть, буря і злива

змінили його сьогоднішню програму дня, і він десь блукає по лісі або й пішов у іншу сторону; а це лише на його щастя.

А ми ще об'їхали кілька інших мість та любовалися чудовим ранішнім повітрям, насиченим ароматом живиці з поблизького лісу, а це також чогось варте!

Про бурю, що прогуділа вночі, ми ані чичирк, і не згадували; ніби її і не було; так уже в мисливців водиться.

У ПРИКРІЙ СИТУАЦІЇ

Бувають у мисливстві не лише успіхи й неспіхи, а й неприємні моменти, які залишаються на довго в пам'яті. Часом

можуть бути немілі й небажані для власника гості-мисливці; і таким чомусь був для гр. Тарновського кн. Любомирський із сусіднього маєтку Беліни.

Мене повідомлено, що завтра має приїхати до моїх ревірів на під'їзд кн. Любомирський, та секретно додано інформацію, що цей гість не повинен мати успіху в під'їзді на цапа. Це мене дуже здивувало й занепокоїло, бо це перший раз таке трапляється; звичайно було так, що ми старалися всіма силами попровадити полювання так, щоб воно вдалося якнайкраще. А тепер я мусів діяти проти свого переконання і проти своєї мисливської совісти. Але, треба було коритися працевдавцеві.

На другий день рано вранці я вже чекав біля хвіртки на гостя. Одначе він приїхав трохи пізніше. І в цьому я вже вбачав один із заходів, скерованих на те, щоб під'їзд не вдався. Ше й, як на те, візника прислали такого, що його ніхто не любив. Це був Бетлея, хитрий панський підлабузник. І, гість приїхав не лінійкою, а візком, який не дуже надається на під'їзди; з нього незручно злазити й всідати на нього. Гість, старший вже чоловік, понад шістдесят років, ввічливий і розмовний і, став випитувати про стан сарнюків у ревірі. Шо ж я міг йому сказати, та ще при такому візничому, як Бетлея, що ловив вухом кожне моє слово. Він значуще на мене дивився і піддавав думку, куди нам краще їхати, щоб уполювати доброго цапа. (Це так перед гостем).

Я казав їхати на луку Комісареву, де, справді, виходив середній цап з кількома козами, та він був полохливий і виходив дуже рано, ше й не кожного дня. Отже, наша радше по'їзка, а не під'їзд, була заздалегідь засуджена на невдачу. Ше поки ми зблизилися до того місця, то ми об'їздили інші місця, кружляли по лісі, розглядалися на всі боки, чи щось не вийде. В одному місці ми стрінули одного цапка – „вилкаря”, та це не був ловчий сарнюк.

Гість став непокоїтися вже, і тоді ми під'їхали ше на Великі Борки, та звичайно, нічого й там не застали. Уже настав час пізнього ранку, коли під'їздити немає жадного сенсу – і це зрозумів сам гість. Ми повернулися з лісу й при пращанні я висловив жаль, що з під'їзду нічого не вийшло. А гість,

як сказав, — має надію, що іншим разом йому пощастить, коли він ще приїде до мене.

Та я більше його в житті не бачив, і це краще для мене, бо я дійсно був того дня в дуже прикрій ситуації.

ЧИГУНИ В ЛІСІ

Однієї неділі я повернувся опівдні з богослужби, коли над'їхав до мене ровером гайовий Барановський і поденерво-

вано доповів мені, що в лісі є „гості”, чигуни, (себто, люди, що безправно полюють на чужому терені; в Галичині – „равб-шіці”, в Східній Україні – „браконьєри”). Він припадково „напоровся” на них, коли робив обхід; він ще почув гавкіт собаки й підозрілі удари сокири. Це було щось незвичайне такої пори в лісі. З гавкоту собаки можна було догадуватися, що чигуни заходилися відкопувати лисів чи борсуків у норах, яких так багато в тому місці, де вони „оперували”, у Свинохлівах. Ліс тут густий, старий лісостан ялиці з домішкою інших дерев, та ще густіший підлісок смерічок і різних кущів. Це й було ідеальне місце для акції чигунів, які тут були добре сховані від людського ока.

Кличу ще одного гайового, Заставного, що живе недалеко й у трійку спішимо на місце на роверах. Це дуже практично, бо ми швидко, в кількох хвилинах, і нечутно для чигунів опинилися в сусідньому відділі лісу, Великих Борках. Нам залишилося ще тільки пересмикнутися через вузьку й довгу луку, що відділювала нас від них. Нам ніяк було об'їздити далекою дорогою, бо це забрало б нам багато дорогого часу й не було певне, чи вдасться їх там лісом підійти зблизька. Можна було наступити на суху гіллячку або якомсь інакше себе виявити передчасно.

Отже, ми ризикуємо підхід чистим простором луки, на віддалі до 100 метрів. Ми числили на те, що чигуни нас тут у цій порі зовсім не сподівалися і може не виставили нікого на чатах. Але все таки це була небезпечна переправа, бо чигун не зважає ні на що, коли йому загрожує спіймання; для нього найважливіше – не датися в руки живим, і це звичайно буває причиною нещастя.

Ми, троє озброєних рушницями й пістолями, мусимо швидко й непомітно пересмикнутися через луку в місці, де вона найвузжча; та все таки ми трохи потерпали, що ті побачать нас і привітають шротом, може, тільки для відстрашення. Хоча з биттям серця, проте нам удалося щасливо перебігти луку, і ми були вже в гушавині там, де оперували чигуни.

Прислухуємося уважно й зразу нічого підозрілого не чути. По якомусь часі чуємо легкий гавкіт собаки; це певно він

у норі гавкає. Що якийсь час чути й глухі удари сокири. Ми не рухаємося, стоїмо як вкопані й чекаємо, що буде далі; це триває вже задовго, і ми зачинаємо посуватися обережно від стовбура до стовбура, від куша до куша, а чигуни нас не помічають.

Ми вже дійшли майже до лябіринту лисячих і борсучих нор, якими ці тварини часто спільно користуються, і нам уже чути притишену розмову людей або приглушений гавкіт собаки, що, певно, виганяє звіра з нори.

Ми стояли якийсь час, аж нараз ворухнулося гілля перед нами; хтось прямо на нас іде; вже ми бачимо обличчя якогось чоловіка, червоне від натуги, бо він несе в обох руках по вбитому борсукові. Іде поволі розглядаючись і пристаючи в коротких віддалях; його широке обличчя облите потом, бо борсуки важкі, по тридцять кілограмів кожний. І треба було лише трохи подождати, аж він буде коло нас, на досяг руки; та „гарячо-купаний” Барановський не видержав до кінця, вискочив із за куша й скрикнув: „Стій, руки вгору”; та чигун, замість того, ментально кидає на землю борсуків, а сам робить наглий зворот і блискавично тікає. Ми ще кричимо, щоб спинився, бо будемо стріляти, та це лише більше підганяє його. Тоді, дійсно, посипалися від нас постріли „на страх”, але чигун тікав, як на крилах, щось не боявся нашого стріляння.

Та хтось, мабуть, таки вистрілив у нього, бо він, як я завважив, „зазначив”, як це робить влучений звір, цебто присів на момент, а потім уже „поправився” і далі погнався як олень.

А право каже, що в чигуна втікача, в лісі чи денебудь, стріляти не можна, а тільки у власній обороні, коли чигун зі зброєю в руках атакує фронтовим напрямом, тоді й можна стріляти у нього.

Якийсь час ми ще гналися за ним, та він, видно, знав добре, що йому ззаду ніщо поважне не загрожує і тікав поміж деревами, поки ми його не стратили з очей.

На місці діяння чигунів, ми застали справжню руїну: нори розкопані, довкола лежало нарубане ломаччя, а недалеко на землі лежав ще один вбитий борсук. Видно, що до лисів вони

не мали щастя, бо борсук — це дешевинка; виправлена шкірка-хідник на підлогу, а ще смалець, добрий лік для хворих на туберкульозу.

Коли над'їхала замовлена підвода, ми поклали усіх трьох борсуків, очистили місце від гілля та з парадом поїхали додому, а наші рідні вже вийшли були під ліс та з тривогою чекали на нас, чувши стрілянину в лісі.

Пізніше ми довідалися, що в лісі було трьох чигунів, а той, що на нього ми наштовхнулися, був лише початківцем у цьому ділі; він був перший раз, а взяли його, відомі чигуни-рецидивісти, брати Макувки з Єжового, що знохавши біду, відразу чкурнули, забравши собаку й знаряддя.

Ще говорили, що наш утікач ледве добіг на якусь галявину й там зараз упав, і його підібрали на підводі й завезли до лікаря в Камені, великому селі за Єжовим. Лікар вибрав йому з крижів більше як тридцять шротин, які застрягли йому досить глибоко в тіло. Як це сталося, ми не могли знати.

Та хтось виговорився і довідалася про цей випадок поліція в Руднику. А ще говорили, що на підставі лікарського рапорту, прокуратура з Ряшева доручила поліції в Руднику перевести слідство й оглядини з відтворенням події на місці, в лісі.

Одного визначеного дня явилися усі в лісі на місці події критичного дня — ми три лісівники, поліцаї з командантом та чигун, якого привезли возом з Єжового. Він називався Беднарж і його зняли з воза, бо він ледве міг ходити, схилений як старичок. Ми показали місце й все як було та показали напрям, куди тікав чоловік. На запит команданта, де саме він був у цьому лісі в критичний час і під котрим деревом стояв, він лише посміхнувся і відповів, що він тут ніколи в житті не був, то й під ніяким деревом не стояв. Треба додати, що командант поліції старався дуже ревно провадити слідство й „засипати” нас лісівників, та він зовсім не орієнтувався. ⁴ в такій справі та лише виставив себе на посміх.

А на суді в Ніску, на питання судді Беднарж сказав, що його хтось підстрелив під лісом біля села, як він спокійно собі переходив. Суддя підсміхнувся і сказав: „Дивно, що у вас у людей стріляють як у качок”.

Судовий розгляд закінчився на нічому й суддя д-р Андри-сік відпустив усіх нас, бо ніхто нікому нічого не довів; воно виглядало дивно, що ніби ми боронили чигуна, а він боронив нас.

ТРАГЕДІЯ ОДНОГО ЧИГУНА

Болючою проблемою, трудною до розв'язання було чигунство, так у державних, як і в приватних лісах та полях. Воно

дуже розвинулося і поширилося по першій світовій війні, коли в наслідок воєнних дій на території країни залишилося багато різної зброї і амуніції. Цю зброю селяни охоче підбирали й старанно переховували та вважали її за свою незаперечну здобичу й власність. Це підштовхувало деяких, що мали мисливську „жилку”, до необдуманого і незаконного дії, і наражало їх на суворі кари за незаконне посідання зброї та протизаконне полювання.

У селі Коньчиці коло Рудника над Сяном, марку такого завзятого чигуна-рецидивіста мав Антон Накліцький. Ніщо не могло його зупинити й змусити відступити від його пристрасного нахилу; ані вмовлювання і просьби його рідні, ані переконання приятелів ані страх перед карою чи навіть перед загрозою катастрофи. Він був невловний, бо являвся тоді, коли його ніхто не сподівався, а зброю не держав удома, а в лісі десь у дуплі дерева.

Була пізня осінь, дощова, холодна й похмура. Погода не заохочувала до виходу в ліс. Та наша лісова служба щось провідала, і було вирішено зробити облаву на чигунів. Ше було темно вранці, як нас п'ять, вибралися до Чорного Лісу. Там ми поділилися на дві групи й засіли в тій частині лісу, що прилягає до коньчицьких піль. Ми були насторожені, бо гайовий з Коньчиць нас попередив, що тоді, коли він виходив досвіта з дому, бачив якусь постать, що майнула в ліс. Ми домовилися, що після облави зійдемося в означеному місці.

Поки що було тихо й ніде нічого підозрілого ми не завважили. Ми перемокли й перемерзли й тоді зійшлися разом. Так ми сиділи й розмовляли якийсь час, коли нагло почули гук пострілу недалеко від нас. Цей зловіщий вистріл подіяв на нас як пересторога, тим більше, що один з нас навіть твердив, що бачив, як порушилися гілки на дереві недалеко від нас.

Ми розвинулися в розстрільну й рушили зі зброєю в руках, щоб перечесати ліс. Ішли ми дуже поволі, розглядаючися на боки й наслухуючи; при тому вдержували між собою контакт, дбаючи про те, щоб могли весь час один одного бачити.

Не минуло й пів години, як ми почули сильний гук, постріл з рушниці; побігли в той бік і скоро почули глухий стогін.

Коли ми добігли, перед нами розкрилася страшна картина; на землі лежала людина з простреленою шиєю у калюжі крові. Біля тієї людини стояв навколішки старий гайовий Ґоломбек і в розпуці ламав руки. Він сам не знав, що з ним діялося. Збоку лежав кріс – „обрізан” коло мертвого вже чигуна, а оподаль лежала рушниця гайового. На наші запитання, він відповідав короткими уриваними фразами. Він найшов на чигуна ззаду, коли той був з крісом у руках. На заклик гайового, щоб відкинув зброю, той наглим рухом звернувся лицем до нього, але не відкинув кріса, неначе мав намір вистрілити в гайового. Це тривало один короткий мент і гайовий, не надумуючись, мимовільно вистрілив. Чигун звалився на землю, не видавши із себе жадного звука.

Гайовий бідкався, що вбив людину, котра може й не мала наміру його вбити, а лише відрухово звернулася в його бік, й у переляку не відкинула зброї.

Була повідомлена поліція і замовлено підводу, щоб відвезти вбитого.

Суд, зваживши особливі обставини, звільнив старого гайового від вини й кари.

А на місці трагедії, у двадцятій секції Чорного Лісу, на веління власника мастки був поставлений дубовий хрест, з написом на ньому: „Боже, осіни й спаси його душу”.

НЕЗДІЙСНЕНІ МРІЇ

Є такі звірі й птахи, що на них дуже трудно, ба й неможливо полювати. Тут грає роль амбіція мисливця; що рідкісні-

ший і неосягненіший звір чи птах, то більше якась непереможна сила тягне до нього й спонукує не раз іти на газард і наражуватися на небезпеку. Такими були й є, полювання на диких і хижих звірів, до яких належать у нас ведмеді, вовки, рисі й інші, особливо, коли полювати на них поодиночі.

Та тут буде мова про тих не грізних, але дуже рідкісних чи невловних звірів і птахів, які є у нас в Україні, таких, як видри, лісові куниці, горностаї, дикі коти, а з птахів: дикі гуси, дикі індики, дрохви...

Пізною осінню перед настанням зими чуємо часто дивні гострі крики птахів, що довгим ключем високо в повітрі перелітають у вирій, до теплих країв, а весною летять у поворотній дорозі. Будучи на першій лісовій праці, й почувши ці ніби жалісні гусячі голоси, я вибігав на подвір'я і міряв оком висоту їх лету. На мою рушницю, що шротом сягала на віддаль пересічно шістдесят метрів, а максимально сімдесят, дикі гуси були недосяжні, бо вони летіли на висоті сто й більше метрів. Коли пізніше я вже мав кулеву зброю, то не раз пробував стріляти в гусей, але це було досить безнадійне; треба було мати якесь особливе, сліпе щастя. Ключ гусей, після пострілу, тільки трохи мішався, але потім вирівнювався і відлітав, кличучи гострими й неначе жалісними голосами, аж ледве їх було чути й видно на обрії.

Довгою смугою простягалося рудницьке громадське пасовище, розташоване між лісами рудницьких дібр і громадським лісом Рудника. Воно сягало по саму лісничівку; ділила лише річка Єжове, а з вікон лісничівки було видно майже цілу площу, як на долоні. Це був неначе безпечний притулок для перелітного птаства, бо тут був спокій, мало хто туди заходив. Ранньою весною і пізньою осінню можна було бачити, як щось там біліло, ніби біла плахта серед пасовища в безпечній віддалі від обох стін лісу. Це й спочивали чи ночували дикі гуси, а часом навіть дрохви. Полювання на цих останніх є постійною мрією усіх мисливців.

Підійти до цих птахів було неможливо, хіба тільки можна було зробити спеціальний під'їзд, як на цапа, але тут треба було бути ще обережнішим. Мені оповідали, як це робилося;

брали звичайний селянський віз із довгим помостом і „півкошиком” – васагом на задній частині воза. Цей кошиковий васаг обтикувано густо гілками із листям і в ньому лежав мисливець з рушницею, готовою до пострілу. Він міг легко зсунутися з помосту на землю разом з васагом і то під час повільної їзди. Та поки це ставалося, віз не задержувався і їхав довший час, колував здалека та зближався до зграї птахів, щоб вони призвичаїлися і знали, що їм ніщо не загрожує. Коли вже віз був на відповідній віддалі від птахів, кіш з мисливцем легко зсувався на землю. Птахи провадили очима далі віз, а на кіш не звертали уваги; він виглядав як звичайний куш. Тоді лише, була якась можливість у полювати цих рідкісних і чуйних та обережних птахів.

Я такої можливості чи щастя не мав, бо коли були птахи, то мене не було вдома, або птахи скоро відлітали чи неможливо було на швидку руч улаштувати такий під'їзд. Це міг робити той, хто не працював, а займався лише мисливством і мав завжди усе під рукою.

Треба ще згадати, що на цьому пасовищі гніздилися рідкісні птахи – чайки. Їх дуже трудно було бачити, бо молоді – на остережливий крик матері спритно маскувалися в траві; вони виверталися горі ногами й їх тоненькі ніжки зовсім імітували гілочки чи суху траву.

З рідкісних птахів були чорні й білі чаплі, що їх часто можна було бачити, як бродили по мілкій воді потоків і каналів. Дуже рідко бачили ми в переліті ключі журавлів, що їх храпливі голоси було чути далеко; вони часом спочивали на луці Комісаровій під лісом. У цих птахів ніхто не стріляв, бо вони були під суворою охороною.

Із менших звірів, рідкісними й цінними хутряними звірками були лісові кунці, дикі коти, горностаї, видри й ін. Кунця – це хижак і мандрівник, за день далеко пройде. Один гайовий наважився іти за слідом кунці після „понови”. Так він ішов майже п'ятнадцять кілометрів і не знайшов її, певно пішла ще далі. Одначе можна її углядіти на високому дереві, коли вона входить у дупло й тоді можна її зловити живою. Та-

ке трапилося одному селянинові з присілка Долини. Він закликав ще одного чоловіка, взяв мішок і сокиру й пішли в ліс. Там він виліз на дерево й приклав до дупла мішок, а другий бив обухом сокири об стовбур дерева. Тоді куниця вискочила й зловилася в мішок. Справа опинилася в суді, бо це сталося в лісі графа Тарновського; та суддя в Ніску звільнив його, бо він боронився тим, що куниця заходила до його курника й забирала кури.

В перших днях моєї праці в рудницьких лісах, я бачив куницю, що сиділа на вершку сосни й цікаво мені приглядалася; вона мала білу „краватку” на шії, це й була домашня куниця, менше вартісна від лісової. Я мав тоді вже позичену рушницю „однострілку”, та вже дуже стару, ледве купи держалася і я не наважився стріляти, та й не знав ще, чи можна мені.

Та, мабуть, найважче полювати на видру. Вона звичайно появляється в річках і каналах під час найбільшого посилення зими, коли тріскучі морози й сніги. І, одного такого дня повідомив мене гайовий, що повертаючися пізно вночі з лісу, він переходив берегом річки на луці Комісаровій коло великої шлюзи, де вода частково не замерзала. Там він побачив на снігу, як щось темне посувалося берегом над самою водою. Приглянувшись ближче, він пізнав, що то видра. Якусь хвилину стояв нерухомо, щоб її не сполохати, а потім поволі відійшов назад. Це не перший раз, що там бачили видри, та це траплялося дуже рідко. Можна було ходити туди й кілька ночей, що я і робив, та не мав щастя побачити видру. Можливо, що треба було там стояти й кілька годин і до півночі. Та стояти довго на сильному морозі чи морозному вітрі, не кожний може, а ще, коли знаходиться по лісі та й добре намерзнеться. Таке полювання може здійснювати той, що не працює і може за дня виспатися. І за моєї лісівницької праці, не було, мабуть, випадку, щоб комусь усміхнулося таке щастя. Його мав лісничий Корасевич, та не в рудницьких лісах, а в Тур’ї Великій, про що він дуже цікаво писав у ловецькому журналі „Лов’єц”.

ГЕНЕРАЛЬСЬКІ ЛОВИ

Ловиці я так назвав через те, що в них брали участь два генерали, а решта мисливців були вищі старшини німецької армії, що окупувала Польщу з 1 вересня 1939 року.

Полковник Селле внадився до мене й кожного тижня, звичайно в суботу, приїжджав з досить далекого Сандомира до Рудника над Сяном, щоб щось уполювати. Їхав автом і привозив ще з собою собачку-ямника (ямник – в Східній Україні – „такса”), сподіваючись уполювати лиса або бодай борсука.

Треба зазначити, що полювання в Німеччині були дуже обмежені й всякі мисливці, кращі й гірші, а то й не мисливці кинулися полювати на цих землях, вважаючи, що вони їм призначені; ці терени були для них справжнім ельдорадом. Згаданий полковник був одним із кращих мисливців і майже все, що підійшло під дуло його рушниці, залишалося його трофеєм.

Я сам не дуже був задоволений із тих його наїздів, бо як відомо, за розпорядком губернатора Франка з лютого 1940 року, всім місцевим польським (під польськими треба розуміти всіх ненімецьких) лісівникам і мисливцям було строго заборонено полювати на території, зайнятій німецькими військами. Але інколи полк. Селле дозволяв мені полювати, а навіть запрошував, та я рішуче й категорично з принципових причин відкидав ці його пропозиції, і ні разу не вистрілив за весь той час. А ще недогідно було, що він забирав мені багато вільного часу ходженням по лісі, та ще й переважно без успіху. І лісова служба теж не була задоволена, бо він погано оплачував виконану для нього прислугу, був скупий, як і більшість німців. Проте треба признати, що він був справедливий у поцінуванні людей і їхніх вчинків. До мене відносився коректно й увічливо, може, тому, що мене потребував.

Ми вже були „переполювали” більшість теренів нашого маєтку. На одному збірному полюванні вислід був не найгірший: один вепер „вирізок” і кілька лисів та зайців. І тепер очі жадібного мисливця звернулися на сусідні мисливські терени, де був малий лісовий комплекс, маєток Пржендзель.

Він хотів улаштувати лови на більшу скалю з участю вищих старшин, в тому двох генералів, разом десять осіб. І напосівся, щоб я керував тими ловами, бо там не було лісівника, обізнаного з ловецтвом. Я переконував його, як міг, що цей ловецький терен не підлягає мені адміністраційно й до того ж я з ним зовсім не обізнаний, бо ніколи там навіть не був. Тіль-

ки ж він ніяк не хотів відступити від свого пляну, якого він старанно собі уклав і навіть не хотів слухати моїх аргументів. То вкінці я таки мусів погодитися і на швидку руч перевести підготову, бо був на це дуже короткий час. Але й я подав йому свої умови й застереження, які він охоче прийняв.

Ліси в цій місцевості були переважно соснові молодники в віці 10–15 років, і з густою домішкою берези, яка звичайно буйно росте на колишніх спаленищах; ці спаленища виникли у першій світовій війні. Місцевість була досить трудна для полювання, бо там мало було поділових ліній і доріг, які дають крашу можливість плянувати лови. А ще молодники були такі густі й непрохідні, що важко було крізь них продиратися, а ще все присипане снігом.

Щоб по можливості успішно перевести полювання, – я того дня раненько зібрав лісову службу, побережників, що знали добре місцевість, на коротку інформаційну нараду, а зв'язковим між мною й ними, призначив мого гайового, що його обхід межував із тим лісом. Це мав бути „мисливський генеральний штаб” на той день. Усі потрібні інформації, за якими я мав керувати цим важким і трудним полюванням, цей мій гайовий зібрав від місцевої лісової служби й передав мені. Були це: конфігурація терену, рід і ступінь залісення та характер поодиноких деревостанів, дороги й лінії та їх стан, а також дійсний стан дичини в поодиноких місцях. Після цього я вже на місці, без довгої надуми, (бо на це не було часу) творив моментально відповідні гони, їх величину й напрям, в якому вони мали бути проваджені.

Так узброївшись, я був нарешті готовий, і валка авт і сaney та піших рушила. Було кругло 10 мисливців-офіцерів, та 70 гінців, що ними були німецькі вояки. До цих останніх я додав кілька місцевих людей, що знали трохи по-німецькому, а й деякі вояки знали кілька слів по-польському, і так усе було в порядку. Я не уявляв собі, як ці вояки, може, вперше в їхньому житті призначені до такого небувалого завдання, будуть пробиватися крізь нетрі, гушавину, покриту глибоким снігом, а ще без відповідного охоронного одягу, у довгих військових шинелях. Місцеві гінці звичайно добре одягалися, в ко-

жухи, а на голови накидали мішки в формі чернечої відлоги, щоб сніг не сипався за комір, коли йшли на лови в часі холодної зими.

Була це друга половина січня, сніг глибокий, що сягав майже по пояс і тріскачій мороз до 20 ступнів Цельсія, нижче зера.

А що посуватися в такій гушавині й при грубій верстві снігу було незвичайно важко, я визначив лише шість гонів, коли звичайно бралось 8–10, на протязі одного дня. Зимовий день короткий, смеркає дуже швидко й нагло й тоді будь-яке полювання стає неможливе.

Вранці погода була сіра й невиразна, хоча мороз тиснув здорово. Я, знаючи, що на таких ловах можна перемерзнути, добре одягнувся та ще й набрав солодошів до кишені, бо знав, що солодке гріє. Це використовував я в моментах, коли треба було довший час чекати на нагінку, часом пів години, а то й більше; при тому я старався не стояти на місці, а розігріватися рухом.

Заки розставлено мисливців на становищах, нагінка вийшла в обхід, щоб перегнати перший гін. Наші лісівники мусіли добре вважати, бо воляки неознайомлені з місцевістю, а може й з ловами взагалі, не знали, як порушатися в груповому полюванні; але співпраця і порозуміння якось наладнались.

Дано сигнал для нагінки, щоб рушала. Ще не скінчився відгомін мисливського рога, як на передостанньому становищі, де стояв один з генералів, прогрімів рушничний постріл. І це був єдиний постріл за час першого гону. А що перший постріл на полюванні, де полюється на більшу звірину, не є в малого зайця, то можна було бути певним, що цей постріл був до більшого звіра.

Гінці вийшли з гушавини всі білі, притрушені снігом і, воляки вигортали сніг зза обшивки. Оповідали, що в деяких місцях мусіли просуватися рачки крізь гушавину, попід гіллям, присипаним снігом.

Полковник і так був задоволений, бо один з генералів мав уже на рахунок гарного лиса, якого й винесли на лінію стрільців. Перший успіх на полюванні підбадьорює додає охоти до

дальшого ревнішого й стараннішого виконування усіх функцій, зв'язаних з ловами.

Та дальші два гони показали, що немає причини для передчасного ентузіазму, і вогник надії у мисливців почав поволі погасати, руки зі зброєю безнадійно опадали. А гінці-вояки пригнічено волочили ногами, бредучи глибоченним снігом й подекуди западаючись у ньому аж по груди. Але респект перед високим начальством і сильна воля показати свою справність, вдержували їх у межах строгої дисципліни, змушували йти рівною лінією в арієргарді та втримувати взаємний контакт, наскільки це було в таких жакливиx обставинах, можливе.

Другий гін був зовсім глухий, без жодного пострілу, а це сильно пригноблює і мисливців і гінців. У третьому ледве вистрелено двох зайців, що якось опинилися близько лінії стрільців, бо заєць далеко не йде, а плутається під ногами людей і завертає назад під радісні вигуки гінців, що хочуть їх задержати чи завернути, що їм майже ніколи не вдається, хоча кидають на зайців кийками. Цей гін був близько поля і тому траплялися у ньому зайці.

Наступний „найпевніший гін”, як його називають жартома мисливці – мисливське снідання. І було воно дійсно воєнне й бідне: чарка коньяку (французького), мала перекуска й несолоджений чай (бо такий у них звичай, казав мені полковник), без славного й так потрібного того дня, гарячого бігосу. Довго й не затримуємося, бо день короткий, а ще й мороз зростав на силі після полудня і важко було дихати.

Наступні два гони мало що дали й настрій ще більше впав. Та залишився ще у нас дуже надійний гін, за словами лісівників, справжня комора дичини. Тут і ям лисячих багато й лігва вепрів, що „позашивалися” під охороною густої молодії смеречини. Це мішаний, листяно-глицевий (шпильковий) ліс середнього віку, з густим підліском кушів і чагарнику. Він досить далеко від попередніх гонів і дичина тут несполошена.

Мисливці заїжджають на становища, а гінці, перейшовши певну віддасть, відразу мають проходити без сигналу, згідно з обчисленням, потрібного на те часу.

Та найкращий стан дичини в даному місці ще не гарантує

певного успіху, бо на полюванні ще мусить бути вправний мисливець з добрим оком і певною рукою, спокійний і зрівноважений. А що на кожному полюванні знайдеться побіч прекрасних мисливців і невдаха, то так було й на цих ловах.

Ледве рушила нагінка, як пролунав постріл, а потім сталося щось несамолюбне. З кінця лінії я побачив, як велика череда оленів перескочила через лінію довгими стрибками біля третього становища, де стояв, як пізніше виявилось, капітан Вундерліх. А за кілька хвилин, у тому ж місці з шумом і грюкотом проскочило яких сім вепрів. Два постріли по вепрах були запізнені, бо вони, змінивши трохи курс наліво, зникали в гушавині. Сусідній стрілець урятував цю ситуацію цільним, хоч досить далеким стрілом, устреливши одинця.

Кінчався гін і заносилося на бурю, бо полк. Селле не міг би пережити такого ганебного змарнування багатонадійного шансу, що міг принести дуже добрий вислід. А до того ще бущувала в ньому злість, що він сам не мав ще дотепер нагоди вистрілити у щонебудь. Тож зібрав він усіх мисливців і сказав не то поважно, не то з іронією: „Дуже мене дивує, що пан Вундерліх, маючи такий чудовий шанс, нічого не устрелив; це все, що я мав сказати”. Я не хотів тоді бути в шкірі капітана Вундерліха, що мусів проковтнути гірку пігулку, та ще у присутності двох генералів. Він, заскочений і заляканий наглою появою стількох диків, навіть не вистрілив до них.

Полковник очевидно поспішав і хотів ще захопити один надійний гін, заки стемніє. Залишилося трохи часу, бо сонце ще не зайшло й на снігу краще видно. Саме в недалекому сусідстві від останнього гону, була частина лісу на терені моєї адміністрації, Прусів Кут, де могли бути вепри або лиси.

Гін мав форму трикутника й гінці мали зразу йти згущені в громаду, а пізніше мали розтягатися шораз ширше.

Мисливці були швидко розставлені, й гінці рушили. Полк. я порадив стати на лівому фланговому становищі, де, як мені було відомо, був лисячий „вексель”. Гін не дуже довгий і гінцям йти тут було багато легше, бо це старий сосновий ліс.

Перед полковниковим становищем, що було над самим каналом-потоком, була галявина. Я стояв недалеко від цього

місця і добре завважив, як на галявину обережно вийшов лис, на хвилинку задержався і трухцем перетинав галявину. Моментально прогрімів постріл і лис принишк на снігу та залишився трофеєм полковника. Ще був один постріл у дальшому кінці лінії стрільців.

Уже стемніло серед лісу, коли всі зійшлися після закінчення гону. Виявилось, що в загальному висліді дня, були: один дик, три лиси й кілька зайців. Як на такі важкі умовини полювання, це не був злий вислід. Якось зник поганий настрій у полковника, й мабуть усі, може крім невдахи – капітана, були задоволені. Закінчено полювання, яке полковник Селле назвав – „плютократенягд“, може ізза приявности на полюванні двох генералів.

Ще розпалено величезну ватру, на якій спечено картопель, що їх принесли з поблизької побережниківки. Ми смакували запашну картоплю, та німці не є аматорами цього присмаку, вони тільки погрілися коло ватри. Кілька німців добре перемерзли й простудилися і навіть відлежали, а особливо старший уже поручник Деген і ще один офіцер.

Було замітне це полювання, бо й мало міжнародний характер: керівник ловів – українець, мисливці й нагінка – німці, а лісова служба – поляки.

Ще кілька слів про полковника Селле. Зараз по цьому полюванні, що й було його останнім у цій місцевості, полковника відкомандирували десь далеко на схід, може аж під Сталінград і він писав до мене звідам та проклинав той „сатанинський край“ та „безмежні степи“, де й він мабуть пропав, бо більше не відзивався. А походив він з Гамбурга.

СТАРШИННИ ПОЛЮЮТЬ
або
СУПЕРЕЧКА ЗА ВЕПРА

Було це меншого масштабу полювання. Найнято нечисленну нагілку, до 20 хлопців. Стрільцями були німецькі старшини.

Полк. Селле, завзятий і добрий мисливець, старався використати кожну нагоду, щоб заповлювати в рудницьких лісах.

В холодний зимовий ранок вибираємося недалеко від лісничівки. Беремо довші оступи, щоб уполювати щось із більшої звірини, вепра чи лиса. Зачинаємо від луки Квасової, через два лісові відділи, Медвежий Гронд і Малу Барть. (По медведях тут лишилась тільки слава). Середнього віку сосновий лісок, місцями березина й луки, місцевість цікава для мисливця. Правий фланг – приватні сіножаті, лівий – канал, з невисокими берегами.

Ми вже на становищах і подаю сигнал для нагінки. Хлопці з трудом пробиваються крізь гушак, а на луці приспішують. На правому боці, де на „вексю” стоїть полковник, чуємо постріл, – це певно в лиса. Ще кілька пострілів і у висліді маємо одного лиса й кілька зайців.

Наступний гін – Велика Барть, яку навскіс перетинає канал. Мисливці поїхали саньми на становища, а нагінка залишилася на місці. Тут можуть бути вепри – дики. Ми вже на місці, і я подаю сигнал гінцям. Доводиться довше почекати, бо переправа через канал бере більше часу, а ще й сніг спиняє в ході, сиплеться за обшивку.

Вже пройдена мабуть, половина гоцу, але нічого не чути, мертва тиша. Я стою на фланзі й далеко бачу, бо це старий сосновий ліс. Нараз щось зашуміло, знявся галас і грюкіт та посипалися гострі кулеві постріли. Але, це не стріляв полковник, бо він близько мене, а постріли були далі на лінії. Це, мабуть вепри проривалися до Гробельського ревіру. Ще чути кілька пострілів і спішимо до того місця, де так завзято стріляли. І там лежав гарний трирічний „вирізок”, це трофей мисливця поручника.

Ще беремо Висків Гронд, малий півокруглий лісок, мішаний з дуба й сосни-веймутки, місцями куші. Нагінка йде густо, тут нішо не втече, а колись тут впали три лиси й то на одному становищі. І зараз тут здобули одного лиса, що його встрілив полковник, і ще кілька зайців.

Та вже полудне й їдемо на лісничівку на мисливське снідання; п’ємо по чарці коньяку, їмо гарячий мисливський бігос

та зігріваємося, бо вже дуже перемерзли на холодному, східньому вітрі.

При сніданні вив'язалася суперечка між полковником і поручником, що устрелив дикого вепра, кому належить, той „вирізок”. Полковник був тієї думки, що вся вбита дичина належить господареві даного ловецького ревіру, а стрільцюві — тільки почесний трофей — „вінець” оленя чи рогача-сарнюка, а в цьому випадку — голова дикого кабана з іклами. Вони довго сперечалися, але кінець-кінцем поручник мусів поступитися, і задоволитися лише самим почесним трофеєм.

По сніданню взяли ми ще поля між Рудником і Долинами. З лісничівки могли добре бачити, як ми робили обхід колом, а потім замкнули „котел” під лісом. Це вперше, могла моя рідня приглянутися, як виглядає полювання на полях, що ним я керував. В цьому кітлі впало кілька зайців.

Кілька менших гонів узяли ми ще в лісі, переважно в молодих соснових культурах, де, недалеко полів, було устрелено досить зайців.

Вже було пізно, коли ми закінчили це полювання, що для полковника Селле було передостаннім, перед його відрядженням на фронт. Вислід полювання був: один дикий кабан, один лис і, до двадцять зайців. І з цього всі були задоволені.

К І Н Ц Е В Е С Л О В О

Вбогість української літератури на видання з мисливською тематикою –

намагання описати європейську систему полювань з її строгим придержуванням засад, правил і неписаних законів мисливства – в порівнанні чи й в протиставленні до американського способу масового полювання –

бажання передати українським молодим лісникам і мисливцям свої переживання і практику, набуту під час довголітньої моєї активної участі в фахово й зразково проваджених полюваннях –

спонукали мене видати книжкою мої спогади з мисливства.

Деякі мої мисливські нариси були вже помішувані від ряду літ в шод. "Свобода" у ЗСА, про що згадую з вдячністю, бо це був мій перший виступ на форум публікації їх, а дальші прихильні відгуки багатьох осіб у листах чи й теплі слова признання від Ред. А. Драгана – стали заохотою та поштовхом до дальшої праці на цьому полі.

Особлива моя подяка для інж. Романа Кобринського, що не лише написав дуже прихильне Вступне Слово, а й багато причинився своєю порадою і поміччю до цього видання. Я вдячний ще двом громадянам, що перші піддали думку й заохочували опублікувати окремим виданням мої мисл. спогади: Це, д-р Степан Горак у ЗСА і мгр. Богдан Бігус у Канаді. Моя вдячність належить усім тим, що висловили свої прихильні зауваги та симпатії для моїх нарисів.

Описані мисливські пригоди й події – є автентичні, назви місцевостей і назви окремих частин лісу й околиць – правдиві; також особи, про яких згадується, подані за їх дійсними прізвищами.

Для кращої орієнтації – для кожного розділу є подані відповідні ілюстрації, (на початку). Ці ілюстрації виконав артист маляр (проф. каледжу), що є зорієнтований в даних теренах і

у вигляді дичини, про яку писано. Ці ілюстрації виконані на підставі оригінальних фотознімок з терену або теж на підставі малюнків чи рисунків, що добре віддають відповідні ситуації і є достосовані до описуваних теренів і подій, щоб читач мав добру уяву про все, що написане.

АВТОР

Валлінгфорд, Па., в жовтні 1970 р.

MEMORIES OF A HUNTER

by Jaroslaw Zubal

A decade of hunting in the estates of count Hieronim Tarnowski, where the author served as chief forester prior to World War II, is the source of these memories.

Geografically, the corresponding lands and forests are situated near the small town of Rudnik-on-San in eastern Poland, close to the Polish-Ukrainian ethnographic boundary.

The territory was rather rich in game (European elk, roe-deer, boar, wolf, fox, otter, rabbit, etc.) and wild fowl (partridge, heath-cock, woodcock, wild duck, wild goose, grouse, quail, etc.)

Hunting was practiced the whole year, with the various open season overlapping. Fall and winter seasons were the most active; the hunts were large, involving many hunters and batmen. The highlights of fall hunting were stalkings of elks during their ferocious fights over the quietly watching does. During the winter the tracking of boars was an almost daily practice. During the spring the mood of the hunting changed, as the new green and the call of the black-cock filled the hearts of the hunters with idyllic emotions. During the summer the pace again quickened, although the only game allowed, was the roe-bucks.

In the 28 chapters, or rather sketches, the hunting is described factually, without extraneous pathos. The names of localities, forest and land are authentic, as are names of persons who took part in the episodes described.

Yet the narrative encompasses not only hunting, because the author considers the character of the hunters and the nature of the game an integral part of the picture. A modicum of humor, the sense of which the game and the hunter sometimes share, completes this picture.

З М І С Т

- 5. Вступне слово
- 7. Золота осінь
- 14. Лови в Ловиську
- 18. Адміністративне полювання
- 24. Великі лови
- 24. а. Перший день
- 39. б. Другий день
- 45. в. Третій день
- 51. г. Фінал великих ловів
- 53. Святвечірне полювання
- 60. На дикі качки
- 66. У морозний день
- 70. Полювання в Лентовні
- 75. Несподіванка
- 78. Дик чи муравлище
- 80. Полюємо на вовка
- 85. На слукви
- 88. Мій перший качур
- 91. Підслухи королівського птаха
- 97. Під'їзди на цапів (рогачів)
- 105. Магараджа полює
- 109. Мисливці із Заходу
- 114. Змарнована нагода
- 117. Після громовиці й зливи
- 120. У прикрій ситуації
- 123. Чигуни в лісі
- 128. Трагедія одного чигуна
- 131. Нездійснені мрії
- 135. Генеральські лови
- 142. Старшини полюють (суперечка за вепра)
- 145. Кінцеве слово
- 147. Memories of a hunter
- 148. ЗМІСТ

